Jaarboek 1992

OCG LANDGRAAF

Jaarboek
1992

Uitgave van
Heemkundevereniging
O.C.G.L. Landgraaf.

INHOUD

	Blz.
Inhoud	3
Voorwoord	5
Hertogdpm Limburg De geschiedenis van een titel	7
Een bezoek in 1870 aan De nieuwe kerk van Waubach	17
Ioan. Schul	36
't Winkelke	52
De postduivensport	55
Van Concessie Carl tot O.N.	77
Annalen van Pastoor Schatten 1910 - 1935	83
Kroniek	145

VOORWOORD

Herinnering helpt ons overleven.
Door de herinnering behouden we onszelf en bevrijden we ons van vergetelheid en vergeten. Verbeeldingskracht en geheugen spelen hierbij een grote rol. Het geheugen legt de verbinding met de feiten, de verbeeldingskracht schept de vorm waardoor de feiten hun betekenis krijgen en waard worden het overleven te dienen.

In deze zin dienen de jaarboeken van de OCGL nu al vele jaren de Landgraafse herinnering. Ze stellen feiten en gegevens in het licht, die soms voor een familie, soms voor een staat of een groep, soms voor een van de oude woonkernen en altijd voor de Landgraaf als geheel, een prikkel zijn om zichzelf de moeite waard te vinden en voor zichzelf op te komen.

Dit jaar is het niet anders. Naast de kroniek van weer een jaar Landgraaf biedt dit Jaarboek 1992 in zijn artikelen zeer tastbare geschiedschrijving over Waubach, Nieuwenhagen, duivensport, de winkel op de hoek en de mijnen. De verbeeldingskracht kan verder haar werk doen.

Als kersverse voorzitter voel ik mij zeer vereerd dit 8ste jaarboek te mogen inleiden. De eer van het werk komt echter in alle opzichten toe aan de heer Verbunt die ook deze keer weer ervoor gezorgd heeft dat alles op tijd geschreven, verzameld, gedrukt en uitgegeven werd.

A.J.Verreck

Voorzitter O.C.G.L.

"HERTOGDOM LIMBURG"

-De geschiedenis van een titel-

Door: B.P.Lücker.

Het hertogdom Limburg.
1100 - 1814.

De oorsprong van Limburg ligt beneden de taalgrens rond Balen en Petit Rochain. Er is een burcht "Limburg" waarvan de bezitters rond 1000 de titel "Graaf" voeren en sinds 1100 de titel "Hertog".
Slechts het uiterste Zuiden maakt van dit Hertogdom deel uit: gebieden rond Epen, Wahlwiller, de abdij van Kloosterrade en wellicht tijdelijk het land van Rode. (Rolduc).
In economisch opzicht is het gebied belangrijk: sinds de Romeinse tijd lopen de handelswegen tussen Noordzee en Rijn erdoor, de Hertogen hebben in ruil voor bescherming het recht van tol.(o.a. bij Gulpen).

Vanaf 1288 (de slag bij Woeringen) vallen de gebieden -die later de provincie Limburg zullen worden- achtereenvolgens onder Brabants, Bourgondisch en Habsburgs bestuur.

In politiek opzicht is deze periode wel belangrijk omdat de banden met het Duitse Rijk minder worden. De ontwikkeling begint bij Woeringen (1288) als Limburg Brabants wordt en zet door onder Karel V, die zijn Zeventien Nederlandse Gewesten -waaronder ook Limburg- verenigt in de zg. Bourgondische Kreits, los van het Duitse Rijk, waarover hij Keizer is.
De duitse historicus Petri spreekt in dit verband van een scheiding in een "Rheinlandische" en "Niederländische" welt.
Na de dood van Karel V 1559 zal zijn zoon Filips II opvolgen in de Nederlanden en zijn broer Ferdinand -die ook keizer wordt- in de Oostenrijkse en Duitse gebieden.
Zoals bekend wordt Filips II ook koning van Spanje en gaan onder zijn regering de Nederlanden de 80-jarige oorlog in.
Na de 80-jarige oorlog (1568-1648) en de latere Spaanse Successieoorlog (1702 - 1713) is Limburg verbrokkeld in 26 staatjes bestuurd door de Staten-Generaal van de Noordelijke Nederlanden, Oostenrijk,

Pruisen en een aantal kleinere heren. Het gebied is totaal verarmd en er is een bestuurlijke chaos. Een ideale achtergrond voor de "Bokkerijderij".

Aan deze bestuurlijke chaos komt een einde als de legers van de Franse Revolutie in 1794 de gebieden veroveren en naar Frans model een centraal bestuur invoeren. Er ontstaan twee departementen- naar Frans voorbeeld genoemd naar namen van rivieren: dat van de Nedermaas en de Roer.
Limburg wordt bij Frankrijk ingelijfd en maakt vanaf 1804 (Napoleon) deel uit van het Franse keizerrijk.

Na de nederlaag van Napoleon (1813-1814) wordt Limburg een provincie van het koninkrijk der Nederlanden, waarover Willem I koning wordt.

Artikel I van de grondwet van 1815 luidt: "Het koninkrijk der Nederlanden bestaat uit de volgende provinciën: Brabant, Limburg, Gelderland, Luik, etc. Het zijn er zeventien (Het oude aantal van Karel V) en ook het latere België hoort er bij.

De titel "Hertogdom" is slechts een vage herinnering.....

De provincie Limburg 1815 - 1839.

Na de nederlaag van Napoleon wordt op het congres van Wenen (1814-1815) het koninkrijk der Nederlanden gesticht, dat bestaat uit de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden; Nederland en België samen onder bestuur van Willem I, die voor dit rijk de koningstitel verwerft.
Willem I verwierf tevens het Groothertogdom Luxemburg, dat in een Personele Unie met Nederland verbonden werd.
In de grondwet van 1815 wordt het koninkrijk ingedeeld in zeventien provincies terwijl van Luxemburg bepaald wordt:
"Het groothertogdom Luxemburg zal dezelfde souverein hebben als het koninkrijk der Nederlanden, dezelfde grondwet, behoudens deszelfs betrekkingen tot de Duitse Bond".

Dit laatste behoeft enige toelichting. De Duitse Bond, eveneens gesticht op het congres van Wenen, is een vereniging van 34 monarchieën en vier vrije Rijkssteden. Bovendien wordt Oostenrijk lid van deze bond. De Oostenrijkse keizer is voorzitter.
Ook Willem I en Luxemburg worden lid van deze Duitse Bond. Dit is van belang voor de latere verwerving van de Hertogstitel voor Limburg.

Het op de conferentie (Congres) van Wenen gestichte koninkrijk zal maar een kleine kwart eeuw bestaan. Om allerlei mogelijke redenen komt het tot de Belgische Opstand, die in 1839 zal leiden tot een definitieve scheiding tussen Nederland en België.

In de scheidings protocollen (Londen 19 april 1839) wordt tevens bepaald dat Limburg gedeeld zal worden in een Belgisch en Nederlands deel.

Het groothertogdom Luxemburg zal gedeeld worden in een Waals deel, dat een provincie van het nieuwe België wordt en een deel dat toegewezen wordt aan Willem I.
Willem I krijgt de keus om Limburg samen te voegen met Luxemburg, een onmogelijke constructie, of het deel te laten uitmaken van zijn geamputeerde koninkrijk.
Hij kiest voor het laatste: Limburg blijft een provincie van Nederland.

Op de conferentie van Londen werd tevens besloten dat de Duitse Bond compensatie zou krijgen voor dat gedeelte van Luxemburg dat een Belgische provincie geworden was en dat geen lid werd van de Duitse Bond.
Die compensatie zal uit de provincie Limburg bestaan, deel van het koninkrijk Nederland.
Als Nederlandse provincie kan Limburg geen lid worden van de Duitse Bond, van een buitenlands staats verband.
Daarom wordt iets bijzonders bedacht:
De oude Hertogstitel van 1100 wordt uit het stof gehaald. Limburg wordt naast provincie óók Hertogdom, Willem I Hertog en als Hertogdom wordt het op 5 sept. 1839 lid van de Duitse Bond, die in Frankfurt am Main vergadert. Buiten de Bond blijven de garnizoenssteden

Venlo en Maastricht.

In de grondwet van 1840, die nodig was voor de afscheiding van België, wordt Limburg in het rijtje provincies als Hertogdom vermeld (artikel I).

De "inlijving" bij Nederland van de gedeelde provincie Limburg wordt hier niet enthousiast ontvangen. Het merendeel van de bewoners had immers de kant van de Belgische opstand gekozen. Men voelde zich meer aangetrokken tot het liberaal-katholieke België, dan tot het conservatief-protestantse Noord-Nederland.
Ook in Noord Nederland is men niet zo gesteld op de nieuwe aanwinst. Men kan reacties lezen als: "Laat ze maar naar België gaan, als ze dat zo graag willen!"

Óók zijn er ideeën van Baron Scherpenzeel Heusch, die het Hertogdom op de Bondsvergadering in Frankfurt vertegenwoordigt, om Limburg net als Luxemburg, als zelfstandig Hertogdom in de Duitse Bond op te nemen, los van Nederland dus.

Beide vormen van "separatisme" (het woord is wellicht te groot) houden de gemoederen bezig tot ongeveer 1850. Dan keert de rust terug. De liberale grondwet van Thorbecke (1848) neemt alle grieven weg. Er komt vrijheid van onderwijs, ministeriële verantwoordelijkheid, uitbreiding van kiesrecht, scheiding van Kerk en Staat, etc.
Ook de nieuwe koning Willem II, een veel meegaandere figuur als zijn vader Willem I, heeft misschien een rol gespeeld, hoewel hij vrij spoedig plaats maakt voor zijn zoon Willem III (1849)

Bovendien gaat men inzien dat het lidmaatschap van die Duitse Bond niet zonder enig risico is, men kan namelijk betrokken raken in de gespannen verhoudingen van die Bond met Frankrijk.

Binnen die Duitse Bond komt het tot de zg Brüderkrieg, een oorlog tussen Oostenrijk en Pruisen, door Bismarck uitgelokt. (1866).
Na de Oostenrijkse nederlaag wordt de Bond door Bismarck ontbonden.
In de plaats daarvan komt de Noord-Duitse Bond, een vereniging van staten ten noorden van de Main.

Van deze Bond maakt Limburg geen deel meer uit (verklaring van Bismarck).
Het is 1867 en die verklaring van Bismarck wordt (getuige kranten artikelen) als een bevrijding ervaren.
Wellicht een symptoon van groeiend nationaal bewustzijn.

oooOOOooo

Sinds 1867 houdt Limburg op Hertogdom te zijn, omdat die titel alleen bedacht was, om de relatie tot de Duitse Bond te regelen.
Toch blijft de provincie de titel gebruiken in haar publicaties van verordeningen, missives en in de verslagen van de Statenvergaderingen.

De Haagse regering laat de titel geleidelijk weg.
Het verschilt wat per departement, ambtelijke molens malen niet snel.
In de nieuwe grondwet van 1887 worden onder artikel I de namen der provincies niet meer opgesomd zoals die van 1840, ook hier geen Hertogdom Limburg. Ook in de van de grondwet afgeleide Provinciale wet ontbreekt de titel.

oooOOOooo

Over de kwestie of de Provincie in officiële stukken de titel nog moet gebruiken ontstaat in de vergaderingen van de Provinciale Staten in de jaren 1904-1906 een felle en soms vermakelijke woordenstrijd tussen de statenleden de Bieberstein en Seidlitz.

Seidlitz is de aanstichter van het debat als hij een voorstel indient om de titel Hertogdom niet meer te gebruiken.
Zijn argumentatie berust op een aantal goed beredeneerde argumenten:

a) Er is geen relatie tot het oude Hertogdom van 1100. Dat lag ver beneden de huidige provincie aan de Vesdre.
b) De titel werd uitsluitend verleend om de

relatie tot de Duitse Bond te regelen. Na 1867 is de titel overbodig.

De inlijving bij de Duitse Bond gebeurde buiten de Limburgers om, en was bovendien niet zonder enig gevaar.
Uit het toch "trots" willen handhaven van die titel blijkt weinig gevoel voor het niet zo eervolle lidmaatschap.

c) Het is waar dat in de grondwetten van 1840 en 1848 Limburg een Hertogdom genoemd wordt, maar die titel wordt door die grondwetten niet verleend, maar slechts geconstateerd, als een gevolg van de Londense conferentie van 1839, die ook door Nederland getekend was.
Als de grondwet de titel wel verleend had, zouden er in feite twee provincies zijn.

d) een zonder de steden Venlo en Maastricht Het Hertogdom;
een met deze steden.De provincie;

Uit het feit dat de grondwet de titel slechts constateert, leidt Seidlitz af dat de Provinciale staten het recht hebben om door een eenvoudig meerderheidsbesluit de titel af te schaffen.
Er is dus geen grondwetsherziening nodig.
De Bieberstein wil de titel blijven gebruiken. Hij zendt uitgebreide nota's naar de Provinciale Staten met voorbeelden waarin de Haagse overheid ook na 1867 de titel gebruiken. Hij probeert aan te tonen dat wel degelijk een herziening van de grondwet nodig is om het Hertogdom gewoon een provincie te noemen.

Zelfs het Limburgs provincie wapen komt ter sprake. Dit wapen is de provincie verleend op 27 december 1886 en is getooid met de hertogelijke hoed of kroon.

"Zie je wel" zegt de Bieberstein, "dat was ruim na 1867, wel bijna 20 jaar later."
Seidlitz' antwoord is dat Wapens heraldische constructies zijn en dat wat hem betreft, die hoed of kroon best mag blijven staan, als een herinnering aan het verleden, als een museumstuk.

Het Limburgse wapen is in zijn opbouw en kwartierindeling inderdaad een herinnering aan het verleden:
Met:

het kwartier met de leeuw van Valkenburg
het kwartier met de leeuw van Gulik
het kwartier met de horens van Horn
het kwartier met de leeuw van Gelre
het hartschild met de Limburgse leeuw
en tensloţte als schildtooi de Hertogelijke hoed of kroon.
De Hertogelijke hoed is dus een van de zes heraldische componenten en daar kan de Bieberstein zich dus niet op beroepen,

oooOOOooo

Er worden ook hoogleraren staatsrecht door van Seidlitz geconsulteerd. (Hartog uit Amsterdam, Oppenheim uit Leiden, Louter uit Utrecht).

Professor Hartog schrijft: "De Provinciale staten zijn bevoegd om de titel niet meer te gebruiken,omdat die titel niet grondwettelijk verleend is.
De Rijksoverheid is ook bevoegd maar zal zeggen, dat de hele zaak haar niet aangaat, omdat in geen enkele wet die titel genoemd wordt.
Oppenheim en Louter hebben dezelfde mening.

Tegen deze professorale meningen worden studies van de professoren Buys en van Houten in stelling gebracht waaruit moet blijken dat wel een grondwetherziening nodig zou zijn.

De discussies worden geëmotioneerd als de voorstanders van afschaffing het verwijt krijgen, dat ze geen respect hebben voor Limburgs verleden en als de Seidlitz antwoord dat Limburg zich binnen het koninkrijk belachelijk maakt als het officieel de titel "Hertogdom" handhaaft.

In de najaarszitting van de Provinciale Staten in 1905 dient Seidlitz zijn voorstel in om de titel Hertogdom voortaan in officiele stukken van de provincie weg te laten.

Hij krijgt de steun van de Commissaris der Koningin Ruys de Beerenbrouck, deze lijkt duidelijk geirriteerd als hij spreekt over de eindeloze discussies, hij herhaalt de argumenten van Seidlitz, wijst er op dat de Provinciale Wet alleen de provincie Limburg kent en dat de grondwet van 1887 de aparte status niet vermeldt. Voor iedereen is het beter dat aan alle onduidelijkheid een einde komt en dat daarom het voorstel van Seidlitz verdient aangenomen te worden.
"Niemand zal het verwonderen als ik mijn gevoelens aan de Staten kenbaar maak", zegt Ruys de Beerenbrouck.
Maar als het voorstel in stemming gebracht wordt, verwerpt de vergadering het met 25 tegen 14 stemmen.
"De orde van de dag is uitgeput", zegt Ruys de Beerenbrouck. Maar dat geldt voor 1905, want de discussies gaan verder.

oo000oo

Tenslotte besluit men een brief te zenden aan de Minister van Binnenlandse zaken. Deze antwoordt: "De landelijke wetgeving kent de titel niet, de regering gebruikt hem niet, de grondwet vermeldt hem niet". De Staten kunnen in vrijheid beslissen over het gebruik van de titel in hun eigen stukken."

We schrijven ondertussen 1906.
Seidlitz dient dan ten tweede male zijn voorstel in.
Het wordt nu met 26 tegen 14 stemmen aangenomen.

o0o

Vanwaar die nogal forse verandering in stemgedrag binnen een jaar?
Het lid Cremers drukt het zo uit: "Ik hoor niet al te best, maar ik meen verstaante hebben, dat er in de najaarsvergadering mannen waren die tegen het voorstel Seidlitz gestemd hebben. Tot die mensen hoorde ik".
Thans stemt de heer Cremers voor het voorstel en hij motiveert dit door te zeggen dat hij zeer onder de indruk is van het feit dat de regering de hele kwestie "grazieuzelijk" aan de Staten zelf overlaat".
"Ze zien ons eindelijk voor vol aan" schijnt hij

te denken. Hij vermeldt ook het bezoek dat Koningin Wilhelmina en Prins Hendrik enkele maanden geleden aan de provincie brachten....

Wellicht is ook van belang een laatste toespraak van Ruys de Beerenbrouck: "De gevoelens der gehele Limburgse bevolking zijn al te goed bekend, dat de vrees zou bestaan dat ooit de Hertogelijke Hoed op het wapenschild vervangen zou worden met de phrygische muts van de Franse revolutie".
In de notulen van de vergadering staat dat de woorden van de voorzitter luid toegejuicht werden.

oooo0000oooo

In het Provinciaal Blad van Limburg, nr.95, 1906, staat dan:

DE GEDEPUTEERDE STATEN VAN LIMBURG.

Gezien het besluit door de Provinciale Staten van Limburg, genomen in hunne openbare vergadering van 10 juli jl, houdende dat van het gewestelijke bestuur uitgaande stukken de titel "hertogdom" niet meer wordt gebezigd,
Uitvoering gevende aan dat besluit, ook in verband met het bepaalde bij artikel 102 der provinciale wet, aanduidende het formulier van afkondiging der door de Provinciale of Gedeputeerde Staten vast te stellen reglementen en verordeningen,
Besluiten:

te bepalen dat in van deze vergadering uitgaande stukken voortaan zullen worden gebezigd de woorden:
"De Gedeputeerde Staten van Limburg"
dit besluit zal opgenomen worden in het Provinciaal Blad.

Maastricht, 13 juli 1906.

Aan de geschiedenis van het Hertogdom Limburg in de moderne geschiedenis is daarmee een einde gekomen. Een herinnering is nog de Hertogelijke Hoed op het

wapen van de provincie, hoewel men zich af kan vragen (gelet op de totale kwartier-opbouw van het wapen) of die niet refereert aan het middeleeuwse hertogdom van 1100.

_____aardig is wel dat de banden van de omslagen van het Provinciaal Blad nog tot 1918 de titel Hertogdom voeren.

Het zelfde doet het Limburgs Historisch Genootschap in zijn "Publications" waar op de titelpagina's nog lang de woorden prijken:
"Publications de la societé Histoire et Archeologique dans la Duché de Limbourg".

ooooo00000ooooo

L.S.

Bij het hiernaast geplaatste artikel betreffende

DE NIEUWE KERK VAN WAUBACH

staat niet vermeld wie de schrijver hier van is.
Op de fotocopie waarvan dit artikel is overgenomen, staat geen naam vermeld.
Wij nemen aan dat dit geschreven is door:
Den Eerw. Heer Ioannes-Leonardus Reinartz van Waubach, Deken te Tongeren rond 1870.

*****

Een bezoek in 1870 aan

DE NIEUWE KERK VAN WAUBACH

In de gemeente van Ubach-over-Worms, dekanaat Kerkrade, Hertogdom Limburg, op de grensen van Holland en Pruissen verheft zich sedert 1868 een deftig en gotisch gebouw, hetgeen aller oogen op zich trekt en bewondering verwekt. Het is de nieuwe kerk van Waubach met eene bevolking van omtrent duizend zielen; dezelve is gebouwd in den vorm van een latijnsch kruis; zij staat buiten het dorp op het nieuw, vierkant en droog gelegen kerkhof tusschen Waubach en Groenstraat, welke de parochie vormen. Overeenkomstig met de kerkelijke wetten heeft deze grootsche tempel den toren op de westzijde en het koor tegen het oosten.

Volgens plan heeft dezelve honderd en tachtig voet lengte, toren en sacristij inbegrepen, en twee en vijftig voet breedte. De hoogte des torens staat gelijk met de lengte der kerk; deze wordt het vereenigingspunt tusschen de twee genoemde dorpen. De hooge ligging des kerkhofs, hetgeen omtrent een half bunder, bij de twee honderd kleine roeden meet, draagt veel bij om het gebouw te verheffen.

Het kerkhof heeft eenen muur op het voorhoofd langs den Misweg, op de drie andere zijden eene haag, die naderhand door eenen muur van baksteenen zal vervangen worden. Op het vrije en platte veld gebouwd, belet hoegenaamd niets noch in de verte noch van nabij het fraaije gezigt hetgeen toren en kerk opleveren.

Op de westzijde tegenover het kerkhof op eenen zekeren afstand ziet men twee gebouwen, de gemeenteschool en een privaat huis van den onderwijzer voor zijne familie gebouwd. De muur van het kerkhof op den eenen kant van den Misweg en de school van de andere zijde teekenen de twee grenslijnen, waarop de toekomende huizen zullen geplaatst worden, om de twee dorpen zamen te verbinden.

De Misweg die van Groenstraat naar Waubach leidt, is het hoogste standpunt der twee dorpen. Van dien kant is het, dat het schoone, het monumentale van toren, kerk en koor zich meest voordoen. Men wordt als getrokken, om zijn aandacht op dien verwonderlijken tempel te vestigen, en denzelven van nabij, zoo wel van binnen als van buiten, te bezigtigen.

Het portaal van den grooten ingang tot de kerk staat

op de westzijde des torens; hetzelve is versierd met verscheidene mouluren en colonetten of kleine zuilen die door haren ronden vorm, door hare uitgebijtelde kapiteelen en voetstukken een aangenaam gezigt aanbieden. De hoogte. breedte en diepte des portaals staan in goede evenredigheid met den toren. Volgens plan moet deze honderd en tachtig voet hoog worden. Op het oogenblik van ons bezoek had hij twintig meters of acht en zestig voeten hoogte. Achter het portaal ter rechter hand is eene kleine deur geplaatst met eenen trap van arduinsteen, langs welken men tot het doxaal, tot de klokken en tot de galerij des torens gaat. Geheel de trap is in het metselwerk van den toren verborgen. Geplaatst op den toren zoo als hij nu is, ziet men reeds de groote torens der Cathedraal van Roermond en dien van Erkelens in Pruissen. De afstand van Waubach tot deze twee plaatsen meet zeven uren. Men telt ook een twintigtal kerken die van daar rondom gezien worden. De opene galerij die den voet van het torenspits naderhand moet omringen, zal vele kerkbezoekers naar boven lokken, om van daar het schoonste gezigt ven geheel de omstreken te genieten.

Zoodra men den verheven en eerbied verwekkenden toren met deszelfs kunstwerken in aanschouw heeft genomen, dan gevoelt men daarover in zijn hart eene aangename indrukking, en men wordt door eene heilige nieuwsgierigheid als gedreven, om het inwendige van het monument te beschouwen.

Waarlijk een verrukkend gezigt biedt zich hier aan voor degenen welke met kennis van bouwstijl en met ernstige bedenking Gods tempel intreden. Wat ons het meeste heeft getroffen, is de lengte en de hoogte van het middenschip, hetgeen door twaalf pilaren en de koormuren wordt gedragen. Van den grond tot aan het welfsel meet dit schip meer dan zestig voet. De twee nevenbeuken stemmen met het hoog schip wel overeen. Gelijk de twaalf pilaren langs welke verscheidene ronde colonetten van de sokkels tot aan de kapiteelen opstijgen, het middenschip ondersteunen, zoo doen zich ook in de nevenbeuken twaalf halve colonnen voor die derzelver muren versterken en verfraaijen. Waarheen men zijne oogen ook moge wenden, overal ontdekt men iets dat de aandacht der bouwkundigen vestigt. De 24 gansche en halve pilaren met hunne deftige en in blauwen steen kunstig uitgehouwene voetstukken en kapiteelen, de gotische vensters, groot-

en versieren

in getal en liefelijk van vorm, de drie schippen wel geëvenredigd voor de hoogte, lengte en breedte, de transept of de kleine kruisarmen die de zijmuren maar een weinig te buiten gaan, bieden een gezigt aan hetgeen behaagt en verwondering baart. Het koor treft bijzonderlijk wegens de zeven en tien meters hooge vensters van den absied die denzelven verlichten en versieren. Met eene ware voldoening hebben wij vernomen, dat reeds over twee jaar zich liefde-gezelschappen hebben gevormd, die jaarlijks bijdragen om aan het koor geschilderde vensters te bezorgen.
Het eerst zullen gezet worden de drie vensters welke het middenpunt van het koor achter het hoofdaltaar uitmaken; ook worden deze uit de kerk het meest gezien. De rijkeren van Waubach zullen het zich ter eere rekenen, door het plaatsen van een geschilderd koorvenster hunnen naam te veronsterfelijken en door de toekomende geslachten te doen zegenen. Het is gebruikelijk den naam der gevers op de vensters uit te drukken.
Men zegt dat de Allerheiligste Drievuldigheid, de Geboorte, de Dood, de Verijsenis of de Hemelvaart van Onzen Heer Jesus-Christus in het middenvenster zal afgebeeld worden. Jesus kruisdood verdient misschien de voorkeur wegens twee redenen; omdat het Kruis met den gekruisden Verlosser tot voltooijing van het hoogaltaar kan dienen, en omdat het heilig Kruis het titelfeest van Waubachs kerk is.
In de diepte der nevenschippen zou men op den kant van het Evangelie de onbevlekte Ontvangenis van Gods Moeder en op de epistelzijde den heiligen Joseph, patroon der kerk, met het Goddelijk Kind Jesus aan zijn rechte en met een lelie in zijnelinke hand kunnen afbeelden.
Achter het hoofdaltaar bevindt zich eene deur die door eenen korten gang, tot de vierkantige en ruime sacristij geleidt. Hare fundamenten zijn in 1868 gelegd en dezelve zal in 1871 gebouwd worden; zij zal met den stijl der kerk overeenstemmen en bijdragen om het,uitwendig gezigt der kerk te verlengen. Eene goede, drooge en welingerichte sacristij is allervoordeeligst voor het bewaren der kerkornamenten, der heilige vaten en van andere voorwerpen die tot gebruik en sieraad der kerk moeten dienen. Bij de meeste nieuwe kerken laten de sacristijen veel te verlangen; of dezelve zijn te klein of te laag gesteken, of zij zijn aan het koor als aangeplakt.

Deze drie groote fouten heeft men te Waubach vermeden,door eene ruime en vrije sacristij aan het hoofd van het koor te bouwen.
Het uitwendige der kerk is niet minder merkwaardig dan het inwendige. De cordon van blauwen steen die geheel de kerk omsingelt, de buitenmuren, lijnrecht en in goed verband gemetseld, de contre-forten die dezelve ondersteunen en versterken, de menigvuldige groote en kleine vensters die van vorm verschillen, de daken welke de drie beuken bedekken, geven aan dit gebouw een gansch kerkelijk en monumentaal cachet of karakter.
Wij wenschen aan de Waubachers van harte geluk, dat zij den moed hebben gehad voor den God des hemels en der aarde van wien zij alles hebben wat zij bezitten, en die eenige familiën in geld en goed rijkelijk heeft gezegend, eenen zoo merkwaardigen tempel te hebben gebouwd. Welk onderscheid tusschen de nieuwe en oude kerk! Deze is zonder eenigen bouwstijl en veel te laag gesteken.
Zondert men het torentje af hetgeen buiten dorp niet gezien wordt, sluit men de ellendige vensters, dan gelijkt zij meer aan eene schuur dan aan eene katholieke kerk.
Wegens den steen- en watergrond waarop zij is gelegen, heeft men het oud kerkhof reeds over vele jaren afgeschaft en wel met wettige reden, hetzelve was niet alleen te klein maar de lijken moesten daar als in het water begraven worden.
Waubach heeft wijs en prijsbaar gehandeld, door zich een nieuw kerkhof en eene nieuwe kerk te bezorgen. Eene oprecht kristelijke gedachte heeft kerk- en gemeenteraad bezielt, als zij kerk met kerkhof en omgekeerd kerkhof met kerk hebben samengevoegd; dewijl deze heilige plaatsen ons betere gelegenheid geven om voor onze overledene ouders, bloedverwanten, weldoeners en vrienden te bidden; dewijl de afgestorvenen die daar rusten, in de zegeningen en heilige Missen deelachtig worden; eindelijk dewijl dezelve geholpen worden door de voorspraak der Heiligen die daar worden vereerd en wier beenderen in de altaren bewaard worden.
De grafheuvels die de kerk omringen, vallen onder de oogen der geloovigen; bij dit gezicht denken ook deze aan den dood die hen van alle tijdelijke goederen zal berooven en die aan de onsterfelijke ziel niets laat dan hare goede en kwade werken; deze alleen zullen

haar tot de eeuwigheid opvolgen.
Vergezeld in ons bezoek door een lid der bouwcommissie, hebben wij met groote voldoening vernomen, dat Waubach en Groenstraat aan het bouwen en voltrekken der kerk algemeen deel nemen. Zelfs de naburige gemeenten van Rimburg, Nieuwenhagen, Schaesberg en andere dorpen hebben het nieuw gebouw met karrevrachten, met het schenken van boomen en zelfs met het geven van geld begunstigd. Geen Waubacher noch Groenstrater zal aan dit groot werk willen vreemd blijven. Wie zijne aalmoes aan Gods huis hardnekkig weigert, vindt in de nieuwe kerk een bitter verwijt, en bij Jesus-Christus die nacht en dag in de kerk zetelt, later eenen strengen rechter.
Men heeft mij eenen mildadigen trek verhaalt van eenen barbier van Waubach, trek die hier zijne plaats vindt. Sedert zeven jaar dat van het bouwen der kerk ernstig werd gesproken, heeft deze brave man, vader van vijf kinderen, wekelijks drie stuivers of achttien centiemen uitgespaard en tusschen de handen van Mijnheer burgemeester gelegd, om dezelve voor de nieuwe kerk te besteden. Dit is het penningsken der arme weduwe van het Evangelie waarvan Jesus-Christus getuigt, dat zij voor Jerusalemstempel meer had gegeven dan de rijken die zilver en goud offerden. Deze achttien centiemen, wekelijks gegeven, maken op zeven jaar de aanzienlijke som van vijf en zestig franken. Wilde elke familie dit schoon voorbeeld van kristelijke mildadigheid navolgen, door wekelijks eene met haar vermogen overeenkomstige gifte te schenken, dan zou de kerk weldra gebouwd en met passende meubelen voorzien zijn.
Wij hebben bemerkt dat men vier soorten van steen heeft gebruikt, te weten: baksteenen, arduin, mergel en cementsteen; deze mengeling van steenkleuren biedt een liefelijk gezigt aan. Volgens nauwkeurige berekening zullen er twee millioen baksteenen of brikken nodig zijn, om toren, kerk en sacristij van binnen en van buiten geheel te voltrekken.
Om volgens verlangen van den Staat of van de landregering de bouwkosten te verminderen, heeft de bouwcommissie voor verscheidene duizend franken arduinsteen weggelaten en denzelven door brikken en cementsteen vervangen. Dit cement heeft de koleur van blauwen steen en dient voor de kunst- en lijstwerken; de uitwendige zijmuren zijn er ook mede bekroond. Het is zamengesteld uit hart gebakken brikken, overdekt met

eene dikke plaatster cement gemengd met groven zavel. Men heeft mij stellig verzekerd, dat deze steen zeer hard en duurzaam is en dat hij aan de nieuwe kerken van Pruissen veel wordt gebruikt.
Allen die deze kerk bezoeken en onpartijdig beoordeelen, zullen het met ons eens zijn, dat zij eer doet aan den bouwmeester, Mijnheer Van Schoubroek van Roermond, die derzelver plan gemaakt en met zorg uitgevoerd heeft. Jammer is het dat deze jonge artist of kunstenaar in 1870 reeds overleden is. De dood van dezen kundigen architect is een waar verlies voor Waubachs kerk en voor de kristelijke kunst in Hollandsch Limburg. Met ons zullen zij moeten bekennen, dat deze kerk eer doet aan de omstreken, aan het dekanaat Kerkrade en aan de provincie Limburg; zij verdient daarom door alle parochianen zonder eenige uitzondering, door fabrijk- en gemeenteraad, door Staat en provincie met handgiften en subsidiën edelmoediglijk ondersteund te worden.
Bij het bezoek hebben wij uit den mond van het lid der bouwcommissie vernomen en niet zonder groote verwondering, dat Waubach, hetgeen gedurende de drie jaren dat het bouwt, zware sacrificiën zich heeft opgelegd, tot nu toe van denStaat geen subsidie en van de provincie alleen eene toelaag van duizend gulden heeft bekomen. Sedert vijftig jaar heeft de parochie in grondbelastingen, personeel, opcenten en andere landskosten meer dan drie honderd duizend gulden of zes honderd drie en dertig duizend franken aan Holland betaald, zonder ooit de geringste toelaag voor hare kerk van Staatswegen te hebben ontvangen. De verdeelende gerechtigheid (la justice distributive) vereischt nochtans, dat de parochiën des noods van den Staat worden geholpen. Dit begrijpt de belgische landsregering beter dan die van Holland. In Belgiën ontvangen sedert 40 jaren de nieuwe parochie-kerken van het platte land waar mindere middelen zijn dan in de steden, van Staat en provincie het vierde en soms het derde deel van geheel het bestek. Wij kennen dorpkerken welke tien, vijftien, twintig tot vijf-en-twintig duizend franken van Staat en provincie hebben bekomen. Staat en provincie worden door de parochiën betaald, billijkheid en rechtvaardigheid eischen ook, dat Staat en provincie voor het bouwen der nieuwe kerken edelmoedig bijdragen.
Waubach heeft een bijzonder voorrecht op eene goede

Staatstoelaag wegens drie redenen: 1ste het betaalt jaarlijks aan den Staat eene aanzienlijke som; 2de het heeft volgens den wil der landsregering het bestek van zijn kerkplan merkelijk verminderd; 3de het heeft sedert 1818 dat de oude en armelijke kerk is gebouwd, hoegenaamd nietsvan den Staat voor dezelve ontvangen. Voor de kristelijke monumenten geven gouvernement en provincie in België meer dan de helft der jaarlijksche restauratie-kosten en wel met gegronde rede; want de kristelijke monumenten zijn gewoonlijk het bijzonderste en belangrijkste sieraad van steden en dorpen.
Het schoone en treffende van Waubachskerk wordt niet alleen bewezen door het gebouw zelve, hetgeen wij ras en oppervlakkelijk hebben beschreven, maar ook door het groot getal van vreemdelingen welke op zon- en feestdagen dezelve komen bewonderen. Op het oogenblik van ons bezoek hebben wij eenen/of een gezelschap van tien personen aangetroffen en gesproken waarvan eenige op eenen afstand van twee uren waren gekomen.
groep
Een weldoener der kerk heeft op zich genomen, eene nauwkeurige rekening van alle gaven en geschenken zoo wel in geld als in natura te houden; dezelve zullen met de namen der gevers op eene gotische schilderij geschreven worden, om aan het tegenwoordig en aan de toekomende geslachten de verplichting te herinneren, dat zij voor de stichters en weldoeners hunner kerk veel, dikwijls en vurig moeten bidden. Op deze naamtafel verdient de eereplaats de eerwaarde Heer Jansen, gewezen pastoor van Simpelveld, zaliger gedachtenis, die het eerste de gedachte voor het bouwen der nieuwe kerk heeft gegeven, en die door zijn legaat van zes duizend gulden of twaalf duizend en zeven honderd franken zijn godvruchtig inzigt krachtvol heeft ondersteund. Wij danken hem in den naam der parochie van Waubach voor het goede wat hij aan zijne geboorteplaats heeft gedaan. Zijn naamis daar gezegend als ook in Simpelveld, Bemelen en Brunssum, vier parochiën waar hij in 1863 zijn sterfjaar, voor zich en voor zijn familie bij testament liefdestichtingen heeft achtergelaten.

***

Wij doen dit kerkbezoek volgen door de bijzonderste ceremoniën (*) der aanstaande inwijding; de parochianen kunnen zich er van bedienen, wanneer zij de toekomende inhuldiging bijwonen.

Men noemt kerkwijding de gebeden, zegeningen en ceremoniën waardoor de Bisschop eene nieuwgebouwde kerk aan den dienst van God voor immer toeheiligt. De kerkwijding is de langste van alle kerkelijke ceremoniën; zij duurt drie, vier, somwijlen vijf uren volgens de grootte der kerk en de plegtigheid die de wijdende Bisschop er aan wil geven. Deze alleen heeft de macht om eene kerk te wijden.
Reeds in de oude wet had God geboden de plaatsen, vaten en werktuigen, die tot zijnen dienst moesten gebruikt worden, plegtig te wijden. Niets was zoo plegtig bij de Joden dan de inwijding van den beroemden tempel van Salomon; men kan zich een denkbeeld er van maken door de overgroote volksmenigte die zich te Jerusalem had vergaderd, door het buitengroot getal van offeranden die er werden opgedragen en door de pracht der heerlijke ceremoniën welke men daar uitoefende. Het is volgens dit model dat de katholieke Kerk de inwijding van hare tempels heeft ingericht.
Wanneer de Kerk zoo vele gebeden en plegtigheden gebruikt voor het inhuldigen der gebouwen die op de aarde voor den godsdienst zijn bestemd, dan doet zij ons daardoor begrijpen, hoe veel moeite en arbeid het aan Onzen Heer Jesus-Christus heeft gekost om tot de inwijding van het geestelijk gebouw te komen, wiens bouwmeester, grond- en hoeksteen en inwijder hij is.
Onder deze gebeden en ceremoniën zijn er verscheidene die geheel letterlijk zijn en wier doel is, eenen stoffelijken tempel te zegenen, te heiligen en aan

(*) Deze ceremoniën zijn getrokken uit een handboekje wiens titel is: Prières et Cérémonies pour la Dédicace ou Consécration d'une Eglise selon le Pontifical Romain. Liege, Spée-Zelis, libraire, 1849 - De overzetting als ook het bijgevoegde zijn van den schrijver dezer lijnen.

God toe te wijden, zoo als de Kerk de meeste dingen die tot gebruik van den godsdienst dienen zuivert, zegent en heiligt. Er zijn andere dingen welke geheimzinnig zijn en die betrek hebben op het geestelijk gebouw, op de levende Kerk der Heiligen, wier inwijding eens in den hemel moet geschieden. Er bestaat immers eene verwonderlijke betrekking tusschen de stoffelijke gebouwen, die door den Bisschop worden geheiligd en het geestelijk gebouw hetwelk in den hemel moet gezegend worden. Door dit gebouw verstaat men de vergadering der Heiligen in den Hemel, die men noemt de zegepralende Kerk, het hemelsch Jerusalem, Gods woning.
Zie hier nu deze betrekking: Alvorens een materieel gebouw wordt opgezet,wordt elke steen door den bouwmeester uitgekozen en door deszelfs bevel gekapt of gesneden: elkeen wordt op zijne plaats gelegd.
De vereeniging van al die steenen vormt het gebouw hetgeen de Bisschop inwijdt, en de Bisschop legt zelfs, of een door hem bevolmachtigden priester,met groote plegtigheid den eersten steen. Ziedaar de figuur.
Laat ons nu de verklaring er van zien. De mensen zijn de levendige steenen van het geestelijk gebouw; God is deszelfs bouwmeester. Indien God deze steenen volgens verdienst behandelde, geene zouden er voor dit gebouw uitgekozen worden, omdat zij deze gunst onwaardig zijn wegens den toestand waartoe de zonde hen gebragt heeft.
God verlaat door gerechtigheid de eene in dit vrijwillig bederf waarin zij zich hebben gedompeld, de andere kiest hij door barmhartigheid uit, om zijn gebouw er mede zamen te stellen. Hier op aarde snijdt hij die steenen door de Sakramenten, door de onderwijzingen, door de genaden, door de kwellingen.
Dit alles vormt en verbetert, om zoo te zeggen, deze levende steenen, uitgekozen voor 'shemels gebouw.
Jezus-Christus is de hoek- en grondsteen waarop al de andere gelegd worden. Gij zijt gebouwd, zegt de H. Paulus tot de kristenen van Ephesen, II, 14 en volgende verzen, op het fondament der profeten en der apostelen, en vereenigd in Jezus-Christus die zelfs de hoofdhoeksteen is, waarop elk gebouw berustende, zich verheft en aangroeit in zijne evenredigheden en in zijne symetrie, om te zijn een heilige tempel aan den Heer toegewijd.

De liefde is het wat deze levendige steenen onder elkander vereenigt. Gelijk de liefde op de aarde begint, zoo begint ook het geestelijk gebouw op de aarde zich te vormen, maar het zal alleen op het einde der wereld en in den hemel zijn, dat deze steenen onder hen eene volmaakte vereeniging zullen hebben; dewijl 1ste de liefde niet dan in den hemel zal volmaakt zijn; 2de het zal alleen op het einde der wereld zijn, dat alle levende steenen van dit gebouw zullen vereenigd zijn; tot dan toe zullen er vele van hun verstrooid blijven. Op het einde der wereld zal ieder steen de plaats houden, die hem door den bouwmeester zal aangewezen worden; allen zullen voor immer onder hen vereenigd zijn. Alsdan zal Jezus-Christus, verbeeld door den Bisschop, de inwijding doen van het gebouw wat altijd zal bestaan en alleen voor God zal leven, dat wil zeggen: Dat Jezus-Christus, gelijk de H.Paulus spreekt in genoemden brief aan God zijne Kerk zal aanbieden zuiver en zonder vlek V. 27, om voor altijd met hem vereenigd te zijn en zich gedurende de gansche eewigheid met de grootheid en de barmhartigheden van den Almachtigen te bezigen,

De dag voor de inwijding eener parochiekerk is een vastendag voor den Bisschop die wijdt en voor het volk tot wiens gunst de kerk moet gewijd worden, omdat de Kerk zich altijd door het vasten voorbereid tot alle groote handelingen; ook wil zij door dit vasten aan hare kinderen doen begrijpen dat het alleen door de versterving en door het lijden is,dat men kan komen tot de vreugde der inwijding van de geestelijke gebouwen die eens in den hemel zal worden genoten.

Met plaatst de Reliquiën der Heiligen die onder of in de altaartafel moeten gelegd worden, 'savonds te voren in de oude kerk of onder eene tent bij de nieuwe, 1ste om ze gemakkelijker tot de kerk te kunnen dragen, voor dewelke men ze bestemt en waarin men dezelve niet kan plaatsen, alswanneer ze zal gewijd zijn.Men kan ook zeggen 2de, dat deze ceremonie ons doet begrijpen dat, om aan Jezus-Christus in den hemel te worden ingelijfd, men op de aarde als vreemdelingen moet geleefd hebben.

Om deze tweede rede te vatten, moet men er op twee zaken letten: 1ste dat de altaren het afbeeldsel zijn van Jezus-Christus en dat de Reliquiën der Heiligen in of onder den altaarsteen geplaatst worden, om te

betekenen dat de Heiligen ingelijfd zijn aan Jezus-Christus in den hemel; 2de de heilige Paulus om ons te doen verstaan, dat wij hier ons vaderland niet hebben en dat wij vreemdelingen zijn op de aarde, zegt dat wij op de aarde in ons ligchaam niet zijn, als gelijk in eene tent. II cor.V.4.
De twaalf kruisen die men van binnen op de kerkmuren schildert, en de kaarsen die men aan het hoofd der kruisen plaatst,beteekenen de twaalf apostelen die het licht van het Evangelie en de leer des kruises door geheel de wereld hebben gedragen, van waar zijn getrokken de levendige steenen die het geestelijk gebouw des hemels zamenstellen.
De H.Joannes zegt in de veropenbaring XXI, 15, dat de muren van het hemelsch Jerusalem twaalf fondamenten hadden en dat op deze muren geschreven stonden de namen der twaalf apostelen van het Lam. Deze twaalf kaarsen worden op bisschoppelijk bevel ontstoken alvorens de plegtigheid te beginnen, om te doen begrijpen, dat de Kerk des hemels niet moet geheiligd en ingewijd worden dan ingevolge de zending der twaalf apostelen welke over geheel de aarde zijn gezonden om daar het licht van het Evangelie te dragen.
De Bisschop doet driemaal de besproeijing van buiten op de kerkmuren met gewijd water, om ze te zuiveren en om de duivels te beletten tot dezelve te naderen en dezen tempel te misbruiken, die voor Gods eer is gemaakt en die voor heilige gebruiken moet dienen.
De Bisschop klopt driemaal met zijnen herdersstaf op de kerkdeur, alvorens er in te treden en deze deur opent zich alleen bij de derde klopping, om ons te doen verstaan dat het niet zonder tegenstand is geweest, dat de duivel, de sterk gewapende, door Jezus-Christus is ontbloot geworden en verjaagd uit de heerschappij, welke hij sedert lang op de menschen uitoefende.
Eindelijk 's Bisschops intrede in de kerk beteekent den ingang van Jesus-Christus in den hemel, na alle machten der hel overwonnen te hebben. De Bisschop treedt alleen met zijne dienaren in de kerk, om daar de inhuldiging van tempel en altaar te beginnen en de poort wordt seffens gesloten. De letterlijke rede is, dat wanneer al het volk van den beginne er intrad, de ceremonieën niet met genoegzame vrijheid zouden verrigt worden; maar bemerkt dat de Bisschop de inwijding niet voltrekt, dan nadat geheel het volk met hem is ingetreden, wanneer men processische

wijze de Reliquiën der Heiligen er in draagt. De Kerk wil ons door deze ceremonie doen begrijpen, dat, als Jesus-Christus het eerste maal in den hemel is getreden, hij heeft alleen met zich geleid een deel dergenen die het geestelijk gebouw moesten uitmaken, en dat hij in hunne tegenwoordigheid de inwijding van dit gebouw heeft begonnen, maar dat hij dezelve niet zal voltrekken, als wanneer hij al degenen zal vergaderd hebben die de levende steenen van dit gebouw moeten zijn; hij zal allen aan God zijnen Vader aanbieden; dit zal hij doen wanneer, na geoordeeld te hebben de levenden en de dooden, hij met geheel de zegevierende Kerk in den hemel zal treden.
Het grieksch en latijnsch alphabeet wat de Bisschop met zijnen herdelijken staf op vloer, bestrooid met assche, kruiswijze schrijft, beteekent dat Jezus-Christus door alle volkeren der aarde, eertijds onderscheiden van taal, genegenheid en godsdienst, door het kruis heeft vereenigd. De grieksche en latijnsche taal zijn degenen die de meeste uitgestrektheid hebben gehad. Onder deze twee talen begrijpt de Kerk de gedachte van alle talen die de volkeren verdeelen. Allen van wat taal, geslacht en natie het ook zij, zijn door Jezus-Christus verzameld en vereenigd, om maar eenen tempel te vormen,die aan God moet toegewijd worden; en dit daar is de groote vrucht der menschwording en des lijdens van Jesus-Christus. Het is hierom dat deze alphabeten kruiswijze worden geschreven en dat gedurende de Bisschop ze schrijft,men zingt het loflied <u>Benedictus</u>, hetgeen eene dankzegging is voor de menschwording van Jezus-Christus.
Het water, de wijn, het zout en de asche welke de Bisschop zegent en onder elkander mengelt, om daarmede de besproeijing op het altaar en de muren te doen, zijn de figuur van Jezus-Christus, God en mensch, gestorven en verrezen. Het is alleen door hem dat wij kunnen gereinigd worden, zoo verre dat wij Gods tempel worden. Het water is de afbeelding der menschheid van Jezus-Christus, de wijn die zijner Godheid, de asche het beeld des doods en het zout de beteekenis van onbederfelijkheid.
De vijf kruisen die op de altaartafel worden gegraveerd een in het midden en de vier andere op de vier hoeken, waarover de Bisschop de kruisteekens maakt met het water, met de olie der catechumenen en met het heilig chrisma, kunnen beschouw worden als een zinnebeeld der vijf wonden van Jezus-Christus. Men verrigt op dit

stoffelijk altaar de besproeijing van het water, van de olie der catechumenen en van het heilig chrisma, om door al die zalvingen hetzelve te maken een meer uitdrukkelijk beeld van Jezus-Christus. De olie en het heilig chrisma, waarmede men het altaar zalft en dan hetzelve gansch vrijft, zijn een beeld van de zalving des Heiligen Geestes, waarmede Jezus-Christus is geheel doordrongen geweest; dit heeft hem ook bij uitstek den naam van Christus of gezalfden gegeven.
Het volk zingt, psalmodieert of bidt aanhoudend Kyrie eleyson in het begeleiden der Reliquiën waarmee de Bisschop processiewijze rondom de kerk van buiten gaat, om te doen begrijpen dat wij de Heiligen in dit leven moeten volgen, onder het geleide van Jesus-Christus, hun hoofd en het onze,verbeeld door den Bisschop, en dat wij na hun in den hemel niet kunnen treden als door middel van Gods barmhartigheid welke wij zonder ophouden moeten afsmeeken, deze groote voorbeelden volgende.
Men zingt dan vreugdeliederen, terwijl men met de Reliquiën rondom de kerk processie houdt; als ook wanneer men er is ingetreden, om te verbeelden de heilige vreugde die de Kerk des hemels gevoelt, wanneer de geloovigen er in treden, om daar met Jesus-Christus te heerschen.
De Bisschop sluit in of onder den altaarsteen de Reliquiën dierwijze dat ze niet meer verschijnen, om te doen begrijpen dat de Heiligen dermate aan Jesus-Christus zijn ingelijfd in den hemel, dat zij,om zoo te zeggen, maar eene zelve zaak met hem zijn, en dat Jesus-Christus alleen verschijnt en dezelve door zijn licht geheel verbergt.
Men bewierookt onafgebroken het altaar tot op het einde der inwijding, om te doen kennen dat alvorens de inwijding van de Kerk des hemels voltrokken zij, degenen die deze Kerk uitmaken, niet ophouden voor Jesus-Christus die Gods altaar is, de gebeden der geloovigen als eenenwierook van aangenamen geur aan te bieden.
De Bisschop plaatst op elkeen der vijf altaarkruisen een spintlicht, kruiswijze gemaakt, waarvan men de vier uiteinden ontsteekt, en waaronder vijf graantjes wierook zijn gelegd. De gebeden die deze ceremonie begeleiden, doen derzelver geest begrijpen.
De Bisschop en de gansche vergadering zetten zich dan op de knieën, om den bijstand des Heiligen Geestes in te roepen. Dan zingt men twee antiphonen getrokken uit de Heilige Schrift, welke zeggen dat de engel onze gebeden aan God aanbiedt, als eenen wierook van liefelij-

ken reuk.
Eindelijk doet de Bisschop een gebed waardoor hij aan God vraagt, dat hij zich gewaardige gunstiglijk te aanschouwen datgeen wat op het altaar brandt,zonder zich op te houden bij het materieel vuur dat het verteert en daar uit te storten de kracht van zijnen geest, opdat de gebeden der geloovigen, afgeschetst door dien wierook, zich tot zijnen troon verheffen als een reukwerk van aangenamen geur, en dat zij daardoor de genade ontvangen, waardig te deelen aan het dankoffer, hetgeen op dit altaar wordt opgedragen,om door Jesus-Christus tot het eeuwige leven te komen.
Men wijdt de kerk en het altaar niet alleen ter eere Gods, maar ook ter eere van de Allerheiligste Maagd en van de Heiligen, om te doen kennen dat de innige vereeniging welke de heilige Maagd en de Heiligen met Jesus-Christus, en door hem met de Heilige Drievuldigheid hebben, maakt dat de eer en de glorie Gods over hun schitteren en dat zij geëerd en verheerlijkt worden door al de zaken die hem eeren en verheerlijken.
Ook geeft men den naam van eenen Heiligen aan elken tempel en aan ieder altaar; 1ste om elk altaar en iederen tempel door dezen naam te onderscheiden; 2de om dengenen voor wie men deze tempels en deze altaren wijdt, eenen beschermer bij Jesus-Christus te geven, dat zij hem in het bijzonder kunnen aanroepen.
Men sluit eindelijk geheel de ceremonie van de inwijding eener kerk door het celebreren van het heilig Misoffer; 1ste om te voltrekken de wijding van dezen tempel en van dit stoffelijk altaar door het verrigten van het grootste onzer geheimen; 2de om te doen zien dat, wanneer Jesus-Christus in de hemel de geestelijke inwijding van het gebouw wiens bouwmeester hij is, en hetgeen niet zal voltrokken zijn dan op het einde der wereld, deze kerk na hare heiliging en hare inwijding geene andere bezigheid zal hebben, dan zich door Jesus-Christus zonder ophouden aan God op te offeren, om hem te loven en te aanbidden, hem te danken en hem te zegenen in alle eeuwigheid. Dit begint de Kerk door het heilig sacrificie der Mis, hetgeen daar is het sacrificie van Jesus-Christus en van al zijne leden die zich aan God opofferen of worden opgeofferd, om hem den oppersten dienst te bewijzen door Jesus-Christus, met Jesus-Christus en in Jesus-Christus, aan wien zij eer en glorie in alle eeuwen der eeuwen.

***

BIJVOEGSEL.

De tegenwoordige kerk is de derde die sedert goed 160 jaar in Waubach wordt gebouwd. Hierdoor bewijst de parochie hare liefde en hare mildadigheid voor Gods huis. Volgens de maat van haar geven, zal ze ook van den Heer ontvangen.
De eerste kerk of kapel werd gebouwd in 1706 door twee rijke en godvruchtige echtlieden van Waubach, genaamd Dominicus Werden en Maria Reinartz; zij begiftigden deze hulpkapel met 25 morgens akkerland (omtrent 9 bunders en 10 groote roeden) 3 mudden rogge en 6 rixdalers tot onderhoud van den Rector met voorbehouding van collatierecht ten voordeele der stichters en hunne afstammelingen.
Den 30 junius 1707, werdt deze donatie wettig goedgekeurd en opgeregt als Beneficie door den Prins-Bisschop van Luik, Mgr Josephus-Clemens, met last voor den Rector op zon- en feestdagen de H.Mis met godsdienstig onderwijs te houden. De eerste Rector van dit geestelijk Benificie is geweest de Eerw. Heer Petrus Werden, zoon der genoemde stichters.
In 1806 werd deze hulpkapel van de moederkerk Eygelshoven afgescheiden en tot succursaal of parochiekerk verheven.
De tweede kerk werd in 1818 door fabrijk- en gemeenteraad gebouwd op dezelve plaats waar de oude kapel had gestaan; het torentje alleen bleef behouden. In 1852, den 10 mei om 5 uren namiddag, viel de bliksem van een zwart en bulderend onweder op den ouden toren van Waubach. Het dondervuur drong in den toren een weinig onder den ronden appel die het kruis met den haan draagt volgde de binnenmuur van den toren tot op het voxaal en liep van daar in de kerk, sloeg in stukken een houten zanglessenaar, geplaatst voor het hoogaltaar, beschadigde de gouden stralen van het Missiekruis die het altaar bekroonen en vermorzelde de groote deur van den hoofdingang der kerk.
Op het oogenblik van dit schrikwekkend ongeluk was er niemand in de kerk dan eene rijke en godvruchtige juffrouw van Waubach die juist den kruisweg deed en bij de 3de statie nedergeknield had.
Een weinig later zag men het torenvenstertje rooken. Men riep: vuur! vuur! allen liepen angstvol bij. Eenige schreeuwden, andere weenden, uit vrees van toren en kerk te moeten zien verbranden.

Een arme werkman, met naam Pit Pelzer, heeft alleen den moed den toren te beklimmen en boven het venstertje eene opening te maken om aan het vuur te komen, hetgeen van tijd tot tijd door het venster vlamde.Na groote pogingen maakt hij zich meester van het vuur, met de brandstoffen als vogelnesten en andere bijvoegsels uit te trekken.
Een algemeene vreugdekreet klom uit aller borsten naar boven die den kloeken man als redder van Waubachskerk uitriep.
Om zijne verdienstige daad te beloonen deed men voor hem eene collect in de parochie en een Waubacher gaf hem gedurende een jaar maandelijks 5 franken. Eenige jaren later is de dappere Pit in den Heer overleden. Zijn naam en zijn aandenken zijn in Waubach gezegend. Gelijk men het gemakkelijk kan denken, geen onweer met donder en bliksem zweeft over kerk of parochie, zonder dat men met een dankbaar hart over Pits heldendaad spreekt.
Voor 12 à 15 jaar heeft Waubach zijne slechte kerk willen restaureren en verbeteren; men had zelfs aan eenen kundigen bouwmeester van het Hertogdom Limburg een plan gevraagd, waardoor de kerk eene radikale verandering moest ondergaan en geheel gothiseerd worden.
In 1862 is men op de gedachte gekomen van de restauratie der oude kerk af te zien wegens 3 redenen; 1ste omdat er niets goeds van was te maken; 2de omdat ze al te zeer is ingesloten; 3de omdat de grond waarop zij ligt al te klein en te vochtig is. Deze grond was onder alle opzigten ongeschikt, om eene voor Waubach passende kerk er op te bouwen.
De eerste gedachte voor het plaatsen der kerk op het nieuw kerkhof heeft gegeven de Eerwaarde Heer Peter-Joseph Janssen, in 1806 in Waubach geboren, door Mgr. Van Bommel in 1830 priester gewijd, Rector en naderhand Pastoor van Bemelen bij Maastricht, waar hij ook eene nieuwe kerk bouwde en aan dezelve al het noodige hout als ook eene aanzienlijke geldsom heeft geschonken.
In 1848 zond Mgr. Paredis, Bisschop van Roermond, hem als Pastoor naar Simpelveld, in het dekanaat Kerkrade, waar hij zeer veel heeft gewerkt. Ook hier herstelde hij de kerk van buiten en van binnen; met deze herstelling en versiering was hij nog bezig op het oogenblik van zijn afsterven den 3 junius 1863.

In zijn testament, kort voor zijnen dood geschreven, legateerde hij voor de nieuwe kerk van Waubach 6000 Nederlandsche guldens of 12.700 franken. Om de parochie krachtiger tot dat groot werk aan te zetten bepaalde hij dat, ware de kerk 5 jaar na zijnen dood niet voltrokken of ten minste voor goed begonnen, zijne godvruchtige lating tot de voortplanting des geloofs of de buitenlandsche missiën moest overgaan.
Door genoemd testament begunstigde hij ook Paus, kerken en kloosters. Aan den H.Vader Pius IX, voor wien hij den diepsten eerbied had en beleed, gaf hij 1000 gulden of 2100 franken bij wijze van St-Pieterspenning voor zijn sterfjaar. Hij legateerde vaste goederen aan de parochiën: van Bemelen, Brunssum, Simpelveld en Waubach, die hij met geestelijke diensten voor zijn ziel en voor zijn overledene bloedverwanten belastte.
Wegens de verandering van bouwplaats leed de uitvoering des laatsten wils van Waubachs weldoener eenige vertraging.
In 1868 sloeg men moedige hand aan het werk. Volgens het bestaande plan werden de fondamenten uitgegraven, de grondmuren gemetseld en op een meter hoogte boven den grond opgevoerd.
De zegening van den eersten steen had plaats op den 19 april 1869, daags na het beschermfeest van den H. Joseph, patroon der kerk en parochie, feest hetgeen alle jaren op den derden zondag na Paaschen wordt gevierd. Deze steenlegging gebeurde met eene groote plegtigheid tussen 11 en 12 uren 's middags. Geheel de parochie, de Eerwaarde geestelijkheid der omstreken en vele vreemde personen der naburige dorpen waren, ondanks het slecht en regenachtig weder, er bij tegenwoordig.
Deze steen onthoudt in een verzegeld glas een parkement met volgende opschrift:
"In het jaar des Heeren 1869, den 19 april, onder de "gezegende regeering van Paus Pius IX en onder het "landsbestuur van onzen doorluchtigsten Koning van "Holland, Wilhelmus III, met toelating van onzen "hoogwaardigsten Heer Joannes-Augustinus Paredis, "Bisschop van Roermond, terwijl de Eerw.Heer Henri-"cus-Hubertus Huppertz, Pastoor, en Mijnheer Petrus-"Dominicus Pelzer, Burgemeester was, in het bijzijn " van den Eerw. Heer Joannes-Leonardus Reinartz van "Waubach, Deken te Tongeren, heeft de Hoogwaarde Egi-

"dius Quodbach, Pastoor en Deken te Kerkrade, dezen
"eersten steen der parochiale kerk van Waubach ge-
"zegend en gelegd ter eere van de Allerheiligste
"Drievuldigheid en van het heilig Kruis als ook van
"de Allerheiligste Moeder Gods, onder de bescherming
"van den heiligen Joseph, den Bruidegom van Gods
"moeder, de heilige en onbevlekte Maagd Maria.
"Deze plaats heb ik gekozen en geheiligd..... opdat
"daar mijne oogen en mijn hart ten eeuwigen dage
"zouden blijven II. Paral. VII, 16.
"Dezen dag zult gij als eene groote gedachtenis hou-
"den. Exod. XII, 14."
Sedert de zegening van den eersten steen werd in 1869 het gebouw krachtig voortgezet tot boven de vensters der nevenschippen, en in 1870 werden de werken zoo verre gedreven, dat geheel de kerk gedakt en de toren op eene hoogte van 20 meters of 68 voeten is.
Men verzekert dat in 1871, met Godes hulp, alle kerkwerken zoo zeer zullen worden gevorderd, dat in het najaar van 1871 of tenminste in het vroegjaar van 1872 dezelve kan ingehuldigd worden. Alle parochianen zien den grooten en gelukkigen dag van kerkwijding met een vurig verlangen te gemoet. Ook verwachten de weldoeners voor dien dag eene photographie of afschildering der kerk om dezelve in te ramen en in hunne kamers te hangen.
Uit het gezegde blijkt zonneklaar, dat de Eerw.Heer Janssen, gewezen Pastoor van Simpelveld, als eerste en bijzonderste stichter der nieuwe kerk van Waubach moet gehouden worden. Deze brave, ijverige en mildadige priester gaf niet alleen de eerste gedachte voor den nieuwen bouw maar te gelijker tijd de eerste hulpmiddelen om denzelven te beginnen. Zijn inzigt was, zijne vrpome lating zoo te begrooten, dat ze ongeveer toereikend zou zijn, om het nieuwe koor op zijne kosten te maken.
Omtrent de helft van zijn aanzienlijk fortuin heeft hij voor goede werken gelaten.
Simpelveld heeft daarin zijn deel gedurende de 15 jaren van deszelfs herdersambt gehad; hij is daar in denHeere overleden en zijn ligchaam rust daar in een gemetst graf, ter linker zijde van het kerkhof tegenover de pastorij. De parochianen van Simpelveld komen bij het graf van hunnen zaligen herder voorbij elken keer dat zij tot of uit de kerk gaan.
De grafheuvel, bijna verdwenen, draagt tot nu af niets anders dan een houten kruis. Men vraagt zich en andere

waarom het graf van dezen verdienstelijken priester, gedurende 7 jaar zonder grafsteen is gebleven.
Op zijn sterfbed heeft de overledene zijnen wil aan zijnen vikaris den Eerwaarden Heer Mostart, formeel te kennen gegeven in dezer voege: "dat na mijnen dood een kleine en eenvoudige grafsteen (hij zelve gaf met zijne stervende hand de schets van dezen steen) op mijn graf geplaatst worde met dit opschrift (door hem zelve gemaakt en hieronder uitgedrukt).
Wij kennen eenen vriend van den overledenen die voor 50 franken in de onderschrijving der parochie wil teekenen onder voorwaarden: 1ste dat het godvruchtig aandenken het grafschrift door hem gemaakt drage; 2de dat deszelfs kosten 300 franken niet te boven gaan; 3de dat een kleine galerij van ijzer hetzelve beschutte; en eindelijk 4de dat het in 1871 op deszelfs graf geplaatst worde.

„Joan. Schul"

qui dicitur, obiesse alibi, over zee...

door May Quaedflieg

Voorjaar 1784. Pastoor Morees van Heerlen deed huisbezoeken in Nieuwenhagen, een van de uithoeken van zijn uitgestrekte parochie. Bijna 180 adressen moest hij hier 'langs'. Gewapend met potlood en papier, want hij had zich ten doel gesteld om al zijn parochianen te registreren. De uitvoering hiervan nam uiteraard meerdere dagen in beslag. Derhalve zag men de bejaarde zieleherder dagen achter elkaar banjeren door de nawinterse modderbrij van de lokale veldwegen.
Zolang het nog niet echt zomerde had hij de meeste kans om zoveel mogelijk Nieuwenhagers thuis aan te treffen. Er woonden in dit dorp behalve landbouwers overwegend handelaars en seizoensarbeiders, die zo gauw de wintermaanden voorbij leken naar alle windstreken uitzwierven en hun huizen vaak dichtgetimmerd achterlieten. Vandaar dus dat de pastoor voor de telling van zijn 'communicanten' juist het voorjaar uitgekozen had.
Desondanks kwam hij ook nu op verschillende plaatsen aan een gesloten deur. Maar dan waren er nog altijd buren die wat inlichtingen wisten te verstrekken.
Pastoor Morees verrichtte zijn werk met grote toewijding. Hij beperkte zich niet alleen tot het noteren van namen. Als er iets bijzonders aan de hand was, dan liet hij het beslist niet na dat ook op te schrijven. Mede daardoor is zijn 'communicantenlijst' ruim twee eeuwen later voor familievorsers nog steeds buitengewoon interessant te noemen *1).
Aangezien het mij natuurlijk niet vergund was om de Heerlense parochieherder op zijn tocht door het dorp te vergezellen - wat zou ik dat overigens graag gedaan hebben..! - rest er mij derhalve weinig anders dan te proberen mij met enige fantasie een beeld te vormen van hoe het hem destijds vergaan is. Want hier en daar geven zijn aantekeningen daar ruimschoots aanleiding toe. Zeker bij het volgende.

De weduwe Pelzer

Na op een van zijn visitatiedagen enige tijd gerust (en ongetwijfeld het nodige tot zich genomen..!) te hebben bij Keijbets, een aanzienlijke familie, woonachtig in de thans nog bestaande statige hoeve in de onderste Gatestraat, begaf de pastoor zich verder 'de Hei aaf' in de richting van Waubach. Naast de hoeve van Keijbets bevonden zich een paar eenvoudige lemen behuizingen met strodaken, die achter grote poelen - de 'Tegelpeul' genoemd - een eindje van de grote weg verwijderd lagen. Hier huisde ondermeer het gezinnetje Dirckx, een jong stel, dat pas vijf jaar getrouwd was, samen met twee inwonende weduwen, waarvan er een de schoonmoeder was; en verder de familie Schul en de weduwe Peltzer.
Bij de eerste twee voordeuren klopte de pastoor vergeefs aan. De oude Isabel Rademekers, weduwe van Peter Peltzer, was gelukkig wel thuis. Bij haar aan tafel gezeten schreef de pastoor even later het eerst de gegevens op van de adressen 110 en 111.
'110: Anton Dirckx et Anna Catharina Schroders uxor'. Alles in het latijn. En vervolgens: 'Marie Schiffers vidua Theodori Schroders' (weduwe van 'Dirk' Schroders) en 'A. Cath. Quaetvlieg vidua ....'
'Joa, die is och al ing ganse tied widvrouw', zie ik in gedachten de weduwe Peltzer zuchten, '... mar wie zich deë miensj schrievet..., doa vroagd'r mich get.., nee, dat weet ich nit.' En zo bleven er drie puntjes op papier staan.
'En hei neëve,' zal de hulpvaardige weduwe vervolgd hebben, 'doa wont d'r Schul. D'r Joean hant v'r al e paar joar nit mieë gezieë. Woa deë maag oethaange...' Waarna, zo stel ik me voor, een heel relaas van veronderstellingen gevolgd zal zijn. Maar ook over 'de vrouw Schul' wist de weduwe geen volledige gegevens te verstrekken.
'Troutje heesj 't, mar wie 't zich mit d'r meatjesnaam schrief, dat weet ich och nit. 't Is ing dochter van 't Ruuëmkes Katrieng hei oet gen Gaat; dat hat zich doe inne vreeëme getrouwd, dee woar nit vaggen durp. Gilles hoosj-e, dat weet ich waal, mar vur de res... nee. Mar ja, d'r erme miensj is och al bouw dattig joar doeëd...'
En waar Troutje met haar drie kinderen Trienke, Leentje en kleine Drieksjke - 'dat keëlke is ich meen e joar of veer' - vandaag naar toe waren, dat wist ze ook niet te vertellen.

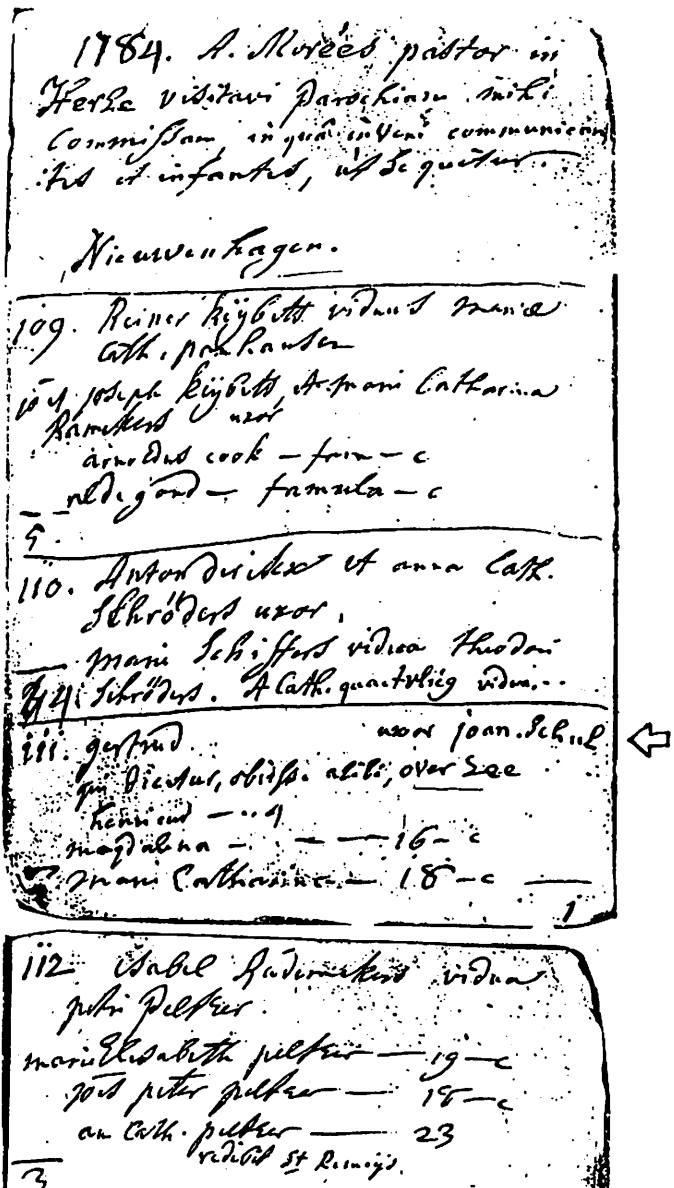

1784. A. Morees pastor in Herle visitavit parochianos suos. Commissum in quo inveni communicantes et infantes, ut sequitur.

Nieuwenhagen.

109. Reiner Keijbets vidua Maria Cath. Pelkmans
vid. Joseph Keijbets et Joan. Catharina Ramakers uxor
Arnoldus cook — frau — c
Feldgand — Franula — c
5.

110. Antonia Dirkx et anna Cath. Schröders uxor,
Maria Schiffers vidua Theodori Schröders. A Cath. quartalig vidua...

111. gertrud uxor Joan. Schulp
Pastor, obiit. abiit, over See
Henricus — 1
Magdalena — — — 16 — c
Joan Catharina — 18 — c
1

112. Isabel Radermakers vidua Petri Pelsers
Maria Elisabeth Pelsers — 19 — c
Joh Peter Pelsers — 18 — c
an Cath. Pelsers — 23
vidua St Remijs.
3

Notities van pastoor Morees op zijn Communicantenlijst van 1784.

Gertrud ....., uxor Joan Schul...

Nadat de weduwe haar droefgeestig getinte relaas beeindigd had, schreef de pastoor op:
'111: Gertrud ... uxor Joan Schul, qui dicitur obiesse alibi, over zee; Henricus ..4; Magdalena, 16; Maria Catharina, 18'; bij de laatste twee nog een C erachter, omdat beiden al volwaardige communicanten waren. Of de leeftijden helemaal klopten, dat wist de oude vrouw niet zeker. Maar dat zou er - zoals in die dagen gebruikelijk - wel niet zo veel toe doen. In werkelijkheid waren de kinderen pas 16, 14 en drie en een half. Pastoor Morees had het bij thuiskomst in zijn doopregister kunnen naslaan. Maar och, wat deed het er ook toe...
Joan Schul leek in ieder geval iemand die de laatste tijd in het dorp voor de nodige gespreksstof gezorgd scheen te hebben. Er werd gefluisterd dat hij inmiddels gestorven zou zijn, ergens ver weg, overzee. De weduwe Peltzer zal de pastoor ongetwijfeld meer details daarover verteld hebben, maar met hetgeen hij daarvan zwart op wit zette, lijken we zelfs met de rijkste fantasie niet veel verder te komen.
'... Obiesse alibi, over zee...': elders overleden, ergens overzee; de pastoor vatte het samen in een paar woorden, die echter de nieuwsgierigheid uitbundig prikkelen. Hoe zou een gewone jongen uit een gehucht als Nieuwenhagen eigenlijk 'overzee' terecht gekomen zijn? En, was Joan wel een gewone jongen?

Schull

De familie Schul - meestal geschreven als Schull met dubbel l - was van oudsher een redelijk welgestelde familie. De ouders van de thans verdwenen 'Joan' behoorden tot de meest gegoede landbouwers van Onderst Nieuwenhagen. Zijn vader Jan Schull 'de oude', afkomstig van 't Bergsjke op de onderste Hereweg, was in 1718 ingetrouwd bij Spiertz 'op de hoek', tegenover de plaats waar zo'n dertig jaar later de kapel gebouwd zou worden; in de Rötscherweg dus, die toen nog 'Veestraet' heette. Maria, zijn bruid, was net 17 geworden toen ze destijds naar Heerlen gegaan waren om zich in de 'heilige echt' te laten verbinden. Hun huwelijk was rijkelijk gezegend geweest; ze hadden meer dan tien kinderen op de wereld gezet *2). Het valt te begrijpen dat dit ruim bemeten kroost nadien het familiebezit behoorlijk had doen versnipperen. Er was voor ieder

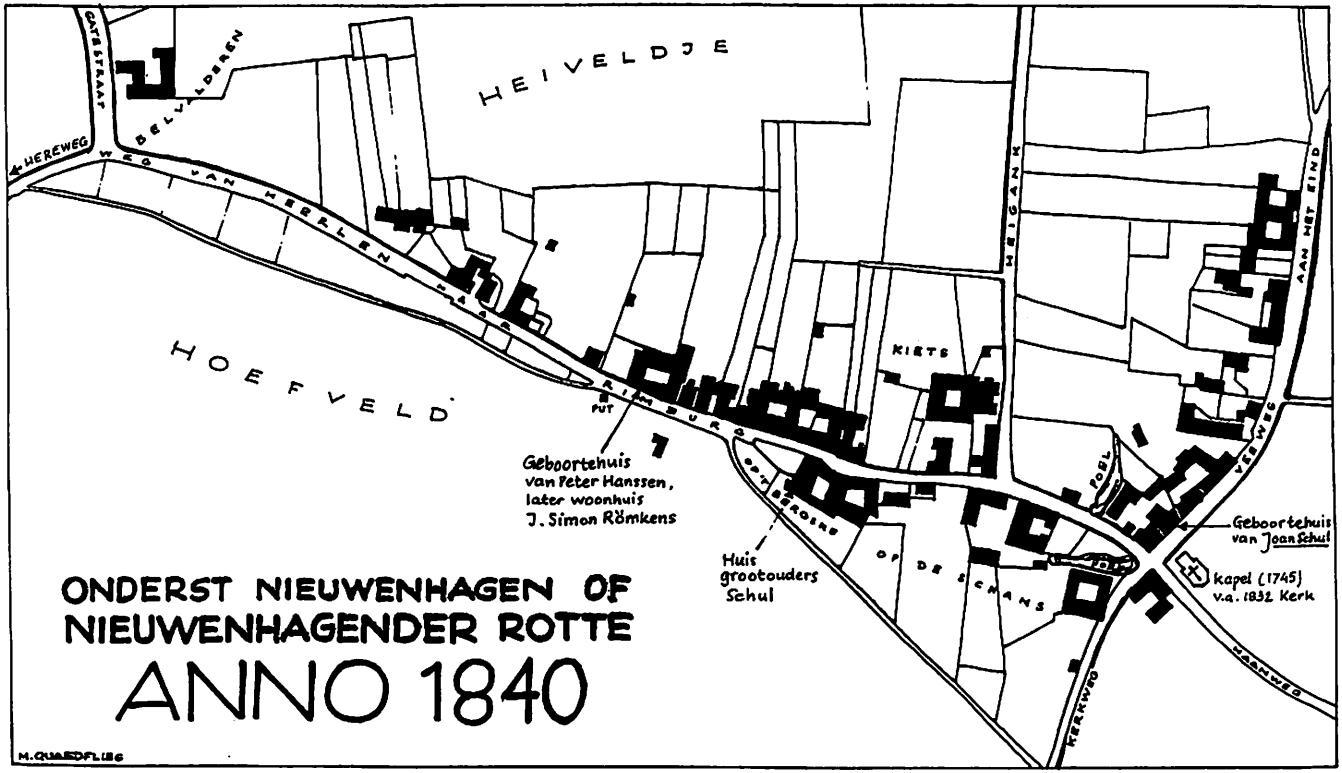
HEIVELDJE
HOEFVELD
KIETS
Geboortehuis van Peter Hanssen, later woonhuis J. Simon Römkens
Huis grootouders Schul
Geboortehuis van Joan Schul
kapel (1745) v.a. 1832 Kerk
ONDERST NIEUWENHAGEN OF
NIEUWENHAGENDER ROTTE
ANNO 1840

van hen te weinig grondbezit overgebeleven om naar het voorbeeld van hun ouders als welgestelde landbouwers ruimschoots in hun levensonderhoud te kunnen voorzien. Dientengevolge hadden er enkele besloten als een soort nevenverdienste hun geluk te beproeven 'in de handel'.

Broers en zussen

Joan junior was een van de jongsten. Hij werd gedoopt in het oude kerkje van Eijgelshoven op 23 september 1740. Behalve zijn oudste broertje Tuuëntje, die al jong overleden was, had Jan nog drie broers, die alle drie in Nieuwenhagen waren blijven wonen.
Hendrik, de oudst overgeblevene, die al vroeg, op 20-jarige leeftijd, getrouwd was met Anna Elisabeth Janssen van gen Hei, had zijn domicilie gevonden in het oudershuis in de Rötsch. Zijn ongetrouwde broer Anton 'de tweede' had bij hem ingewoond totdat hij in 1775 als 43-jarige overleden was. In 1783, vorig jaar dus, had Hendrik hem in de eeuwigheid gevolgd.
Zijn derde broer, Arnold, had zich gevestigd in het huis van zijn grootouders op 't Bergsjke.
Zus Angela - ook wel Engel genoemd - had haar levensgezel gevonden in Jan Römer; zij bouwden het thans nog bestaande laatste huisje van de Haanweg, op een weide van haar vader *3).
Twee andere zussen waren - zoals men pleegt te zeggen - behoorlijk 'goed terecht gekomen'. Mettel was sinds 1750 gehuwd met Peter Hanssen, geboortig van schuin tegenover het Bergske, en woonde nu op d'r Sjeet.
Gertrud was in 1764 in het huwelijk getreden met Hendrik Römkens, ook uit ruimschoots gegoede 'hiesiger' familie. Ze bewoonden een aanzienlijke boerehoeve aan de Hereweg, gelegen op de hoek met de Delleweg, die ze gekocht hadden van Jan Pelzer. Gertrud was inmiddels al bijna zeven jaar dood. Haar zoon Johan Simon zou later tijdens de Franse bezetting burgemeester (of 'maire') van Nieuwenhagen worden, en daar zijn bijnaam 'd'r Dikke Meier' aan overhouden. Overigens zou hij zich later vestigen - wat heet toeval? - in het huis waar zijn oom Peter Hanssen het levenslicht aanschouwd had.
Kortom, gezien dit 'tableau de la famille' mogen we er dus zonder meer van uitgaan, dat de jonge Joan Schull van behoorlijke komaf was. Maar toch, de jongens van Schull ging het ogenschijnlijk bij tijd en wijle heel wat minder voor de wind dan hun zussen. Hadden ze wat

te hoog gegrepen? Hadden ze getracht een niveau van welstand op te houden, dat op de keper beschouwd naderhand onbetaalbaar was gebleken?

Ouderlijk erfgoed

In 1743, tijdens de roerige jaren van de bokkerijders-processen, besloten Joans ouders Jan Schull en Maria Spiertz een behoorlijke som gelds te lenen. Zij togen daarvoor op 19 juli naar Heerlen, naar de plaatselijke predikant Hendrik Crena, die klaarblijkelijk dermate ruim in de slappe was zat, dat hij met grote regelmaat aan Jan en alleman geldleningen kon verstrekken. Als onderpand stelden de echtelieden hun 'huijs, hoff ende coolhoff' te Nieuwenhagen 'ressort der hooftbancke van Herlen', gelegen aan de 'Veestraet' tussen de behuizingen van zwager Jan Spiertz en Jan van der Heijden *4). Wat de familie genoopt had tot deze geldlening (300 pattacons of 1200 gulden, een geweldig bedrag voor die tijd!) is mij niet bekend. Het zou erop kunnen lijken dat er financiële problemen waren. Het valt echter ook niet uit te sluiten dat Jan Schull senior dit kapitaal (of een deel daarvan) investeerde in de bouw van de kapel tegenover hun huis. Hij was tenslotte een van de voortrekkers hiervan *5).
De oude Jan Schull overleed als weduwnaar op 19 juli 1768, exact op het 'zilveren jubileum' van de vermelde geldlening. Hij had zijn vrouw Maria bijna vijftien jaar overleefd. Inmiddels waren de meeste kinderen al getrouwd. De oude Jan had zijn laatste levensjaren gesleten samen met zijn ongetrouwde zoon Anton, inwonend bij Hendrik, die thans de hoofdbewoner was van het ouderlijk huis. Een oudershuis, waarin verschillende 'partijen' na de ouderlijke scheiding en deling hun aandeel behielden.

Kopen, verkopen, ruilen, lenen...

Joan Schull junior trouwde op 22 februari 1767 met Gertruijd Roumans, die - zoals we eerder al vernamen van de weduwe Peltzer - een dochter was van Catharina Reumkens uit de Gaat. Een paar maanden na hun huwelijk namen ze een lening op van 400 gulden *6), naar alle waarschijnlijkheid om daarmee de bouw te bekostigen van hun huis op de huidige Hoogstraat (toen meestal 'Maestrichter Straet' of Groote Straat genoemd) achter de kapitale hoeve van Keijbets.
Twee jaar later was Joan de eerste die na de dood van

zijn vader zijn aandeel in de ouderlijke behuizing te gelde maakte. In het najaar van 1769 *7) verkocht hij aan 'Joannes Kaibets in houwelick met Anna Gertruijd Jurgen' het hem toebehorende gedeelte van de 'behuijsinge ende coolgaerd tot Onders Nieuwenhagen, bestaende in de agterste kaemer, staende naer de onderste sijde des kants naer de schuijre', alsook 'het verkens stallken met den wijsch *8) daerneven ende benevens den din *9) van het eerste loth, met die daer beneven aengebouwde twee verblijf stallingen langs die straet tot tegen den stall van Dionys Jongen' en 'het geheel koolgaartjen voor meerdere bouwplaetsen en mesthoff gelegen heinder deese stallingen'.
In hoeverre dit hem door zijn broer Hendrik in dank afgenomen werd, is niet duidelijk. In ieder geval kwam het niet tot een beschudding *10) door naaste familieleden.
Een paar maanden later deed hij nog een perceel land in het Heiveld van de hand *11). Ruim een half jaar daarna kocht hij weer van zijn zwager Peter Hanssen van d'r Sjeet een stuk weiland 'genoemt de Boenderweijde' aan de 'Ganckweg' (Heigank) *12). Kopen en verkopen. De handel leek hem in het bloed te zitten. Op 21 januari 1771 moest hij echter weer geld lenen *13), waarschijnlijk om zijn deel van de ouderlijke lening van 1200 gulden af te betalen aan Dionysius Jongen (zie *5). Bij die gelegenheid bleek hij allesbehalve onbemiddeld te zijn. Behalve zijn 'huijs, stallingen en mesthoff' op de Hoogstraat, gelegen tussen de hoeve van Reijnier Keijbets en de weduwe Peltser, en zijn huisweide ernaast, verobligeerde hij namelijk bovendien liefst elf percelen land. Voldoende eigendom dus om als landbouwer een meer dan redelijk bestaan te kunnen hebben. Maar of hij daar tevreden mee was..?
Hij leek werkelijk voortdurend geld nodig te hebben. In juni van dat jaar verkocht hij weer een stuk akkerland in het Heiveld aan zijn broer Hendrik, die overigens vier weken daarna zelf weer 1000 gulden moest lenen van de weduwe Vignon in Maastricht *14).

Broer Hendrik

Hendrik bleek inmiddels duidelijk in de problemen te zijn geraakt. Na al enkele percelen landbouwgrond van de hand gedaan te hebben, diende hij in mei 1773 zelfs zijn huis te verkopen en opnieuw een aanzienlijk hoeveelheid land *15). En de koper was... zijn jongste

'broertje' Joan(!), die daarvoor eventjes het kapitale bedrag van 2000 gulden op tafel kon leggen! Het lijkt aannemelijk, dat Joan daarmee ook de hypotheeklasten overnam. Drie maanden voordien had Joan overigens wel nog een stuk heideland verkocht *16); wellicht een antwoord op de vraag hoe hij aan een deel van het geld gekomen was.
Maar wat was er eigenlijk met 'grote broer' Hendrik aan de hand? Getuige de verkoop van zijn boerderij hield hij zich zeker niet meer overwegend bezig met de uitoefening van het landbouwersbedrijf.
Hij was klaarblijkelijk in de handel gegaan.

Tegenspoed

Maar in deze stiel leek Hendrik Schull echter allesbehalve de wind in de zeilen te hebben. In april 1774 werd hij samen met zijn zoon Anthon aangeklaagd door ene Christophel Wentzel, 'coopman uijt Amsterdam', die nog 411 gulden te vorderen had wegens achterstallige betaling voor geleverde handelswaar. Joan stelde zich daarbij borg voor zijn oudere broer *17). Hij wekte duidelijk de indruk de meest gefortuneerde van de twee te zijn.
Twee jaar later verkocht Joan weliswaar een weide in de 'Gaaterstraat' *18), maar in februari 1777 moest hij Hendrik andermaal bijstaan door hem weer eens 400 gulden te lenen *19). Hierbij verpandde Hendrik behalve anderhalve sille land in de Voogtshoff eveneens de erfenis, die hem nog te wachten stond van hun beider ongehuwde 'oom en moeije (tante) Hendrick Willem en Catharina Schull op het Berġsken', die duidelijk op hun laatste benen leken te lopen *20).
Hendrik was inmiddels ruimschoots de 50 gepasseerd en de tegenslagen des levens waren hem bepaald niet bespaard gebleven. Ze waren gepaard gegaan met een grote mate van menselijk leed. Enkele van zijn kinderen had hij al ten grave moeten dragen *21).
Bovendien was zijn dochter Marie Catrien op zekere dag in haar eentje de wijde wereld ingetrokken en zodoende in Rotterdam terecht gekomen, waar zij het er goed van scheen te nemen en door haar luxueuze leventje een omvangrijke berg schulden aan het opbouwen was.
Dit moet behoorlijk aan Hendrik gevreten hebben. In de zomer van 1783 blies hij als 58-jarige verbitterd zijn laatste adem uit. Tien maanden daarna kwam ook een einde aan het jonge leven van Marie Catrien, helemaal in Rotterdam, 26 jaar en ongehuwd. Schuldeisers aldaar

bleken nog liefst 940 gulden van haar tegoed te hebben en wendden zich onverwijld tot het Heerlense schepengerecht met de eis tot beslaglegging op de erfgoederen van haar overleden vader, alsmede de erfenis van haar inmiddels overleden 'grootoom en moeije Will: Hendr: en Catharina Schull' *22).
Weinig verheffende feiten allemaal...

Joan

Dan leek Joan aan de Maestrichter Straet er toch heel wat beter voor te staan. Op 23 september 1779 was hij 39 geworden. Toch waren ook aan hem de levensdagen niet pijnloos voorbij getrokken. Troutje had weliswaar het leven geschonken aan drie jongens en drie meisjes, maar alle drie de jongens waren een vroegtijdige kinderdood gestorven.
In augustus 1780 werd het vierde zoontje geboren. Net als twee van zijn reeds overleden broertjes kreeg ook dit kind bij het doopsel in Heerlen weer de namen Joannes Henricus *23).
Materieel echter scheen Joan het behoorlijk 'gemaakt' te hebben. Daarom juist is men geneigd zich in alle verwondering af te vragen wat hem in 's hemelsnaam bezield mag hebben om zomaar zijn dorp, zijn have en goed te verlaten. Er leek meer dan voldoende bezit aanwezig te zijn geweest om met zijn boerderijtje zijn gezin zeer behoorlijk te kunnen onderhouden. Maar van de andere kant waren ook veel van die bezittingen met lasten bezwaard; en veel geld was er nu eenmaal niet onder de mensen...

Joan in de problemen

In juli 1780 verkocht Joan weer een perceel land in het Heiveld aan Dionijs Jongen van de Rötscherweg, de naaste buurman van zijn broer Hendrik. Een gedwongen verkoop? Het lijkt erop. Want kort daarvoor was hij namelijk voor het gerecht gedaagd door ene H.Baldus, 'borger en coopman binnen Aaken', omdat deze nog geld van hem te vorderen had. Joan sloot een obligatieovereenkomst, maar in februari 1781 kwam er een nieuwe aanklacht van dezelfde Baldus, omdat er nog steeds 46 pattacons (of 184 gulden) achterstallige schuld op de lei zouden staan *24).
Had Joan dat echt niet kunnen betalen? Wat was er inmiddels gebeurd met zijn vermogen, dat ooit toch zeker niet gering geweest was?

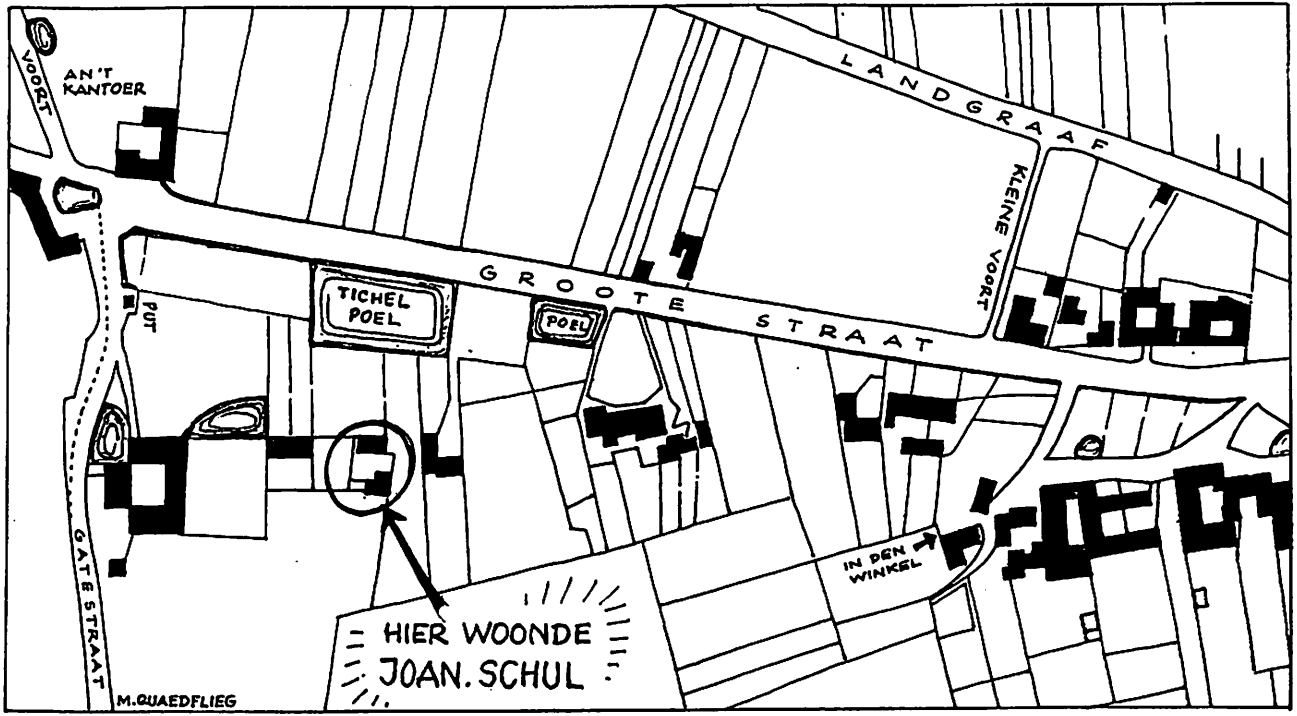

De bebouwing van de bovenste Hoogstraat anno 1840 (naar kadasterkaart)

Weg uit het dorp

Kort hierna nam hij op zekere dag afscheid van vrouw en kinderen en keerde zijn geboortedorp de rug toe om .... zich in Enkhuizen aan te gaan monsteren als 'schips soldaat' op een oorlogsschip.
Waarom? Was het een niet meer te bedwingen zucht naar avontuur? Was er iets aan de hand met zijn huwelijksleven? Was hem wellicht financieel het water dermate naar de lippen gestegen, dat hij uiteindelijk geen andere oplossing meer gezien had? Een vlucht? Een pure noodgreep..?
Hoe het ook zij: in het algemeen waren het slechts de minstvermogenden, zij die niets meer te verliezen hadden, die het in hun hoofd haalden om zich in dergelijke ongewisse avonturen te storten.

Intussen was in september 1781 het jongste dochtertje gestorven, Maria Josepha van drie. Op de een of andere manier zal Joan het bericht bereikt hebben dat hij thuis bitter nodig was. Maar toen hij naar zijn meerdere stapte om verlof te vragen, toen was Leiden pas echt in last! De kapitein liet hem niet vertrekken alvorens er een waarborg gesteld zou worden.
En aangezien het Troutje 'volgens de wetten van den Lande' absoluut niet geoorloofd was om ook maar 'iets het minste te beswaeren', c.q. een lening op te nemen, riep deze de hulp in van haar stokoude grootmoeder.

Acte van cautie

Aldus werd er op 9 mei 1782 thuis op gen Hei een 'acte van Cautie' opgesteld, waarin 'Heijckel' Hanssen, weduwe van Reijnier Rheumkens, verklaarde, dat Joannes Schull, getrouwd met 'haere cleendochter Anna Gertruit Roumans, sig in dienste van Haare Hoogmogenden als schips soldaat hadde begeven op het 5e lands oorlogschip van Enkhuijsen onder de Compagnie van de Heer Capiteijn Frinkenius, en dat denselven nootsaeckelijck t'huis moeste weesen bij sijne vrouwe en kinderen, t'welck egter welgemelten Heer Capiteijn niet wilde toestaen sonder dat alvorens voor sijn persoon gestelt ware behoorlijcke cautie dat hij naer expiratie van sijn verlof sig soude sisteeren en naer het schip begeven' *25). Tot zover de letterlijke tekst van de akte.
De waarborg was er dus op gericht om te voorkomen dat Joan na afloop van zijn verlof niet meer terug zou

keren op het oorlogsschip; hem te weerhouden van desertéren, terwijl de gage naar alle waarschijnlijkheid al opgestreken was.
Omdat Joan uiteindelijk toch naar huis moest, stelde oma uit de Gatestraat een uit 1761 daterende obligatie van 50 pattacons 'sprekende tot laste van Merten Pelsers' ter beschikking, om in geval 'Joannes Schull mogte agter blijven door welgemelden Heer Capiteijn aen sich genomen te konnen worden en daermede te doen en handelen als met sijn vrij eigen goed'.

... qui dicitur obiesse ...

Of Joan zijn geboortedorp hierna ooit nog teruggezien heeft, dat is ons niet bekend. Mogelijk werd de borg geaccepteerd en vertoefde hij daarna inderdaad enige tijd bij zijn familie om na afloop van het verlof weer naar Enkhuizen terug te keren.
Hoe dan ook, toen pastoor Morees bijna twee jaar later in 1784 zijn parochianen op schrift stelde, verkeerde men alom in het ongewisse over hem. Men veronderstelde dat hij ergens in den vreemde - 'over zee' - inmiddels overleden was. Gesneuveld? Scheurbuik misschien? Heimwee? Wie zal het weten?

Een jaar later stierf ook de tweede dochter, Leentje, een paar weken voor haar 16e verjaardag.
Twee kinderen, de oudste en de jongste; dat was alles wat Troutje nog gebleven was.

De nabestaanden...

In het najaar van 1795 namen de Franse troepen bezit van onze streken. Aan de poort van de hoeve van Erens op de Kamp - zo vernemen we van de schrijver Frans Erens - stonden manden met boterhammen en flessen jenever klaar voor de soldaten, die van Aken via Heerlen naar Ubach marcheerden. Je kon ze maar beter te vriend houden.
Er werd een kantonaal bestuur geformeerd met Heerlen als middelpunt. Onze dorpsgenoot Johan Simon Römkens maakte daar als 'adjoint' deel van uit. Hij was een 'neefje' van Joan Schul zaliger. In het voorjaar van 1796 kreeg deze Römkens de opdracht om een bevolkingslijst samen te stellen. Hierop treffen we ook het gedecimeerde gezinnetje Schul aan, woonachtig op het 'adres' Heyde Rotte 3, achter de hoeve van Keijbets *26). Dag na dag aan het spinnewiel gezeten voorzag

Troutje - door Römkens als 'Anna Gederuy' vermeld - in het levensonderhoud van haar twee kinderen, 'Hinderik' van 16 - die ongetwijfeld als knecht ook zijn bijdrage in het gezinsinkomen zal hebben gehad - en Maria Catharina van 22. De leeftijd van deze laatste was overigens fout genoteerd; Catrien was inmiddels al 29. Maar wat deed het er ook toe..?
Kort hierna trouwde Catrien met de slechts gering bemiddelde handelaar Martin Pelzer, die - zoals destijds algemeen gebruikelijk - kwam inwonen.

In 1799 werd de totale bevolking door de Franse overheid opgezadeld met een belasting op ramen en deuren. Uit de hiervan samengestelde lijst *27) kunnen we opmaken dat de familie een uiterst eenvoudig onderkomen had. De voorgevel van hun huis vertoonde slechts een deur en één enkel raam. Denkelijk waren er in de oorspronkelijke gevel meer ramen geweest; om de 'aanslag' zo laag mogelijk te houden werden namelijk overal in het dorp de nodige vensters 'verduisterd': dichtgetimmerd of zelfs soms dichtgepleisterd.

Catrien stierf in 1809 op 42-jarige leeftijd. Moeder Troutje verloor hiermee haar zesde kind. Schoonzoon en kleinkinderen bleven evenwel inwonen. Op een uit 1815 daterende lijst van 'Inwonder van Neuwenhagen welke deel moeten maeken van de Burgers Milice' *28) treffen we deze 'Martiennus Pelzer' samen aan met zijn zwager 'Hindrick Schul' in het huis achter de hoeve van Keijbets. Zoals haast gebruikelijk waren de leeftijden van beiden ruimschoots aan de lage kant geschat; maar of dat er iets toe deed..?
Troutje, c.q. 'Gertrude Raumans', overleed als 84-jarige in 1828. Of zij ook de dood van haar jongste nog had moeten meemaken, dat is mij niet bekend. Hendrik stierf niet in Nieuwenhagen. Zijn overlijdensakte komt althans niet voor in het plaatselijke sterfregister.

'Hindrick Schul' - zoals zijn naam geschreven stond op de genoemde lijst van 1815 - was de laatste telg van Joan Schul, die bij leven en welzijn ooit eens behoord had tot de meest welgestelden van het dorp.
Hindrick was slechts een onbeduidende knecht; zijn mate van welstand werd simpelweg omschreven met het woordje 'arm'...

N O T E N

Gebruikte afkortingen:

begr. begraven
dr. v. dochter van
DTB kerkregisters van Dopen, Trouwen en Begraven
FA Frans archief
fol. folio c.q. paginanummer
ged. gedoopt
GR gichtregister: register van verbintenissen, overdrachten, geldleningen etc.
inv. no. inventarisnummer
overl. overleden
RAL Rijksarchief Limburg te Maastricht
SAH Stadsarchief Heerlen (Thermenmuseum)
tr. trouwde
verm. vermoedelijk
zn. v. zoon van

*1 SAH, inv. nr. 026-376, Rechenbuch der Kirche von Herlo, pag.77 e.v.; Bewerking door M.Quaedflieg onder de titel: 'Een bevolkingslijst van Nieuwenhagen Anno 1784', berustend in Archief Guus Frehenstichting te Landgraaf en SAH.

*2 SAH/RAL, DTB Heerlen en Eijgelshoven:
JOANNES SCHULL, ged. Heerlen 29-7-1696, overl. aldaar 19-7-1768, zoon van Antonius Schull en Maria Rumpkens, tr. aldaar 23-10-1718 met MARIA SPIERTZ, ged. Heerlen 24-7-1701, overl. Nieuwenhagen, begr.Eijgelshoven 8-12-1753, dochter van Antonius Spiertz en Mechtildis Brandts.
Kinderen, op één na allen gedoopt te Heerlen:
a Antonius, ged. 9-10-1721, jong overleden;
b Maria Catharina, ged. 10-3-1722, overl. aldaar 4-3-1753;
c HENRICUS, ged. 30-6-1725, overl. aldaar 16-7-1783, tr. Heerlen 17-10-1745 met Anna Elisabeth JANSSEN, dr. v. Nicolaus Janssen en Catharina Pelsers;
d Anna Mechtildis, ged. Eijgelshoven 20-1-1728, overl. Nieuwenhagen 5 Prair. XII (25-5-1804), tr. Heerlen 15-11-1750 met Petrus HANSSEN;
e Angela, ged. 9-3-1730, tr. met Joannes ROMER;
f Antonius, ged. 8-9-1732, overl. aldaar 15-5-1775;
g Arnoldus, ged. 5-1-1735, tr.1 Heerlen jan. 1763 met Maria Elisabeth HAEN, tr.2 ca. 1770 met Joanna Mechtildis CHORUS;
h Anna Gertrudis, ged. 17-9-1737, overl. Heerlen 27-12-1777, tr. aldaar okt. 1764 met Henricus RÖMKENS (uit dit huwelijk Joannes Simon RÖmkens, maire);
i JOANNES, ged. 23-9-1740, overl. vóór 1784, tr. Heerlen 22-2-1767 met (Anna) Gertrudis ROUMANS, dr. v. Aegidius Roumans en Catharina Reumkens;
j Anne Margarita, ged. 8-8-1747.

*3 SAH, Gichtregister deel 18, fol. 414, 4-4-1769.

*4 SAH, idem, deel 10, fol. 240, 19-7-1743. Dit lijkt het pand, dat de laatste jaren voor de afbraak in de jaren zeventig van onze eeuw bewoond werd door de familie Ter Haar. In dit pand begon dokter P.Snijders ooit zijn praktijk als huisarts van Nieuwenhagen; later bouwde hij de 'villa' in de Heigank.

*5 H.Meens, Nieuwenhagen, kapel, hulpkerk etc, (Nieuwenhagen 1967): Op 5-6-1734 was Johan Schull met zijn buurman Jan van der Heijden aanwezig bij het sterfbed van Jan Vlecken (zwager van de laatste), die zijn nalatenschap bestemde voor de bouw van de kapel. Als getuigen lieten zij beiden hierover op 20-7-1737 bij notaris Corneli te Rimburg een notariële akte opmaken. Jan van der Heijden was de uitvoerder van het werk. Wellicht werd hij ook financieel bijgesprongen door Jan Schull. In 1761 werd Dionysius Jongen, enige schoonzoon van Jan van der Heijden, door de erfgenamen Schull in de geldlening 'geredimeerd'; volgens een quitantie van 14-3-1771 ontving deze de volledige 1200 gulden van 'die kinder Johan Schull' (SAH, GR d.10 f.241).

*6 SAH, als 3, deel 17, fol. 522, 15-5-1767.
*7 idem, deel 18, fol.551, 2-11-1769.
*8 De 'wijsch' (mijn vader noemde het steeds 'd'r wusj') was het gedeelte van de schuur waar de vruchten opgeslagen ('gebermd') werden.
*9 De 'din' (bij ons 'd'r den' genoemd) was de doorvaart in de schuur.
*10 Beschudding of naasting: indien erfgoed verkocht werd aan iemand van buiten de familie, dan hadden de naaste familieleden het recht om het goed tegen de oorspronkelijke verkoopprijs terug te kopen. Dit recht was bedoeld om familiebezit niet nodeloos te laten versplitsen.
*11 SAH, als 3, deel 19, fol. 86, 6-3-1770.
*12 idem, deel 19, fol. 84, 11-12-1770.
*13 idem, deel 19, fol. 94, 21-1-1771.
*14 idem, deel 19, fol. 202 en 224, 5-6-1771 resp. 2-7-1771.
*15 idem, deel 20, fol. 12, 2-6-1773.
*16 idem, deel 21, fol. 47, 6-2-1773 (14-2-1777).
*17 idem, deel 20, fol. 252, 26-4-1774.
*18 idem, deel 21, fol. 683, 13-7-1776.
*19 idem, deel 22, fol. 176, 28-2-1777 (11-2-1779)
*20 Oom en tante Hendrik en Catharina Schull waren resp. 77 en 83 jaar oud. De laatste was nagenoeg blind (SAH, GR deel 22, fol. 153). Beiden werden gedoopt te Heerlen, resp. 11-3-1700 en 25-10-1693 als kinderen van Anthonius Schull en Maria Rumpkens. Zij bleven ongehuwd 'zitten' in hun oudershuis op het Bergske, eveneens deels bewoond door hun 'jonge neef' Arnold. 'Hendrig Wilm' overleed op 14-6-1777, Catharina op 28-1-1779 (Kerkregister Eijgelshoven).
*21 HENRICUS SCHULL, ged. Heerlen 30-6-1725, overl. aldaar 16-7-1783, tr. aldaar 17-10-1745 met Anna Elisabeth JANSSEN.
Kinderen, op één na allen gedoopt te Heerlen:
a Anthonius, ged. 6-1-1750;
b Petrus Josephus, ged. 13-9-1753;
c Anna Catharina, ged. 23-9-1754;
d Joannes Henricus, ged. 21-10-1755, overl. Nieuwenhagen 31-10-1817, tr. Heerlen 26-7-1789 met Catharina Elisabeth FREDERICKX;
e Maria Catharina, ged. 18-4-1758, overl. Rotterdam 7-5-1784;
f Maria Angela, ged. Eijgelshoven 22-7-1762, overl. Heerlen 16-4-1781;
g Joannes Nicolaus, ged. 25-4-1768.
NB. Twee kinderen 'N.N.' uit dit gezin overleden op 12-2-1767 en 27-1-1773 en werden begraven te Heerlen.
*22 SAH, als 3, deel 24, fol. 596, 28-5-1784.
*23 JOANNES SCHULL, ged. Heerlen 23-9-1740, overl. verm. 'ergens overzee' tussen 1782 en 1784, tr. Heerlen 22-2-1767 met (Anna) Gertrudis ROUMANS, ged. Heerlen 10-1-1744, overl. Nieuwenhagen 13-9-1828, dr. v. Gelis en Catharina Reumkens.
Kinderen, allen gedoopt te Heerlen:
a Maria Catharina, ged. 29-11-1767, overl. Nieuwenhagen 20-9-1809, tr. ca. 1797 met Martin PELZER;
b Maria Magdalena, ged. 31-8-1769, overl. Heerlen (Nieuwenhagen) 10-8-1785;
c Joannes Henricus, ged. 17-5-1772, overl. 5-1-1773;
d Joannes Antonius, ged. 20-11-1773, overl. verm. 2-4-1776;
e Joannes Henricus, ged. 8-4-1776, overl. 28-12-1776;
f Maria Josepha, ged. 3-2-1778, overl. 28-9-1781;
g Joannes Henricus, ged. 20-8-1780, NIET overl. te Nieuwenhagen.
*24 SAH, als 3, deel 22, fol. 719, 13-7-1780.
*25 idem, deel 23, fol. 553, 10-5-1782.
Helena Hanssen was toen 90 jaar. Ze werd gedoopt te Heerlen op 29-12-1691 als dochter van Jan Hanssen en Nell Reumkens. Ze overleed op 20-4-1783 en werd begraven te Heerlen.
*26 De Franse Volkstelling van 1796 (bewerking), uitgave van de sectie Genealogie en Streekgeschiedenis van het OCGL, Landgraaf 1989; pag. 14.
*27 RAL, FA 4010, Contribution des Portes et Fenetres 1799.
*28 SAH, Gemeentelijke en Kantonale archieven Heerlen, inv. no. 003/1138.

't WINKELKE

Door: E.MOFERS

't Winkelke bi-j ós um d'r ek, woeë ich al ins e dilke waar moch hoale, wat mieng mam vergeëte houw!
E leëve lank is dat noe al geli-jje..en toch,ich huër d'r klank van de kliengel nog, wen ich de duër oape maket..Zoeget klings va winkelke ka me zich noe gaar nit mieë vuërsjtelle! Went veer klante vuër de tieëk sjtónge kank me zich al bouw nit mieë drieëne..En da: nieks supermaat, nieks vuërverpak, nieks zelfbedéne!
Wat ste geer wools ha, vroaget ste aan de madam die hinger de tieëk sjtóng; die houw ing ri-j sjpitse, griehs tütjes aa köadjes aan ing iehzere sjtang boave de toeënbank hange. Doa sjnappet ze zich dan ee vanaaf..Noeëts ing moat te groeët. Me woar al vroeë, went de tuut gans tów góng! Boeëne, erte, meël, riehs, soekker, zaot en zoeget sjuppet ze oeht hote bèk..Ing woag, aan ing ziej plat, woeë de koeëpere gewichter dróp sjtónge, aan de anger ziej mieëtstens ing róng sjoal, woe döks nog ee ringsjke dri hóng, vur de kling tütjes vas te haote.
Sjwatte (of geële of greun) zeep oeht ing tón woeët mit ing platte, hote sjup óp 't papier geklènt en gewoagd en vur d'r sjteenoalig moeëts te zellef e kenke mitbringe, da woeëd deë oeht e möatje doa dri gesjód!
't Goof nog get kling sjötjes vur roziehne, sjtubsoekker en zoeget en ganse klinge vur besjoate, lereerblaar, gruffelsneëgel, vanillesjtöksjkes en zoewieër!
Wens te noe d'r supermaat durch bis, has te bouw e paar zoale versjlieëte.. doa hovets te in mie winkelke nit bang vur te zieë.!
Ich mót doa nog zoeë döks aa dinke, wen ich langs al diè ieëwige rekker aan 't sjneure bin mit mie kerke.: van gidder artikel god-wit-wievööl soate. Woevuër is dat nuëdig? Ich gleuf nit, dat ich mich e bee oehtriehte deug, went 't wer zoe wied koam, dat 't mar ee soat kaffieë, kieës, bótter en zoeget geuf! Nae, bótter, mót ich zage, goof 't doe óch al in twieë soate!.: gów bótter (roomboter) en margarien, Die doe graad oehtgevónge woar. Mieng mam sjamet zich um die margarien te vroage..da sjikket ze mich en da moeët ich vroage: bótter vur te bakke! Die madam wós gans genauw, dat die óch waalóp de bóttram gesjmieërd

woeëd..mar die loot zich nieks aagoa!
Dat v'r doe in ós winkelke vur twieë-gölle-fieftig ing groeëte tesj vol waar kroge, doa wil ich mar nit uvver sjtute..want de luëntjes van doe woare joa óch nit te vergliehke mit die va hüj!
Weë nit good mit d'r weëkeloeën um wós te goa, koeët óch poeffe! Dat woeëd da in e groeët book ópgesjrieëve..of, me loot ópsjriehve, umdat me mar ing kieër in de weëk betalet..'t Zamstes, óp loeëndaag. Mar de mieëtste winkelèers hónt noe nog ganse beuker vol mit poef, deë noeëts betaald is!
Vur broeëd moeëte viër ing duër wieër zieë. Doa woeënet d'r bekker. Doa hovets te dich óch nit d'r kop te terbreëke vur ing keus te make! Deë bakket sjwatbroeëd, wek en grauwbroeëd. De mieëtste hoehsvrouwe bakkete ing kiër in de weëk d'r wek zellever...mieng mam óch en da woeëd 't sjwatbroeëd bi-j d'r bekker gehold. Oape sjnitjes woare nog nit oehtgevónge: broeëd en wek ópee, dat geëve dikke bee, woar doe d'r modesjpruëk. De ouwesj woare gruëtsj went de kinger lekker mollig en rónk woare. Da houwe ze 't geveul, dat ze hön nieks tekót gedoa houwe. Sjlanke lijn...? Dat woare lüj, die gee geld houwe vur zich zat te eëte..!
Vuër de kirmes en anger hoeëg fesdaag woeëd bi-j ós heem, wie bi-j de mieëtste anger lüj "lekker" gebakke: vlaam, toeët en keuk. D'r fesligge ruëk koam dich dan in 't ganse dörp oeht gidder hoehs teëge. Dat woar al e sjtuk fes-vruid, bezóngesj went de mam dan al ing vla aa-sjnieët, da veulete viër ós in d'r zieëvende hieëmel!...
In dizze tied is me zoeë uvvervoord, mit alle soate gebak, dat me gaar nit mieë richtig d'rva genéte kan.
Viër hónt 't geweun te gód.....

Reeds eerder werd in "Bulletin" of "Jaarboek" gesproken over "oude bezigheden" als "vrije tijd besteding. Nu willen we eens praten over een reeds lang bedreven sport die, zeker hier in Limburg, niet onbesproken mag blijven n.l.

DE POSTDUIVENSPORT

Door: H. Rade.

Deze bezigheid moet men zien als een sport, welke tijdens de wedstrijd door de mens of eigenaar als positief wordt bedreven. Het ingezette dier, in dit geval een duif, die door de bezitter al dan niet vertroetelt wordt, om het aan te zetten tot een uiterste prestatie. Iedere liefhebber houdt zijn eigen middel of methode er op na om het hoogst mogelijke resultaat te bereiken.
De vele uren welke men op het hok verblijft (om met de vogels te praten cq bezig te zijn) moet men onder "Hobby" rangschikken.
Voor de financieel draagkrachtigen is een bedrag met enkele nullen niet ongewoon voor aankoop van een vogel gekweekt op een gerenommeerd hok.

Hoe het begon.
Duiven (Orde Columbiformes) behoren tot de allereerste diersoorten die aan de mens zijn onderworpen. Was dit volgens de wens van de HEER bij de schepping? Het huiseigen der duiven ontdekte men reeds in de alleroudste tijden. De aard en het karakter der duiven leende zich daar bijzonder voor. Door de eeuwen heen hebben de duiven zich veelal in de onmiddelijke nabijheid van mensen opgehouden.
De oudste afbeelding van een tamme duif is in een Egyptisch graf gevonden van circa 2000 jaar voor Christus. Dit wijst er op dat de tamme duivenrassen zeer waarschijnlijk uit de Oosterse landen moeten stammen. Ze waren of zijn in de menselijke behuizing te vinden of wonen met de mensen onder een dak.
Het was dan ook niet verwonderlijk dat men spoedig de bijzondere eigenschappen ontdekte die elke duif in zich draagt. Naast als geboren "vlieger" ontwaarde men de grote gehechtheid aan het nest en een meer of minder ontwikkelt "orientatie vermogen"m.a.w. de eigenschap om over een afstand de weg naar huis te vinden. Men meent te weten dat de oudste volken het nut der duifeigenschappen spoedig inzagen en

er gebruik van maakten indien de gelegenheid zich aanbood. Men voorzag dat men door middel van de duiven, berichten kon overbrengen. Bekend is de afbeelding van een Egyptische Kronings plechtigheid uit het jaar 3000 v.Chr. Hierbij werden op het moment dat men de koning kroonde vier duiven losgelaten die naar de vier windstreken uitvlogen om de Goden de voltrekking van de kroning mede te delen. Dat men in de Egyptische kunst meermalen afbeeldingen ziet waar grote zwermen duiven verzorgd of gevoederd worden, wijst eveneens op de bekendheid van deze huisvogel.
Eveneens meent men dat tengevolge van de veroverings tochten de vliegduif door de Babyloniërs zowel naar Syrië als Palestina zijn overgebracht.
De aandachtige Bijbellezer merkt in Jesaja 60:8 "Wie komen daar als wolken aanvliegen, als duiven op hunne torens", waaruit duidelijk blijkt de aanwezigheid van"duivenslagen" in Palestina.
Ook Josephus vermeldt, dat in de tuin van Herodus de Grote te Jerusalem talrijke "duivenslagen waren opgesteld.
Al met al is de liefde voor de duif het meest bekend uit het verhaal in de Bijbel aangaande "Zondvloed" en de "Ark van Noach".
Volgens Genesis 8:6-11 leest men: " Noach liet eerst een raaf vliegen om te zien of het water afgenomen had. Deze vloog echter zo lang heen en weer totdat hij een stek gevonden had, maar keerde niet terug. Daarop liet hij een duif vliegen om te zien hoever het water had afgenomen. Dit was niet het geval, de vogel kon geen rustplaats vinden en vloog naar de Ark terug. Noach stak zijn hand uit en bracht haar wederom tot zich in de Ark. Na nog zeven dagen gewacht te hebben liet hij de duif andermaal uitvliegen, ditmaal keerde zij tegen de avond terug met een vers olijfblad in de snavel".
Het symbool van Kuisheid en Vrede heeft deze vogel dus al vroeg tot huisdier gebracht. Lang niet altijd in eigen voordeel, want in de Bijbel is de duif het meest aangewezen offerdier der armen.
In de heraldiek wordt deze vogel echter als vredebrenger, soms wel door de meest strijdlustigste volkeren, afgebeeld.

Berichtgeving per duif.
Vast staat dat de Egyptische zeelieden zich reeds ten tijde der Pharao's van duiven bedienden om hun thuiskomst aan te dienen. Eveneens waren het de Romeinen die gebruik maakten van de duif om de uitslagen der kampspelen aan

het thuisfront bekend te maken. Reeds lang voor de Christelijke jaartelling bedienden de Italianen zich van deze berichtgeving. Ten tijde van Farao (116-27 v.C.) was in de Romeinse oudheid "slagen van 5000 stuks lang geen zeldzaamheid. Niet alleen tot het genoegen voor de vogel als berichtgever, maar ook wat ze opbrachten als inkomen. De vogels die niet voldoende kweek opbrachten werden verkocht na eerst te zijn gemest met een bijzondere meelbrij zodat ze lekker vet en wit van vlees zouden zijn.
Naast de Italianen waren het de Grieken welke goed ingerichte "duivenslagen" bezaten met goede duiven welke gebruikt werden voor bode-diensten.
Een Olympisch winnaar wist spoedig zijn succes aan zijn ouders te berichten door een duif te lossen welke voorzien was van een purperen lapje.
Gebruikten de Grieken en de Italianen de duiven voor de berichtendienst, het schijnt dat de Arabieren deze diensten tot in de perfectie verzorgd hadden. Uit de Arabische taal, vertaald door A.de Sacy, vindt men in de Parijse Universiteitsbibliotheek een boekje uitgegeven in 1805, getiteld:"La Colombe messagère plus rapide que l'éclair plus promte que la nue" (De postduif, sneller dan het licht, gezwinder dan de wolken).Volgens dit merkwaardig boekje waren de Arabieren houders uitzonderlijke africhters van duiven. Zij wisten het reeds verder te brengen dan veel tegenwoordige duiven-liefhebbers. Immers zij waren het die de vogels wisten te leren heen en weer te vliegen tussen twee stations en kenden reeds de verplaatsbare duivenhokken.
Twee beproefbare feiten welke men eerst hier te lande in de jaren 1900 - 1910 in beperkte mate ging toepassen. Dit beoefenen van heen en weer vliegen, een "aardigheid" voor enkelingen beoefend door het vliegen op verplaatsbare stations. De Rijkspostduivendienst beoefende dit laatste alvorens deze dienst in verband met ver doorgevoerde bezuinigingen, moest verdwijnen. Op dit gebied dus niets nieuws onder de zon.
Uit voorgaande blijkt dat niet alleen het verre "Oosten" maar ook dichter bij huis nl. Frankrijk, België en Nederland rond 1500 duiven gebruikten voor de berichtgeving.
Het Nederlandse zeevarend volk wist van de grote zeereizen het nodige aan duivensoorten uit het Oosten te importeren, welke later als goede vliegvogels na kweek en verdedeling wederom werden verhandeld om dienst te doen in de berichtgeving.

Het is algemeen bekend dat de duiven een belangrijke rol hebben gespeeld bij het beleg van Haarlem (1572) en Leiden (1575).
Eerst 300 jaar later zou de algemeen bekende vliegvogel voor de berichtgeving worden betiteld met "POSTDUIF" en waaruit een ras zou komen welke over de gehele wereld zijn weg zou vinden.
Vóór de tijd van telefoon en telegraaf wist het Huis Rothschild reeds een uitstekende dienst van berichtgeving op te bouwen tussen Brussel en London. Op deze wijze wist Rothschild de nederlaag welke Napoleon I bij Waterloo leed, 3 dagen eerder dan de Engelse regering. Door aankoop van de uiterst laag genoteerde staatspapieren, vóór het algemeen bekend zijn/wist Rothschild een winst van vele millioenen te boeken.
/van de nederlaag
Niet alleen het Huis Rothschild, ook anderen zagen het commercieel nut van deze vliegduiven-diensten. Niemand minder dan Julius Reuter, de stichter van het bekende Reuter persbureau had een prima en uitgebreide vliegduivendienst. Samen met een Akense duivenmelker had hij 40 duiven op een dienst Aken-Brussel om op deze wijze een schakel te verkrijgen tussen zijn telegrafische lijnen. Evenzeer was hij een overeenkomst aangegaan met bankfirma's in de diverse hoofdsteden. Dit als financiële basis voor zijn bedrijf, hetwelk hij later zou opbouwen.
De geschiedenisboeken melden dat postduiven al in de tachtigjarige oorlog werden ingezet om berichten over te brengen uit de belegerde steden.
Gezien het nut van deze berichtgeving werden in bijna alle landen regerings postduivenstations gebouwd.
In de oorlog 1914, die half Europa in vuur en vlam zette, waren de duiven voor berichtgeving van onschatbare waarde. In de oorlogs musea komt men de nodige gegevens over deze vliegdiensten tegen. De postduif was dus van onschatbare waarde.
Niet tegenstaande de enorme huidige tech-nische hulpmiddelen op gebied van telecommuni-catie wil men de postduif niet geheel missen. Het blijft een enorme schakel in ramp of oorlogstijd.
Een en ander was eveneens het geval in de Tweede Wereldoorlog, waarin de Duitse bezetter het gevaar van oncontroleerbare berichtgeving zag.
Men verbood de duivensport door deze een vliegverbod op te leggen, zie: "Verordnungsblatt für die besetzten Niederländischen Gebiete" Stuck 31, Uitgegeven 28 Juli 1941 en getekend door Seyss-Inquart.

Verordnungsblatt für die besetzten niederländischen Gebiete

Stück 31

Ausgegeben am 28. Juli 1941

Verordeningenblad voor het bezette Nederlandsche gebied

Stuk 31

Uitgegeven 28 Juli 1941

140.

VERORDNUNG

des Reichskommissars für die besetzten niederländischen Gebiete über das Halten von Tauben.

Auf Grund des § 5 des Erlasses des Führers über Ausübung der Regierungsbefugnisse in den Niederlanden vom 18. Mai 1940 (RGBl. I S. 778) verordne ich:

§ 1.

(1) Wer Brieftauben in seiner tatsächlichen Gewalt hält, muss Mitglied des Nationalen Verbandes niederländischer Brieftaubenhalter *(Nationaal Verbond van Nederlandsche Postduivenhouders)*, Amsterdam, Amsteldijk 44, sein. Als Brieftauben gelten Tauben, die zur Übermittlung von Nachrichten geeignet sind.

§ 2.

(1) Die Mitglieder der im § 1 erwähnten Verbände haben den Anordnungen Folge zu leisten, die der Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden in Bezug auf das Halten von Tauben erlassen hat oder noch erlässt.

140.

VERORDENING

van den Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche gebied betreffende het houden van duiven.

Op grond van § 5 van het Decreet van den Führer over de uitoefening van de regeeringsbevoegdheden in Nederland van 18 Mei 1940 (R.W.B. I, blz. 778) bepaal ik:

Artikel 1.

(1) Hij die postduiven daadwerkelijk in zijn bezit heeft, moet lid zijn van het Nationaal Verbond van Nederlandsche Postduivenhouders, gevestigd te Amsterdam, Amsteldijk 44. Als postduiven worden beschouwd duiven, welke geschikt zijn voor het overbrengen van berichten.

Artikel 2.

(1) De leden van het Verbond of den Bond, genoemd in artikel 1, dienen te voldoen aan de bevelen, welke de Duitsche Weermachtsbevelhebber in Nederland met betrekking tot het houden van duiven heeft gegeven of geeft.

§ 3.

Jeder, der Tauben in seiner tatsächlichen Gewalt hält, hat unverzüglich dafür zu sorgen, dass diese Tauben beringt werden und bleiben. Die Ringe werden von dem für die betreffende Taubenart zuständigen Verband ausgegeben und sind dort anzufordern.

§ 4.

(1) Jeder, der Tauben in seiner tatsächlichen Gewalt hält, hat ein Verzeichnis dieser Tauben in dreifacher Ausfertigung dem Bürgermeister der Gemeinde, wo die Tauben gehalten werden, zur Abstempelung vorzulegen. Das Verzeichnis hat den Namen des Taubenhalters und die Ringnummern der Tauben zu enthalten.

(2) Ein Stück des Verzeichnisses ist sichtbar am Schlage anzubringen, ein weiteres Stück ist dem zuständigen Verband einzureichen, während das dritte auf dem Gemeindesekretariat verbleibt.

(3) Bei Veränderungen im Taubenbestande gelten die Bestimmungen der Absätze 1 und 2 entsprechend.

(4) Ist eine Taube verendet, so ist der beringte Fuss am ersten Gelenk abzuschneiden und mit dem Ring dem Bürgermeister abzuliefern. Dieser lässt die Ringe abtrennen und sendet sie in unbeschädigtem Zustand monatlich mit einer den Namen des abliefernden Taubenhalters und die Ringnummer enthaltenden Aufstellung an den Höheren Wehrmachtnachrichtenoffizier beim Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden. Ein Durchschlag dieser Aufstellung ist dem zuständigen Verband einzureichen.

Artikel 3.

Een ieder, die duiven daadwerkelijk in zijn bezit heeft, dient er onverwijld zorg voor te dragen, dat deze duiven van ringen worden en blijven voorzien. De ringen worden door het Verbond, onderscheidenlijk den Bond, al naar gelang de duivensoort, uitgegeven en kunnen daar worden aangevraagd.

Artikel 4.

(1) Een ieder, die duiven daadwerkelijk in zijn bezit heeft, dient een lijst van deze duiven in drievoud aan den burgemeester der gemeente, waar de duiven worden gehouden, ter afstempeling over te leggen. De lijst dient den naam van den duivenhouder en de nummers der ringen van de duiven te vermelden.

(2) Een exemplaar van de lijst dient zichtbaar aan den slag te worden opgehangen, een tweede exemplaar dient aan het Verbond, onderscheidenlijk den Bond, te worden toegezonden, terwijl het derde exemplaar ter gemeentesecretarie wordt bewaard.

(3) Bij wijziging in den voorraad duiven is het bepaalde bij de twee vorige leden van overeenkomstige toepassing.

(4) Is een duif gestorven, dan moet de poot, waaraan de ring is bevestigd, bij het eerste gewricht worden afgesneden en met den ring bij den burgemeester worden ingeleverd. Deze laat den ring van den poot nemen en zendt de ringen in onbeschadigden toestand, onder bijvoeging van een lijst, bevattende de namen der duivenhouders, die de ringen hebben ingeleverd, alsmede de nummers dier ringen, maandelijks aan den „Höheren Wehrmachtsnachrichtenoffizier" bij den Duitschen Weermachtsbevelhebber in Nederland. Aan het Verbond, onderscheidenlijk den Bond, wordt een afschrift der lijst toegezonden.

§ 5.

Es ist verboten, Tauben aller Art frei fliegen zu lassen. Die Schläge, Volièren und sonstigen Räume, in denen Tauben gehalten werden, sind so zuverlässig abzudichten oder zu verschliessen, dass ein Entweichen von Tauben ausgeschlossen ist.

§ 6.

(1) Das Halten von Tauben ist verboten

2) Personen, die im Sinne des § 4 der Verordnung Nr. 189/1940 über die Anmeldung von Unternehmen Juden sind oder als Juden gelten;

3) Ausländern und Staatenlosen.

§ 7.

Das Halten von Tauben mit Ringen, die nicht von einem der im § 1 genannten Verbände ausgegeben sind, ist verboten. Solche Tauben sind sofort dem nach § 4, Absatz 1, zuständigen Bürgermeister abzuliefern, der sie mit Protokoll an den Höheren Wehrmachtnachrichtenoffizier beim Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden weiterzuleiten hat.

§ 8.

(1) Wem eine Taube zufliegt oder wer auf eine andere Weise die tatsächliche Gewalt über eine Taube erhält, hat die Taube mit den etwa bei ihr befindlichen Meldehülsen und Mitteilungen dem nächsten Bürgermeister abzuliefern. Ständerringe und dergleichen dürfen nicht abgenommen werden.

(2) Der Bürgermeister hat die abgelieferte Taube auf dem schnellsten Wege mit Protokoll an die im § 7 genannte Stelle abzuliefern.

Artikel 5.

Het is verboden duiven, hoe ook genaamd, vrij te laten vliegen. De slagen, volières en andere ruimten, waarin duiven worden gehouden, moeten zoo goed zijn afgedekt of gesloten, dat wegvliegen van duiven is uitgesloten.

Artikel 6.

(1) Het houden van duiven is verboden:

2) aan personen, die in den zin van artikel 4 der Verordening No. 189/1940 betreffende het aangeven van ondernemingen joden zijn of als joden worden aangemerkt;

3) aan buitenlanders en staatloozen.

Artikel 7.

Het houden van duiven, welke ringen dragen, welke niet door het Verbond, onderscheidenlijk den Bond, zijn uitgegeven, is verboden. Zoodanige duiven dienen terstond bij den ingevolge artikel 4, lid 1, bevoegden burgemeester te worden ingeleverd; deze dient de duiven, onder bijvoeging van een proces-verbaal, door te zenden aan den „Höheren Wehrmachtnachrichtenoffizier" bij den Duitschen Weermachtsbevelhebber in Nederland.

Artikel 8.

(1) Hij bij wien een duif binnenvliegt of die op andere wijze een duif daadwerkelijk in zijn bezit krijgt moet deze, met de zich mogelijk bij de duif bevindende berichtkokers en mededeelingen, aan den dichtstbijzijnden burgemeester afgeven. Pootringen en dergelijke mogen niet afgenomen worden.

(2) De burgemeester dient de afgegeven duif ten spoedigste, onder bijvoeging van een proces-verbaal, toe te zenden aan de instantie, genoemd in artikel 7.

§ 9.

Es ist verboten,

1) Tauben zu verkaufen, zu vertauschen, zu verschenken und auch nur vorübergehend anderen zu überlassen;

2) Tauben ein- und auszuführen;

§ 10.

Herrenlose und verwilderte Tauben sind durch die Bürgermeister unverzüglich töten zu lassen.

§ 11.

Der Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden kann Zuchtverbote für Tauben erlassen, bestimmen, dass die Zahl der Tauben eingeschränkt werde, Tauben beschlagnahmen lassen und in bestimmten Gebieten das Halten von Tauben untersagen. Er kann zu diesem Zweck Ausführungsbestimmungen zu dieser Verordnung erlassen, für die § 2, Absatz 2, entsprechend gilt.

§ 12.

Der Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden kann Ausnahmen von den Vorschriften dieser Verordnung erlauben. Er kann die Erlaubnis mit Auflagen versehen. Die Erlaubnis ist jederzeit widerruflich.

§ 13.

Der Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden kann die ihm nach dieser Verordnung zustehenden Befugnisse auf andere Personen oder Dienststellen übertragen.

§ 14.

Die Bürgermeister haben selbst oder durch geeignete Organe darüber zu wachen, dass die Vorschriften dieser Verordnung und der dazu erlassenen Anordnungen und Ausführungsbestim-

Artikel 9.

Het is verboden

1) duiven te verkoopen, te verruilen, weg te schenken of ook slechts tijdelijk aan anderen over te laten;

2) duiven in of uit te voeren;

Artikel 10.

De burgemeester dient er voor zorg te dragen, dat duiven zonder eigenaars of verwilderde duiven terstond worden gedood.

Artikel 11.

De Duitsche Weermachtsbevelhebber in Nederland kan het fokken van duiven verbieden, bepalen, dat het aantal duiven wordt verminderd, duiven in beslag doen nemen en in bepaalde gebieden het houden van duiven verbieden. Te dien einde kan hij uitvoeringsbepalingen op deze verordening uitvaardigen, op welke bepalingen artikel 2, lid 2, van overeenkomstige toepassing is.

Artikel 12.

De Duitsche Weermachtsbevelhebber in Nederland kan uitzonderingen toestaan op de voorschriften dezer verordening. Hij kan aan deze vergunning voorwaarden verbinden. De vergunning kan te allen tijde worden herroepen.

Artikel 13.

De Duitsche Weermachtsbevelhebber in Nederland kan de hem ingevolge deze verordening toekomende bevoegdheden aan andere personen of instanties overdragen.

Artikel 14.

De burgemeesters dienen er zelf of door middel van daarvoor geschikte organen zorg voor te dragen, dat de voorschriften dezer verordening en van de daarop uitgevaardigde bevelen en

mungen von den Taubenhaltern ihrer Gemeinde eingehalten werden. Alle Verstösse gegen diese Vorschriften sind unverzüglich mit Protokoll dem Höheren Wehrmachtnachrichtenoffizier beim Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden zu melden.

§ 15.

(1) Wer schuldhaft einer Vorschrift der §§ 1 bis 10 oder 14 oder einer gemäss § 11 erlassenen Ausführungsbestimmung zuwiderhandelt oder wer schuldhaft von einer ihm nach § 12 erteilten Ausnahmeerlaubnis Gebrauch macht, ohne die damit verbundenen Auflagen einzuhalten, wird mit Gefängnis bestraft.

(2) Ist die Tat vorsätzlich begangen worden und hat sie schwere Nachteile für das Deutsche Reich oder die deutsche Wehrmacht zur Folge, so kann auf Zuchthaus erkannt werden.

(3) Wer von einem unerlaubten Halten von Tauben Kenntnis erlangt und dies nicht unverzüglich dem Bürgermeister der Gemeinde, wo die Tauben gehalten werden, anzeigt, wird mit Gefängnis bestraft.

(4) Die nach den Absätzen 1 bis 3 strafbaren Handlungen sind Straftaten im Sinne des § 1, Ziffer 1, der Verordnung Nr. 12/1940 über die Wehrmachtsgerichtsbarkeit.

uitvoeringsbepalingen door de duivenhouders in hun gemeente worden nagekomen. Elke overtreding dezer voorschriften dient terstond, onder bijvoeging van een proces-verbaal, te worden medegedeeld aan den „Höheren Wehrmachtnachrichtenoffizier" bij den Duitschen Weermachtsbevelhebber in Nederland.

Artikel 15.

(1) Hij die opzettelijk of door zijn schuld in strijd handelt met de voorschriften, vervat in de artikelen 1 tot en met 10 of 14 of in de overeenkomstig artikel 11 uitgevaardigde uitvoeringsbepalingen, alsmede hij die opzettelijk of door zijn schuld van een hem verleende vergunning, als bedoeld in artikel 12, gebruik maakt zonder aan de daaraan verbonden voorwaarden te voldoen, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren.

(2) Is het feit opzettelijk gepleegd en heeft het groot nadeel voor het Duitsche Rijk of voor de Duitsche Weermacht ten gevolge, dan kan tuchthuisstraf van ten minste een jaar, doch van ten hoogste vijftien jaren worden opgelegd.

(3) Hij die kennis krijgt van het ongeoorloofde houden van duiven en zulks niet terstond aan den burgemeester der gemeente, waarin de duiven worden gehouden, aangeeft, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren.

(4) Feiten, als bedoeld in de leden 1, 2 en 3, zijn delicten in den zin van § 1, onder 1, van de Verordening No. 12/1940 betreffende de bevoegdheid van den (Duitschen) Krijgsraad.

§ 16.

Die Verordnung Nr. 25/1940 über Massnahmen auf dem Gebiete des Nachrichten- und Bildwesens in der Fassung der Verordnung Nr. 156/1940 wird wie folgt abgeändert:

§ 17.

Diese Verordnung tritt am 4. August 1941 in Kraft.

Den Haag, am 25. Juli 1941.

Der Reichskommissar für die besetzten niederländischen Gebiete:

SEYSS-INQUART.

Artikel 16.

De Verordening No. 25/1940 betreffende maatregelen op het gebied van berichtgeving en fotografeeren, zooals deze is gewijzigd bij de Verordening No. 156/1940, wordt als volgt gewijzigd:

Artikel 17.

Deze verordening treedt op 4 Augustus 1941 in werking.

's-Gravenhage, 25 Juli 1941.

De Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche gebied:

SEYSS-INQUART.

Het ontstaan van de postduif.
Hoe, waar en wanneer de hedendaagse postduif is ontstaan, zal wel steeds een open vraag blijven.
Het is met de postduif niet anders gegaan als met zovele andere diersoorten of rassen. Een nauwkeurige ontwikkeling van het ras weet men niet aan te geven, ongeacht dat men veel weet te vermelden over de ontwikkelingsgang. Men neemt aan dat de huidige tamme duif reeds voor 1800 moet zijn ontstaan.
In de zg. "Meeuwen" meent men als "Rotsduif" (Columba Livia) de uitgangs vogel der huidige Postduif te zien welke door de Nederlandse zeelieden naar onze gewesten zijn overgebracht.
Toen men de huiselijkheid van de vogel bemerkte en het steeds maar weer terugkeren naar het eigen huisnest, ontstond de vreugde zich te vermaken en het verwennen van deze huisvogel. Vergeten we echter niet dat dit vermaak uitgroeide tot het "spelen" met deze duiven.
De hokken werden bevolkt met diverse duif-benamingen o.a.: Tuimelaars, Holle kroppers, Smerle of Smierle, Tipplers en Cumulets. Vooral deze laatste werden in de Belgische mijngebieden gebruikt voor het vliegen van de afstanden 5 tot 10 km. waarop dan weddenschappen werden afgesloten.
Deze manier van sport als vrije-tijdsbesteding vond steeds meer aanhangers en het is dus niet te verwon-
/om deren dat men er naar streefde/de dieren alsmaar grotere afstanden te laten afleggen.
Men probeerde van alles om vogels te fokken die grotere afstanden en sneller konden vliegen- Men bestudeerde het gestel, gewicht, vleugel en veder van elke soort, daarbij vergrote men steeds de af te leggen afstand. In 1823 waagde men het in Verviers een wedstrijd te organiseren vanaf London. De terug kerende vogels werden trots getoond en het bleek dat de vier eerst aankomenden van gelijke soort waren. Met deze wetenschap kweekte men in alle ijverheid verder en men spreekt later van Luikse, Antwerpense en Gentse vliegvogels omdat deze plaatsen bekend werden als duiven centra.

Deze Belgische postduif heeft als geen ander de duivensportliefhebbers zienderogen in aantal zien stijgen.
Uit deze sport ontstond een industrie die zowel in goede als in slechte betekenis ook in Nederland zijn aanhangers vond.
Was in onze omgeving oorspronkelijk de speelwijze in eenvoudige vorm en een sport zonder raffinement. De ouderen onder de ware liefhebbers weten er nog alles van.
Nu gaan kweek en kruismethoden wetenschappelijk te werk en spreekt men niet meer over ras, maar over een soort duif afkomstig van een al dan niet gerenomeerde slag waarvoor soms duizeling wekkende bedragen worden neergeteld.

De duivensport in onze omgeving.
De liefhebberij voor de duivensport in onze omgeving dateert rond 1840.
Het was te Maastricht dat zich de toenmalige liefhebbers verenigde onder de naam "La Colombo".
Met de komst der mijnindustrie en de daarbij noodzakelijke spoorverbindingen was het een gegeven dat dit zijn duivenliefhebbers voortbracht en het spel vergemakkelijkte.
Verenigingen ontstonden in bijna elk enigzinds gerenomeerd café, waarvan er nu nog diverse in onze gemeente bestaan en die duivensport beoefenen. Weliswaar is het ledental bij enkele tanende wegens een gebrek aan jeugdige liefhebbers.
De oorlog 1940-1945 maakte abrupt een einde aan deze sport omdat men geen vlucht mocht organiseren of duiven mocht laten vliegen, dit volgens de verordening der bezettende macht.
Om deze vogels op het hok te houden zonder vluchtvooruitzicht was, met de daaraan verbonden kosten, voor de meesten zoniet voor allen een te grote belasting.Sarcastisch zegt men dan ook dat men zijn eigen hobby heeft opgegeten.
Na de oorlog herleefde deze sport echter in een snel tempo. Daarbij was het gesprek over zijn bezigheid met de postduif en het latere gewin bij collega's of buurtgenoten soms de aanzet om deze sport eveneens te beoefenen.
De te winnen prijzen, meestal een kunstvoorwerp, bestond veelal meer uit de eer dan de waarde. De

geldprijzen, Poules en de zg. weddenschappen volgden in een later stadium. Oorspronkelijk was het een sport om de sport in de zuiverste betekenis van het woord. Het bleek echter niet minder fel of met minder animo. Integendeel, het was in ieder opzicht veel intiemer en nog vol van romantiek. Bij de oude ware "duivenliefhebber" spreekt men van "de goede oude tijd", toen alles nog gemoedelijk toeging, het verzenden der dieren soms dagen in beslag nam en de gesprekken vooraf veelal nog feller waren dan de vlucht zelf. Op bijna elke straathoek of pleintje stonden groepjes bij elkaar om te zien of "d'r blauwe" of "d'r scheck" nog niet in aantocht was. De algemene wetenswaardigheden aangaande verzorging, techniek, voeding, enz. was het gebruikelijk thema. Maar een ieder had toch een geheim achter de hand. Was een duif in aantocht dan spurtte men naar huis om zo vlug mogelijk de vogel van zijn rubber inzet-ring te ontdoen, of zoals in de oorsprong de vogel in het clublokaal te tonen. Aan de eigenaar van de vogel die het laatst binnenkwam werd soms spottend verzocht in de naaste toekomst zijn kippen maar in te zetten gezien deze te voet wel eerder binnen zouden zijn..
Al met al het was wel de meest bedreven sport van de mijnwerkers en wordt dan ook aldus bezongen in het lied:

Koelpiet, doevepiet
Pas op dat dich de kat neet kriet
Koelpiet,Koalepiet, Doevepiet
Went die dich in d'r pungel sjiet
Biste alle doeve kwiet.

Ze vlogen 'm prieskes, 'n lamp of 'n oer
Of ze vlogen 'm pech... zieng doeve
Heë toesjde ee köppelke, foesjde mit eier
heë trok ze zich groet....zieng doeve
En 't sjlechtere soat woar bestumd vuur de soep
mar heë oot ze neet zelf... zieng doeve.

Dit alles is thans voorbij, ook op dit gebied is het "massa werk" geworden. verzenden, snel en goed, tijdcontrole per klok, enz. De prijswinnende vogels blijven bewaakt achter de schermen, weddenschappen en poulen, alles beheerst door de "duiten" in een "X" aantal variaties.
Men speelt in de perioden van April tot September onder de benaming van Midfond, Eendagsfond of Meerdaagsfond enz. waarbij onder fond is bedoeld het te

winnend bedrag. (fond: recht of bijeen gebrachte geldmiddelen als "inzet" of prijs).
De afstanden bedragen 100 tot 300 km, 300 tot 450 km, 450 tot 700 km.en 700 tot 1100 km.onder de aanduiding: Oude jaars, Jonge, Nestor of geoefend en als overnachtings vlucht.
De nog bestaande plaatselijke verenigingen (het zijn er ongetwijfeld meer geweest) waarvan enkele bijna een eeuw bestaan, spelen onder de verzamelnamen met omliggende gemeenten, o.a. CLBvP of Centrale Limburgse Bond van Postduivenhouders, Phoenix, Zwaluw, Vitesse, enz.
Of het spel, behandeling, fok en voedingswijze volgens enkele oudere duivenmelkers nog onder "amateur - liefhebbers" moet worden gerekend valt volgens hun te betwijfelen.
Volgens de vakmensen beveelt men een voeding aan waarbij de mineralen worden aangeduid als het "Overlevingsinstinct van de duif". Men heeft uitgezocht dat het gehalte in het normale voedingspatroon te laag is ten opzichte der normale behoefte. Een en ander dient men dan speciaal aan te vullen.
Als slogan..."Geef de duiven geen afval.... U krijgt afval terug"
Zagen we dat de duiven zijn ingevoerd als zijnde Rotsduif, zo meent men door een "duiven speciaalvoer" de vorm en conditie en een beter resultaat bij vlieg, kweek en rui te verkrijgen met een natuurextract. Dit, zo schrijft men, gaat terug naar een natuurvoeding, gewonnen uit groeiende planten uit het gebergte.Hiermede geeft men dan tevens het bewijs dat de duif oorspronkelijk geen inheemse vogel is.
Naast het voer, water en een speciaal hok is ook de medische begeleiding door een in duiven gespecialiseerde duivenarts geen onbekende.
Het kostenaspect speelt ook hier een grote rol. Oneerbiedig kan men het vergelijken met de middelen die bij de atlethieksport verboden zijn.
Indien al deze voornoemde middelen nog niet voldoende zijn, kan men nog als laatste een door pastoor P. Wagenaar in Hees (B) gezegend beeldje van de H.Catarina Labouré (28 Nov.) a raison van 50 gulden op het duivenhok plaatsen.
De duiven-melkers hebben wel als patroonheilige "Isidorus" (4 April) maar de duif zelf wordt onder "Isidorus" op Pinksteren (Mei) herdacht.

Laten we echter samen met de ware liefhebber, hopen dat onze gevleugelde vrienden als speel-kameraad voor jong en oud, voor rijk en arm de nodige afleiding en vreugde brengen.

Indien deze "Postduivensport" als Landgraafse oude sportbeoefening allerlei mankementen en/of onvolkomenheden weergeven dan zijn aanvullingen of toelichtingen van harte welkom.

Geraadpleegd werden:
Postduivenrassen
Deutscher Taubenstandard
De Oud Hollandse meeuw
Opleiding tot keurmeester Sierduiven
Ned. Sierduiven standaard
De Limburgse Reisduif
Verordeningen bezette gebieden 1941
Bijbel
L.P.Carboon
Winkler Prins Encyclopedie

****

In 1975 schreef F.J.M.Wiertz, toen kapelaan in de Petrus en Paulus parochie te Schaesberg en thans sinds 10 ju 1993 bisschop van Roermond;
" Een beknopt overzicht van de geschiedenis van Schaesberg en vooral van zijn kerkgemeenschap 1700 - 1975"
Uit het overzicht van de geschiedenis van Schaesberg is onderstaand artikel.

VAN CONCESSIE CARL TOT ORANJE NASSAU II

door: F.J.M. WIERTZ.

De steenkool zelf zat al ettelijke miljoenen jaren in de grond. Pas na de benoeming van Bismarck tot minister-president in Pruisen in 1862 brak - aldus Raedts - ook in de Pruisische industriegebieden de industriële revolutie in volle omvang door. Het Roergebied kwam tot krachtige ontplooiing. De jacht op steenkool, te vergelijken met de jacht op olie en aardgas in onze tijd nam ongekende vormen aan. Ook Zuid-Limburg trok spoedig de belangstelling van de concessie-jagers. Tussen 1872 en 1880 werden 25 proefboringen aangezet, op grond waarvan 30 concessie-aanvragen werden ingediend, die elkaar gedeeltelijk overlapten. Vragen staat immers vrij. De regering wilde bevorderen, dat de nieuwe concessievelden ook ontsloten werden en niet als objekt voor verhandeling in aanmerking zouden komen. Toen tegen 1880 een grote krisis uitbrak, waardoor de steenkolenindustrie sterk getroffen werd, geraakten alle plannen van de baan. Uiteindelijk werden er dertien concessies verleend, waarvan één Carl geheten, een veld ondergronds van 444 hectaren onder Schaesbergse bodem. De concessie werd al verleend in 1879. Er moest een waarborgsom van 30.000 gulden gestort worden, die grotendeeld door de regering zou worden terugbetaald, naargelang de ontginning vorderde.

Een hoofdvoorwaarde om de steenkolenlagen in zuidoostelijk Limburg te kunnen ontsluiten was de aanleg van een spoorverbinding van Herzogenrath over Schaesberg-Heerlen naar Sittard. De spoorwegbouwer Sarolea krijgt in 1889 concessie tot oprichting van de Nederlandsche Zuider Spoorwegmaatschappij. In die dagen hadden de Nederlandse Spoorwegen nog niet een monopolie-positie. Sarolea krijgt bij rijk. provincie

en de gemeenten (inclusief de gemeente Schaesberg) weinig steun, met uitzondering van Heerlen. Toch vordert zijn projekt. In 1893 wordt een begin gemaakt met de aanleg (De invloed van deze openlegging op het dorp Schaesberg en zijn bewoners vindt u verderop beschreven). In mei 1896 werd de spoorlijn voor het verkeer opengesteld.
Het spoorwegproject had Sarolea in kontact gebracht met de gebroeders Carl en Friedrich (Frits) Honigmann, mijnontginner en industriëlen uit Aken.
Samen planden zij een aanvraag voor een steenkolenconcessie in te dienen voor het gebied dat vrijgekomen was doordat vroeger verleende concessies vervallen verklaard waren. Op naam van Sarolea werd een concessie aangevraagd, groot 3.392 hectaren, die in 1893 verleend werd onder de naam Oranje Nassau. Het concessiegebied onder Schaesbergse bodem viel daar niet onder. Het was nog niet vervallen verklaard, alhoewel met de ontginning nog geen begin was gemaakt. De gebroeders Honigmann en Sarolea verstrekken dan de gevraagde waarborgsom aan de concessiehouder Dach en zo verloopt de concessie Carl niet, maar blijft bewaard en zal later toegevoegd worden aan het gebied van de Oranje Nassau.

Toen de concessie verleend was, werd met de aanleg begonnen van twee schachten in Heerlen. De schachtaanleg vormde een groot probleem. In de ontsluiting van de Willem Sophie waren er enkele pogingen op stuk gelopen. F.Honigmann schijnt een zeer bekwaam technicus te zijn geweest. Zijn nieuwe methode van schachtaanleg werd in Heerlen toegepast. Toen men daar voldoende zekerheid had en ervaring had opgedaan, werd ook in het veld Carl met de schachtaanleg begonnen in mei 1898. De twee schachten werden aangelegd met de afdiep-methode (zoals beschreven in het sluitingsnummer van de ON-post in 1971).
De aanleg was afgerond in 1905.

In 1906 kwam de productie pas goed op gang, toen de spoorwegaansluiting van de Oranje Nassau II (zo heette de mijn Carl na volledige overdracht aan de concessionaris Oranje Nassau), en de mijn Wilhelmina met het hoofdspoor gerealiseerd werd. De steenkoolafzetting komt in het concessiegebied voor in lagen, waarvan de dikte in het algemeen varieert van enige centimeters tot bij uitzondering drie meter.

De gemiddelde dikte der lagen bedroeg ongeveer een meter. Produceerden de overige zetels der Oranje Nassau Mijnen gedeeltelijk magere, halfvette tot vette kolen, de ON II ontgon daarentegen vrijwel uitsluitend huisbrandkolen.
In 1908 verdween de Duitse invloed uit de leiding der Oranje Nassau Mijnen, toen de familie Honigmann haar aandelenpakket overdeed aan de familie de Wendel in Lotharingen. Naast de Nederlandse direkteuren als Haex en Hooreman, deed een Franse direkteur zijn intrede, G. Delorthe. Deze wijziging uitte zich ook in de staf van het bedrijf waar Franse ingenieurs en in Frankrijk geschoolde Nederlanders de open plaatsen gingen bezetten. De raad van commissarissen bleef onder voorzitterschap van Cluysenaar, die tevens president-directeur van de Nederlandse Spoorwegen, al vanaf de allereerste pogingen van Sarolea de ontwikkelingen van dichtbij had gevolgd. Wat de bezetting van het bedrijf met mijnwerkers betreft: pas vanaf 1920 werd van de sterkte ondergronds geregeld aantekeningen gehouden. Toen werkten er 1218 arbeiders en dat aantal liep op tot 1465 in 1931. In 1969, twee jaar voor de sluiting, waren er 1278. Met de grote wereldcrisis vertoont de bezetting een sterke daling. Cijfers betreffende de bovengrondse bezetting signaleert ON-Post uit 1938, toen er 459 man werkten wat nog opliep maximaal tot 571.
De mijnarbeiders waren vooral in de eerste tientallen jaren, eigenlijk tot de tweede wereldoorlog een vlottende bevolking. Vele buitenlanders, meest Duitsers, maar ook Polen, Tsjechen en in de allerlaatste jaren van de mijnexploitatie Italianen, en ten slotte Marokkanen kwamen er werken voor wat betere kost, en trokken weer weg als het werk toch te zwaar bleek, zich een krisis aankondigde (eerste wereldoorlog,ekonomische wereldkrisis, tweede wereldoorlog), of als het heimwee hun te machtig werd.
Over de samenstelling van de bevolking, die zich hier uiteindelijk vestigde, vindt u verderop in een volgend hoofdstuk meer.

Er bestond geen uniform loonsysteem aanvankelijk in de mijnstreek. Iedere mijnondernemer handelde op zijn eigen houtje. Daarbij kwam nog, dat iedere mijnonderneming ook zijn eigen ziekte- en pensioenfonds had. In 1917 legde de Nederlandse Mijnwerkersbond (de socialisten) een zestal eisen op tafel bij de direktie, waarbij de invoering van minimumlonen,

gegarandeerd gemiddelde lonen, invoering van de 8-urige werkdag ook bij de partikuliere mijnen, vermindering van boete en een uniforme verlofregeling. De directies wilden daar niet zo van weten. De socialisten proklameren een staking van 21 tot 30 juni. De katholieke bond hield zich officieel buiten deze staking, maar de deelname was toch vrij algemeen. De buitenlanders deden ijverig mee, en vooral de in de mijnen te werk gestelde geïnterneerden, de Walen, die in Schaesberg in een kamp bij de ON II waren ondergebracht lieten zich niet onbetuigd. Ze hadden al enige ervaring met stakingen meegebracht uit België en Colsen betitelt hun aktiviteiten als "verdacht-socialistisch". Hieruit vloeide voort een georganiseerd overleg tussen werkgevers en werknemers. Alhoewel in 1918 (mede als gevolg van de staking van het jaar tevoren) de socialistische bond 2310 leden telde en de katholieke 1726, was het initiatief toch uitgegaan van Dr.Poels. Er werd een permanente kommissie opgericht, waarin de mijndirekties en de vakbonden vertegenwoordigd zouden zijn. Dit overleg leidde tot de eerste C.A.O. (Collektieve Arbeids Overeenkomst) geldend voor alle mijnondernemingen.

tot het overleg

In 1918 had er op de ON II bovengronds een explosie plaats, waarbij een stoomvat explodeerde en een geweldige ravage veroorzaakte aan gebouwen en installaties. Een arbeider, Jakob Jongen, verloor hierbij het leven. Wat ongevallen betreft, zijn er bij de ON II nooit grote rampen geweest, met meerdere dodelijke ongevallen.

Ontredderd waren vele gezinnen door de kolenkrisis die deel uitmaakte van de grote wereldkrisis van 1929 - 1934, met loon en salaris-verlagingen en de zogenaamde Feierschichten, wanneer ieder onbetaald verlof moest nemen. De produktie die sinds 1905 was opgelopen tot 687.000 ton in 1930 zakte in naar 520.000 ton kolen. De topprestatie werd in januari 1971, met de dreigende sluiting voor de deur, bereikt, toen een krachttoer van 6636 kg/mandienst werd gepresteerd. In de loop van 73 jaar ON II waren de technische uitrusting en het machinepark wel verbeterd. Van houweel via afbouwhamer (tot ongeveer 1950) naar schnellhobel en volmechanische pijlers met wandelondersteuning. Het is, voor mij althans, volslagen onmogelijk om in dit overzicht op enkele bladzijden samen te

sluiting

vatten wat 73 jaar mijn voor Schaesberg en voor al die duizenden mijnwerkers en hun families hebben betekend aan armoe en welvaart, aan moeite en arbeidsvreugde.
De geschiedenis van dit dorp is sinds 1898 zo nauw verweven met de mijn, dat u er in het vervolg van dit overzicht nog vele sporen van zult aantreffen.
In de herinnering van de laatste generaties mijnwerkers had de ON II wat van een ondergronds familiebedrijf met een nogal familiaire band - ieder kende de Tillmannsen, de Wetzelsen en de Winthaegens die sinds jaar en dag met vele leden uit hun families vertegenwoordigd /waren in alle geledingen van de ON mijn, vaak vertederd genoemd: "Oos Küültsje".

We verwachten nog eens op een andere plaats een goede geschiedenis van de ON-II en de invloed van de mijnbouw op Schaesberg.
Wellicht dat daar dan ook de nodige, verdiende aandacht zal worden geschonken aan de periode van de Tweede Wereldoorlog en de Duitse bezetting, benevens de grote groep politieke delinkwenten die na de oorlog in de Limburgse mijnen te werk werd gesteld.
Het einde van de mijnbouw en de opheffingsgeschiedenis zou daar dan ook beschreven dienen te worden, alsmede de sociale toestanden, het woningbedrijf, de verschillende funkties in het heel organisch gelede mijnbedrijf, en de mensen die er een leidende positie aan de ON-II bezaten in de loop van 1898 - 1971. Onderwerpen genoeg die een onderzoek verdienen.

****

ANNALEN van PASTOOR SCHATTEN

1910 — 1935

(Transcriptie door Emile Ramakers,1977. Vindplaats: Sociaal Historisch Centrum voor Limburg.ns 42.)

Varia per singulos annos.

1910.

1) Vanaf Paschen werden 'sZondags en op de feestdagen drie H,Missen gehouden pastore et vicaris alternative binantibus omdat de kerk te klein was geworden.
2) Communies 17400 - doopsels 129 - huwelijken 14 - overledenen 48.

1911.

1) Zondag Sexagesima. Op dezen dag is in alle H.Missen afgekondigd de verordening van het Nederlandsche Episcopaat over de eerste Communie der kinderen. De kinderen zullen niet meer zooals vroeger op den leeftijd van 11 a 12 jaren de eerste communie doen, maar wanneer zij omstreeks 7 jaren oud zijn. Op 11 a 12 jarigen leeftijd zal plaats hebben de plechtige communie.
2) In den nacht 15-16 Mei werd het kruisbeeld bij Leenhof door baldadige handen vernield. Door bijdragen des geloovigen (!) is een nieuw geplaatst.
3) Op Pinksterzondag is van den kansel voorgelezen een schrijven van Z.D.H. den Bisschop waarschuwend tegen een liberaal blad, dat onder den dubbelen naam van "De Roermondenaar" en "Limburgs Belang" in het Bisdom verspreid wordt.
4) Het jaar 1911 heeft zich gekenmerkt door langdurige droogten en tropische hitte met alle gevolgen voor veld en weide. De levensmiddelen werden duur. Groenten uit den tuin waren bijna niet meer te krijgen. Natuurlijk ook gebrek aan water. Het was een heen en weer rijden van karren die aan de Mijn Oranje Nassau II water haalden.
   Bij de droogte kwam het mond en klauwzeer, dat eene ontzaggelijke uitbreiding kreeg en van zoo kwaadaardigen aard was dat het een veepest leek.

Velen beschouwden de verschrikkelijke droogte en het kwaadaardig mond en klauwzeer als eene straffe Gods voor het zich steeds driester openbarend godsdienstig en zedelijk verderf.
Nood leert bidden. Om van het mond en klauwzeer bewaard te blijven werd een bedevaart naar Godsdaal gedaan. Een 60tal Schaesbergers vertrokken 's avonds 10 uur en kwamen omstreeks 6 uur in den morgen te Godsdaal.
Op initiatief en kosten van den Boerenbond werd in de kerk een beeld der H.Brigida geplaatst. De veestapel van Schaesberg heeft van mond- en klauwzeer niet veel te lijden gehad.

5) In Augustus kwam een schrijven van den Bisschop de gelovigen vermanend tot gebed en werken van boetvaardigheid om van God zegen af te smeken. De Schaesbergers - in andere dorpen was zulks ook het geval - waren reeds uit eigen beweging begonnen 's avonds aan de kruisbeelden den Rozenkrans te bidden.
Zondag 20 Augustus werd genoemd bisschoppelijk schrijven in alle H.Missen voorgelezen en medegedeeld dat men 'S namiddags na het lof een bedevaart zou houden naar het Mariakapelletje op den Carmelberg bij Leenhof.
Ontzaggelijke deelneming. Mannen en vrouwen en kinderen alles wat gaan kon en niet volstrekt verhinderd was ging mee. Het was een brandend heete dag en de weg stoffig in den hoogsten graad. Het waren in waarheid "staubbedekte Pilger".
Nadien werd iederen avond in de kerk de Rozenkrans gebeden. Zoo bleef men doen tot den maand October. In dien tijd zijn de geloovigen talrijk ter kerke gegaan vooral in de eerste weken. Einde September, begin October kwam de zoo vurig verlangde regen.

6) Op eersten Zondag in October is opgericht de aartsbroederschap der H.Familie. 94 mannen hebben zich als leden aangemeld. Floreat crescat.

7) Zondag 29 October werd door den pastoor het nieuwe gedeelte van het kerkhof gezegend. In December werden aan den Noord- en Westkant cypressen geplaatst.

8) In December werd de brug welke de bewoners van Palemig aangelegd hadden op den weg naar de Paterskerk op den Sittarderweg vernield. Item werd

het kruisbeeld bij hofstede Schaesberg door baldadige handen beschadigd.
9) Communies 21.500 - huwelijken 14 - doopsels 131 - overledenen 65.

1912.

1) Heden 24 Februari brandde voor den eersten keer in Schaesberg het electrisch licht.
2) Op Zondag na Paschen werd voor den eersten keer in de Mis van 8¼ in het hollandsch gepreekt. De hollandsche catechismus dateert reeds uit den tijd van pastoor Schroeder.
3) Merkwaardige zonsverduistering op 17 April. Een prachtige zomersche dag. Begin der verduistering 11.16. Toppunt 12.37. Einde 1.57. De temperatuur was aanmerkelijk gedaald, de tint van den hemel loodkleurig, maar toch nog helderder dan bij klaren maanschijn. Eenige sterren werden gezien. Het ongewone schouwspel had de belangstelling van oud en jong gewekt. Overal zag men menschen, die met een zwart-gemaakt glas zoo goed mogelijk trachtten te zien hoe de maan geplaatst tusschen zon en aarde zich van links naar rechts bewoog.
Ook waren er die met ernstig gezicht den loop der dingen gadesloegen denkend aan het woord der Schriftuur Sol obscurabitur.
Volgens courantenberichten gingen de kippen op hok meenend dat het avond was, hielden de musschen op met tjilpen, fladderden de duiven onrustig rond en keerden de bijen naar hun korven terug.
4) Zondag 23 Juni vierde de St.Aloysiusvereeniging haar 75jarig bestaan. Generale communie der leden. De pastoor memoreerde wat de vereeniging in den loop der jaren tot opluistering der processies had gedaan. In den namiddag gingen de leden ter bedevaart naar het Mariakapelletje bij Leenhof. Tot blijvende herinnering aan dit jubile werden vier verzilverde processielantaarns aangeschaft.
5) De H.Sacramentsprocessie op Zondag post festum Corporis Christi welke dit jaar over Streithagen langs Overstenhof moest gaan heeft haren weg genomen over Lichtenberg. Dit is geschied in overleg met den pachter Quaedvlieg van Overstenhof. Zoo zijn we dien lastigen weg kwijt. Waren we nu ook maar af van den moeilijken weg over Palemig.

6) In den nacht van 24-25 November is het in Palemig op den berg staande kruisbeeld vernield.
7) Communies 24.800, doopsels 148, huwelijken 25, overledenen 37.

1913.

1) In den nacht van 8-9 Januari is het kruisbeeld staande in het midden van Schaesberg vernield.
2) De eiercollekte welke ieder jaar omstreeks Paschen ten bate van den pastoor gehouden werd is afgeschaft. Die ten bate van den koster blijft bestaan.
3) Opgericht is de derde orden van den H.Franciscus. Zondag 9 Maart hebben 57 mannen en jongelingen - Zondag 6 April 96 vrouwen en jongedochters hunne inkleeding gehad. Floreat crescat.
4) In den nacht van 11-12 April heeft het gewinterd alsof het kerstmis was. De sneeuw lag minstens een voet hoog.
5) Het oude St.Aloysiusvaandel dat lange jaren in bezit der kerk geweest is werd heden Zondag 20 April aan de Fanfare Aloysius afgestaan. Het werd door de leden der vereeniging plechtig op de pastorie afgehaald.
Als vergoeding heeft de kerk een nieuw vaandel gekregen versierd met het beeld der H.Barbara. Om de kosten te dekken hadden de leden der Fanfare eene kollekte in de parochie gehouden. Het vaandel werd geleverd door de firmaAschaen van Poulle te Luik en kost 380 frs.
6) In de maand Mei is door de firma Van Dijk te Nuenen in Noord Brabant het torenuurwerk geleverd. Kosten 675 gld. De gemeente gaf 200 gld. onder last het torenuurwerk in overeenstemming te houden met den officieel gebruikelijke tijd. Een ander gedeelte werd gedekt door een offerblok die tot dat doel in de kerk geplaatst werd. De rest is toegevoegd door de kerk.
7) Bij gelegenheid der verkiezingen voor de Tweede Kamer werd door den Bisschop voorgeschreven op den dag der verkiezingen na iedere H.Mis een tientje van den Rozenkrans te bidden.
8) Koningin Wilhelmina heeft Zuid Limburg Sittard en Heerlen met een bezoek vereerd.
9) De nieuwe Nederlandsche Kardinaal Van Rossum heeft in de maanden Juli en Augustus in Nederland gehouden - een ware triomftocht.

10) In den nacht van 4-5 Augustus is Z.D.H.Mgr. Drehmans Bisschop van Roermond plotseling overleden. Requiescat in Pace.
11) Communies 25.600, doopsels 173, huwelijken 17, overledenen 53.

1914.

1) Architekt voor de verbouwing der kerk is Jan Stuyt uit Amsterdam. De aanbesteding heeft plaats gehad 14 Februari. Ingekomen waren negen inschrijvingsbiljetten waarvan de hoogste 44.420 en de laagste 29.290 gld. De toewijzing is geschied aan den laagsten inschrijver zijnde de heer Krekelberg te Maasbracht.
De kerk levert de steenen. Van de directie der Oranje-Nassau II heeft zij 330.000 gratis ontvangen en 170.000 van de directie gekocht à 5gld. per 1000.
2) Daar de Bisschopszetel van Roermond nog altijd vacant is heeft op 28 Maart de priesterwijding plaats gehad door den Aartsbisschop van Utrecht. Onder de wijdelingen was Joannes Franck van Schaesberg.
3) In den avond van 28 Maart werd bekend dat tot Bisschop van Roermond benoemd is de directeur van Rolduc Laurentius Schrijnen.
4) 30 Maart is men begonnen met de werkzaamheden voor de verbouwing der kerk.
5) De eerste steenlegging op Drievuldigheidszondag door Deken Brewers van Heerlen is letterlijk in het water gevallen. Het regende en regende den heelen namiddag. Prof. Boymans, Schaesberger van geboorte, professor in Weert hield de feestpredikatie. De steen weegt negentig K.Gr.
6) In den loop van het jaar heeft men van gemeentewege namen aan de straten gegeven.
7) Begin Augustus Oorlog. Vele Duitschers en Oostenrijkers wonende in de kolonie zijn vertrokken omdat ze ten oorlog opgeroepen zijn.
Ook een aantal Schaesbergers is opgeroepen omdat Nederland tot handhaving zijner neutraliteit mobiliseert.
De bevolking is geweldig onder den indruk der komende dingen. De levensmiddelen stijgen schrikbarend in prijs. Papieren geld is bijna niet kwijt te worden. Goud en zilvergeld is schaars in circulatie.

8) Heden 5 Augustus heeft men den arbeid aan de kerk die tot aan het kapwerk klaar is wegens den oorlog neergelegd. Het werk is hervat 17 Augustus.
9) In den afgeloopen week zijn de menschen begonnen aan de verschillende kruisbeelden den Rozenkrans te bidden. De oorlog die in onze nabijheid woedt - men hoort het kanongebulder der Duitschers bij Visé - heeft in de harten een geest van gebed en boetvaardigheid ontstoken.
10) Heden 9 Augustus is een schrijven van den Bisschop voorgelezen waarin de geloovigen vermaand worden tot werken van boetvaardigheid en gebed en ontvangen der H.Sacramenten.
Dezen namiddag werd onder ontzaggelijke deelneming eene processie gehouden naar het Mariakapelletje op den Carmelberg. Ook zal daar voorloopig iedere morgen de H.Mis gelezen worden. Op de zondagen 's namiddags processie naar het kapelletje. Dat is onder groote deelneming geschied tot Zondag 13 September. De M.Mis is iedere morgen gelezen in het kapelletje tot het einde der octaaf van het feest Maria Geboorte.
11) Paus Pius X arm in rijkdom, zacht en nederig van harte, moedig kampioen van het katholiek geloof en die zich ingespannen heeft allen te herstellen in Christus is godvruchtig overleden 20 Augustus 1914 (Opschrift zijner graftombe)
12) 3 September. Habemus Pontificem: Benediktus XV Aartsbisschop van Bologna. Dominus conservet eum.
13) Nederland is overstelpt met honderdduizenden belgische vluchtelingen vooral sedert den val van Antwerpen.
14) Nederland heeft nog zijne neutraliteit in den oorlog kunnen handhaven. Echter worden ook de oorlogsweeen bitter gevoeld. Men vreest voor gebrek aan levensmiddelen omdat de aanvoer uit Amerika zeer moeilijk is.
De uitvoer van tal van artikelen uit Nederland is verboden. Op bevel van den Minister hebben de gemeentebesturen het koren der landbouwers in beslag genomen. Het mag niet meer naar elders verkocht worden en ook niet als veevoeder gebruikt worden, maar is van gemeentewege verzameld. Het wordt geleverd aan de bakkers maar niet aan particulieren. Als vergoeding ontvangen de landbouwers 10,60 gld. per 100 K.Gr.
Tarwebloem en bijgevolg wittebrood is niet meer

te krijgen daar volgens voorschrift der regeering de tarwe zooals hij gemalen is en niet meer gezuiverd van de ruwe bestanddeelen tot brood moet worden gebakken.

15) In vele plaatsen, ook in Schaesberg, zijn steuncomités opgericht om hulp te verleenen aan degenendie door den oorlog in nood vooral ten gevolge van werkeloosheid verkeeren. Echter zijn de mijnen nog in bedrijf.

16) Er circuleert een voorspelling ten name van Paus Pius X die zou voorzegd hebben, dat Nederland niet in den oorlog zou verwikkeld worden, omdat het de A..... decreten zoo loyaal uitgevoerd heeft en omdat het vreemde kloosterlingen zoo gastvrij opgenomen heeft. Toch zal het de oorlogsweeën voelen. In hoever deze voorzegging authentiek is kan ik niet beoordeelen.

17) Communies 28.550, doopsels 168, huwelijken 19, overledenen 37.

1915

1) De 11den Januari is de nieuwe kerk door deken Brewers van Heerlen gezegend.

2) Zondag Sexagesima. Biddag voor den vrede voorgeschreven door Paus Benedictus XV. Er zijn veel communies geweest.

3) Dit jaar is Terwinselen van de parochie Schaesberg afgescheiden. Het is eene voorloopige afscheiding. De definitieve afscheiding heeft plaats gehad in 1918 toen Terwinselen met Heerlerbaan vereenigd werd.

4) Zilveren priesterfeest van den pastoor gevierd in alle eenvoud. Eene H.Mis van dankzegging waarin de geloovigen talrijk tegenwoordig waren en tamelijk veel communies. Door kapelaan Houben en het kerkbestuur was eene collekte gehouden. Opbrengst 480 gulden. Voor de kerk werden aangeschaft daarvoor een koorkap en een misgewaad vervaardigd door de zusters van Simpelveld.
De kinderen der bijzondere meisjesschool schenken een stel tabellen.

5) In het begin van het jaar is het electrisch licht in de kerk aangelegd door de Maatschappij "Heemaf"

6) Dominica in albis 11 april. Plechtige Mis van den nieuw gewijden priester Henri Jongen. Het uiterlijk vertoon op straat bij zulke gelegenheden gebruike-

lijk is achterwege gebleven en is volgens verlangen der kerkelijken overheid het feest alleen kerkelijk gevierd.

7) De nieuwe kerkramen zijn geleverd door de firma Nicolas in Roermond. In een der kerkramen het beeld van den H.Fredericus, Bisschop van Utrecht in 838 als Martelaar gestorven. Aan deze Heilige werd een plaats gegeven omdat hij vroeger patroon der kerk geweest is.
8) De contreforten der oude kerk die vroeger zijn afgebroken werden bij de restauratie wederom opgebouwd.
9) In de maand Augustus zijn hoofdaltaar en communiebank geplaatst, afkomstig van de firma dr.Cuypers te Roermond. De communiebank is een geschenk der familieJongen aan "De Put".
10) Een honderdtal belgische geïnterneerden zijn naar hier gebracht. Ze wonen in de cantine en werken op de mijn. Op godsdienstig gebied ongeveer nul.
11) Missie van 23 October tot 2 November gegeven door drie Redemptoristenpaters waarvan twee duitsche en een Hollandsche. De parochianen hebben er ijverig aan deelgenomen. Ook uit de Kolonie zijn meer deelnemers geweest dan verwacht werd.
12) Communies 24.600, doopsels 135, huwelijken 13, overledenen 36.
    Nota Het getal doopsels is verminderd omdat die van Herwinselen niet meer in Schaesberg gedoopt worden maar in Speckholzerheide.

1916

1) De oorlog duurt voort en eischt ook van Nederland wegens de mobilisatie ontzaggelijke slachtoffers. De belastingen zijn verhoogd, de levensmiddelen zijn duur. De smokkelhandel bloeit.Eigenlijk gebrek is echter niet. De mijnen zijn nog in bedrijf en betalen hooge loonen.
   De verwachting dat tengevolge van de oorlog de genotzucht zou verminderen, de godsdienstzin zou verlevendigd en de zedelijke toestanden zouden verbeterd worden is slechts voor een klein deel in vervulling gegaan. In menig opzicht is het nog slechter geworden. Sicut in diebus Noe etc.
2) In deze benarde tijden werden de Katholieken van Nederland door het Episcopaat aangespoord om door eene bijzondere bijdrage den Paus te steunen.

Tot dat doel werd in de kerk een offerblok geplaatst waarvan de opbrengst was 150 gld.

3) Volgens voorschrift van den Bisschop is op den vierde Zondag na Driekoningen eene collecte gehouden voor de in Noord-Holland door een grooten watervloed geteisterde landstreken. Opbrengst 140 gld.

4) Voor de Belgische kinderen die wegens den oorlog hier vertoeven is eene Belgische school geopend. Eene der Fransche zusters die hier wonen en Belgische onderwijzers geven onderwijs.

5) Een dertigtal Duitsche kinderen zijn uit Aken bij verschillende families ondergebracht om weer wat op kracht te komen. In Duitschland zijn de levensmiddelen zeer schaarsch.

6) Kerkconsecratie Zondag 3 September is de Bisschop van Roermond Mgr.Schrijnen naar Schaesberg gekomen en zeer feestelijk ingehaald. Maandag 4 September zijn kerk en altaar geconsacreerd.In het hoogaltaar zijn ingesloten Reliquae Sanctorum Martyrum Martialis et Olympic

7) De Belgische aalmoezenier is begonnen voor de hier vertoevende Belgen 's Zondags ½10 in de parochiekerk een H.Mis te houden. De deelneming is betreurenswaardig gering.

8) De ongeriefelijkheden van den oorlog worden steeds grooter. Voor verschillende artikelen is het kaartensysteem ingevoerd . De smokkelhandel heeft een geweldige uitbreiding gekregen. Allerhande artikelen worden voor fabelachtige prijzen naar de Duitsche grens gebracht. Het smokkelen is een bedrijf geworden - en een zedelijk bederf. Mannen en vrouwen, jongens, meisjes en kinderen smokkelen. De inwoners zelf kunnen menigmaal in de winkel niets krijgen voor den door de regering vastgestelden prijs. Men reserveert voor de smokkelaars die veel meer betalen omdat ze nog veel meer terugkrijgen - Woekerprijzen.

9) Van Zondag voor Allerheiligen tot Zondag daarna vernieuwing der Missie door drie Paters Redemptoristen. Pater Janssen uit Wittem hield een predikatie over de intronisatie van het H.Hart van Jezus in de huisgezinnen.

10) Zondag 19 November. Dr.van Gils, professor te Rolduc, apostel van het bijzonder onderwijs in de Mijnstreek heeft hier gepreekt over Katholiek onderwijs. Opbrengst der collekte 146 gld.

11) Communies 39.900, doopsels 166, huwelijken 25, overledenen 47.

1917

1) Voor de Belgische kinderen is eene school opgericht en in die school wordt 's Zondags (!) voor de Belgen de H.Mis gelezen. Ofschoon honderden Belgen hier zijn komen slechts eenige soldaten en eenige vrouwen en wat kinderen - Treurig.
2) De schaarschte aan levensmiddelen neemt toe. Sedert 5 Februari is het quantum brood 400 gram per persoon en per dag. Schaesberg is over en over bevolkt. Geen huisje, geen kamertje is onbewoond.
3) Dominica in albis. De Jesuitenpater van Hoven uit het retraitehuis te Venlo preekte in alle H.Missen over de retraite. 's Avonds nog een vergadering in een zaal. Een 50tal mannen hebben zich aangemeld om naar de retraite te gaan. Ook werd eene retraitevereeniging opgericht.
4) Corrumpunt bonos mores colloquia mala. De Vereeniging "Voor eer en deugd" heeft een kruistocht georganiseerd tegen zedenkwetsende gesprekken. In de verschillende parochies der Mijnstreek zijn paters geweest om te preken. Hier in Schaesberg Zondag 13 Mei, Pater van Hoven uit het retraitehuis te Venlo.
5) In alle H.Missen is eene collekte gehouden voor Lithauen. De opbrengst was 137 gld.
6) Op Pinkstermaandag groote socialistenbetooging in Heerlen. Van alle kanten uit de Mijnstreek waren de rooden en de rood-getinten samengekomen. Eene staking hangt in de lucht.
7) Heden Drievuldigheidszondag is van alle kansels eene vermaning afgekondigd waardoor de arbeiders vermaand worden niet mee te doen aan de aktie der socialisten. Tevens is te Heerlen eene groote Katholieke betooging gehouden als protest tegen de betooging der socialisten op Pinkstermaandag.
8) Heden Drievuldigheidzondag is in de kerk voorgelezen een schrijven van den Bisschop waarin medegedeeld wordt het voornemen een gedeelte van Schaesberg, "De Kamp" van de parochie af te scheiden en te voegen bij de nieuwe parochie Nieuwenhagerheide. de bewoners van"Kamp" zijn in rep en roer en willen van afscheiding niets weten.
9) Den 20ste Juni is Mgr. Mannes Vicaris generaal hier geweest om den inwoners van Kamp gelegenheid

te geven hunne bezwaren die zij tegen de afscheiding hebben mondeling toe te lichten.

10) Bij schrijven van 24 Juni heeft de Bisschop medegedeeld dat hij gezien het rapport van den Vicaris-Generaal Mgr. Mannens besloten heeft "Kamp" bij de parochie Schaesberg te laten.

11) Door de agitatie der socialisten is heden 21 Juni de staking onder de mijnwerkers uitgebroken. Een groot aantal arbeiders is niet aan het werk gegaan op Schaesberg en in andere plaatsen. De staking heeft zich 22 Juni nog verder uitgebreid ofschoon de christelijke mijnwerkersbond zich tegen de staking verklaard heeft. Vele arbeiders zijn niet aan 't werk gegaan of om andere reden. Het is in alle geval opvallend dat zoovele katholieke arbeiders zich hebben laten meesleepen.

12) Heden 25 Juni is men begonnen met den bouw der nieuwe dubbele kapelanie. Architekt is de heer Seelen uit Heerlen, aannemer is de Heer Heinen uit Heerlerheide voor de som van 13.700 gld terwijl de kerk de benoodigde veldovensteenen moet leveren. Ze heeft ze gekocht van de Mijn Oranje-Nassau voor den goedkoopen prijs van 5 gulden per 1000.

13) Heden 2 Juli is de staking geeindigd en totaal mislukt - 21 en 22 Juni was ze tamelijk algemeen en begon daarna langzaam in te zinken. Het blijft een raadsel hoe het gekomen is dat zoovele katholieke arbeiders zich door de agitatie der socialisten hebben laten meesleepen. Vrees - verwachting van loonsverhooging - misleiding door bedriegelijke beloften en als laatste en niet geringe oorzaak de moderne geest die onder de arbeiders meer en meer veld wint - dat zijn wel de oorzaken.

14) De belgische geinterneerden - bijna allen rood - hebben nagenoeg aan de staking meegedaan en zijn naar Holland getransporteerd. Geen verlies voor de parochie. Ze waren een element van godsdienstig en zedelijk bederf. Zondag 24 Juni hebben ze een toneelstukje opgevoerd met een parodie op het Sacrament des Doopsels - ook de talrijke duitse deserteurs die in onze streken vertoeven zijn bijna allen rood.

15) De Mijn Oranje-Nassau heeft kasteel en landgoed Streithagen aangekocht.

16) Einde Juli zijn de Belgen die naar Holland ge-

transporteerd waren weer teruggekeerd.
17) Het gebrek aan levensmiddelen neemt toe. Het quantum brood dat vroeger verstrekt werd voor een week moet thans dienen voor 14 dagen - Weinig en slecht want het is vermengd met aardappelmeel of mais.
18) In de maand September is de Koningin in de Mijnstreek geweest.
Te Hoensbroek is ze in de mijn neergedaald.
19) Met October is als tweede kapelaan in Schaesberg benoemd de Eerw.Heer Thomas uit Bleyerheide, priester gewijd in 1917.
20) Communie 41.125, doopsels 169, huwelijken 12, overledenen 48.

1918

1) Zondag 27 Februari is opgericht een R.K.Kiesvereeniging, noodzakelijk geworden wegens invoering der evenredige vertegenwoordiging.
Misschien kan de kiesvereeniging er toe bijdragen om een einde te maken aan de sedert jaren bestaande rampzalige partij en dorpspolitiek.
2) Zondag 3 Maart is in alle H.Missen gepreekt door eenFranciscanerpater uit Heerlen en collekte gehouden voor de nieuwe Franciscanenkerk te Ophoven-Sittard. Opbrengst 395 gld.
3) Niet alleen het brood maar ook het vleesch is op rantsoen gesteld. 2 ons vleesch per persoon en per week. Dat zijn dus feitelijk 6 vleesloze dagen per week. Reeds sedert langen tijd is schaarschte van vleesch. Maar zoo erg als nu is het toch nog niet geweest.
4) Met den Miswijn hebben we al langeren tijd zeer spaarzaam moeten zijn. Voor de ablutio werd gewone wijn gebruikt.
5) Wegens schaarschte van kerkolie laten wij met goedkeuring van den Bisschop in plaats van de godslamp electrisch licht branden.
6) Heden 3 Juli heeft de verkiezing plaats gehad voor leden der Tweede Kamer, den eersten keer volgens de nieuwe kieswet, die gebaseerd is op het beginsel van evenredige vertegenwoordiging. In Schaesberg haalde de katholieke lijst 534 stemmen; de socialisten 141 stemmen, over verschillende lijsten verspreid 21 stemmen.

7) Heden 4 Juli heeft men eene R.K.Middenstandsvereeniging opgericht.
8) De nieuwe openbare school in de nabijheid der Kolonie is in Juli in gebruik genomen. Omdat het bouwen zoo abnormaal duur is heeft men zich ertoe bepaald een gebouw van hout op te trekken. Toch zijn de kosten ongeveer 30.000 gld.
9) De zoogenaamde "spaansche griep" heeft zich ook in onze streken geweldig uitgebreid. Honderden menschen zijn er door aangegrepen. Over 't algemeen is ze niet kwaadaardig. Na 4-5 dagen is men er vanaf. Toch zijn verschillende gevallen met dodelijken afloop.
10) Zondag 28 Juli openluchtmeeting der R.K.Arbeidersvereenigingen. Het weder was niet bijzonder gunstig en de opkomst slechts matig. Bij deze gelegenheid worden bloemen verkocht om een begin te maken met een fonds tot stichting van een patronaat. De opbrengst was ongeveer 150 gld. Deze gelden zijn later ten bate van het patronaat gebruikt.
11) Heden 1 Augustus is door den Heer Kersten uit Maastricht eene nieuwe godslamp geleverd.Kosten 90 gulden, een geschenk der familie Deutz-Debye, pachters op hof Schaesberg.
12) Rozenkranszondag. Heden werd in alle H.Missen de preek gehouden door den Eerw.Heer Van de Goor, professor aan het bisschoppelijk College te Sittard, ten bate der nieuwe kerk van Nieuwenhagerheide. Opbrengst 412,50 gld.
13) Volksretraite. Naar Schaesberg zijn gekomen de Redemptoristenpaters Rottier en Heynink tot het houden eener volksretraite.
Heden Zondag 20 October. hebben ze in alle H. Missen eene korte preek gehouden om de noodige inlichtingen te geven.
De volksretraite heeft geduurd tot 22 December, op welken dag de plechtige sluiting. 's Morgens generale communie van alle retraitanten boven 16 jaren, om 6 uur voor de vrouwen, om 8½ voor de mannen. Het aantal deelnemers aan deze generale communie is geweest ongeveer 1300 - Retraitanten boven 16 jaar zijn geweest 1354. De preeken werden gehouden in de kerk. Bij Leenhof echter had men een houten kapel opgericht voor de bewoners der Kolonie Schaesberg en aangrenzende Kolonie Heerlen.In het Schaesbergsche gedeelte zijn nog

140 retraitanten boven 16 jaar geweest
Bij gelegenheid der volksretraite zijn 6 huwelijken in orde gebracht.

14) De "Spaansche griep" die vertrokken was is teruggekeerd en wel kwaadaardiger dan voorheen. In deze streken zijn duizenden menschen ziek en honderden zijn gestorven.
In Schaesberg is de toestand betrekkelijk gunstig. Tot heden 10 November zijn slechts twee personen tengevolge dier ziekte overleden.
In een schrijven van den Bisschop worden de geloovigen aangemaand tot gebed. Zondag 10 November zal eene votiefmis gezongen worden "pro vitanda mortalitate" en expositie van het H.Sacrament vanaf de hoogmis tot na de vesper.

15) 11 November - De wapenstilstand gesloten. De Duitsche Keizer naar Holland gevlucht. De oorlog is geeindigd maar de roode revolutie is begonnen, echter nog niet in Nederland. Wat zal de toekomst brengen? Wij leven in woelige tijden.

16) Zondag 17 November is van den kansel voorgelezen een schrijven der Nederlandsche Bisschoppen waarin de geloovigen aangemaand worden op te komen voor gezag en orde en voorgeschreven wordt dat na alle kerkelijke diensten gebeden wordt de Litanie van Onze Lieve Vrouw om bewaard te worden van de revolutie die als een storm over Europa is losgebroken.

17) In de gemeente Schaesberg is zooals op vele andere plaatsen eene burgerwacht opgericht om hulp te verleenen bij eventueele oproerige betoogingen. Vele mannen zijn lid geworden.

18) In het begin van December zijn de belgische geinterneerden uit Schaesberg en heel Limburg vertrokken naar hun vaderland. Wij wenschen hun een goede reis.

19) St.Barbara kermis. Vleeschlooze kermis. De oorlog is geeindigd maar het gebrek aan levensmiddelen duurt voort. Op dezen dag heb ik geen enkelen vreemden heer op de pastorie gehad omdat het onmogelijk was een middagmaal te verschaffen.

20) Er loopen geruchten dat België nederlandsch Limburg wil annexeeren. Heel de provincie is in rep en roer. De bevolking wil niet met België vereenigd worden.

21) De directie der Staatsmijnen schonk als bijdrage in de kosten van den bouw der kerk 1000 gulden. De

Mijn Laura van Eygelshoven heeft voor eenigen tijd 2000 gulden gegeven. De Mijn Oranje-Nassau gaf steenen voor den bouw der kerk.

22) Communies 51.500, doopsels 159, huwelijken 35, overledenen 57.

1919.

1) Heden Zondag 26 Januari is afgelezen de mededeeling van den Bisschop dat hij voornemens is een gedeelte der parochie Schaesberg af te scheiden en te voegen bij de nieuwe parochie Terwinselen, zullende de grens der parochie gevormd worden door de Spoorlijn die aangelegd is tot vervoer der koolen van Oranje Nassau en Wilhelmina.
2) Zaterdag 1 Maart is Koningin Wilhelmina in Zuid-Limburg, Maastricht, Heerlen, Kerkrade en Vaals geweest en overal geestdriftig ontvangen. Het bezoek had blijkbaar ten doel - in dezen tijd van belgische annexatie-plannen - aan de bevolking gelegenheid te geven haar gehechtheid aan Nederland te toonen. Dat doel is ten volle bereikt.
3) Sedert eenige weken circuleeren in de verschillende gemeenten van Limburg lijsten die door mannen en vrouwen geteekend worden om kenbaar te maken dat de bevolking van Limburg bij Nederland wil blijven en volstrekt niet geneigd is om bij België gevoegd te worden. Eenige zeldzame uitzonderingen daargelaten wordt door allen geteekend.
4) Het revolutiegevaar dat in November dreigend was, is nog niet geweken. De roode partij is wachtend op eene gunstige gelegenheid. Alom zijn burgerwachten opgericht. In de couranten en op vergaderingen wordt de bevolking aangemaand op hare hoede te zijn.
Daar de rooden besloten hebben op 1 Mei een staking van 24 uren te houden is volgens voorschrift van den Bisschop op Zondag Dominica in albis vanaf den kansel tot de geloovigen de vermaning gericht zich door de socialisten niet te laten verleiden aan zulke staking mee te doen. Verder vermaant de Bisschop de geloovigen dit jaar bijzonder ijverig te zijn in het vieren van de Meimaand - Ook zal op den witten Zondag van 9-12 het H. Sacrament in ostensorio uitgesteld zijn. Iederen avond wordt in de kerk de Rozenkrans gebeden. Auxilium christianorum O.P.N.

5) Gemeenteraadverkiezing 19 Mei. Gekozen 5 katholieken en 2 socialisten. De katholieke lijst had 536, de socialistische 174 stemmen - de christelijk-historische 30 stemmen, op een dissident werden 30 stemmen uitgebracht.
6) Op 22 Juli is men begonnen met beschildering van het koor der kerk.
7) Zondag 6 Augustus vaandelfeest van het kerkelijk zangkoor. De opbrengst is ruimgenoeg geweest, dat het vaandel kan betaald worden en er nog een overschot is. Opbrengst 1200 gulden.
8) De koers der duitsche Mark is 9 of 10 cent. Bijna zoo diep gevallen als de Hohenzollern.
9) Zondag 28 September preekte pater Bernardus uit Heerlen ten bate der nieuwe kerk op Molenberg. Opbrengst der collekte 525 gld.
10) Zondag 26 October is het nieuwe kruis dat de inwoners van Dormig opgericht hebben gezegend worden (!). Na de vesper zijn wij in processie er naar toegegaan. Kerkkoor en kinderen hebben eenige liederen gezongen. De zegening werd gedaan door den pastoor, die ook een toespraak hield.
11) Zondag 9 December. Heden is een kruisbondvereeniging tot bestrijding van drankmisbruik opgericht. Pater Marens van Bleyerheide preekte 's morgens tot dat doel en 's avonds werd in een zaal een vergadering gehouden - Toch heeft het kruisverbond geenfrisch leeven gehad. Slapende is het gestorven.
12) Zondag 9 December. Van den preekstoel werd bekend gemaakt dat wegens de in Oostenrijk heerschende nood kinderen uit dat land naar Nederland komen en dat families die niet ongenegen zijn een kind op te nemen zich kunnen aanmelden bij den secretaris van den landbouwbond.
13) Zondag 16 December. Heden werd in alle H.Missen eene collekte gehouden om eene kertkribbe aan te schaffen. Opbrengst 146 gulden.
14) In de laatste helft vanDecember werd door den landbouwbond van Schaesberg een inzameling van graan, aardappelen en andere levensmiddelen gehouden voor het noodlijdend Oostenrijk. De opbrengst wordt geschat op een waarde van 1500 gld.
15) Zondag 26 December werd in alle H.Missen de door Z.H. de paus voorgeschreven collekte voor het hongerende Oostenrijk gehouden. Opbrengst 390 gld en 106 mark.

16) De koers der Mark is ongeveer 6 ct. Daarom gaan velen naar Aken om daar inkopen te doen. Hier is alles duur, zeer duur, peperduur.
17) Communies 57.300, doopsels 161, huwelijken 41, overledenen 43.

1920.

1) De koers der Mark altijd lager. In Februari ongeveer 3 centen.
2) Zondag 29 Februari. Groote volksvergadering - stampvolle zaal. Spreker Pater Nackerman, Jesuït uit het klooster in Valkenburg. Hij verhaalde zijn wedervaren in Rusland waar hij negen maanden de gevangene der Bolschewieken is geweest. Doel der vergadering: te waarschuwen tegen het ook hier dreigend revolutiegevaar.
3) In Maart hebben we nog als sprekers gehad op volksvergaderingen den Franciskanenpater Ritzen uit Heerlen en den Lazaristenpater Hoffman uit Brunssum, al wederom om te waarschuwen tegen het dreigend revolutiegevaar. In de vergadering Zondag 21 Maart zeide pater Hoffman: "Hier in de mijnstreek zijn in alle geval 900 echte Bolschewieken bereid de roode revolutie te ontketenen. Dat getal is hem bekend. In werkelijkheid is het ongetwijfeld nog grooter. En nog grooter is het getal der meeloopers.
4) Dinsdag 20 April is kapelaan Houben, die benoemd werd tot pastoor te Slenaken, vertrokken.
5) Het groote triomfkruis der kerk, lang 4.35, breed 2.50 Meter, heeft gekost 705 gulden en is een geschenk der broeders Pergens te Streithagen.
6) Dit jaar is de H.Sacramentsprocessie den eersten keer door de Dormig gegaan. De inwoners hebben hun vreugde geuit door nette versiering der straat.
7) Eindelijk na lang wachten is de vloer van het koor der kerk gekomen. 't Zijn engelsche steenen.De teekening is van JanStuyt.
8) Heden 22 October is aangekomen de nieuwe kapelaan Jacques van Montfort.
9) Heden 15 October is de Bisschop van Roermond naar Schaesberg gekomen om het Sacrament des Vormsels toe te dienen. In den namiddag vertrok hij met hetzelfde doel naar Heerlerheide.
10) In den loop van het jaar is het gebruik der Duitsche taal bijna geheel uit de kerk verdwenen.

11) De landbouwbond heeft aan de huizen eene collekte gehouden voor de noodlijdende kinderen van Oostenrijk. Opbrengst 350 gld.
12) In de kerk is volgens voorschrift van Z.H. den Paus ook collekte gehouden voor de noodlijdende kinderen van Oostenrijk. Opbrengst 290 gld.
13) Communies 52.800, doopsels 190, overledenen 48, huwelijken 36.

1921

1) In de Dormig op het terrein van den ringoven van den heer Russel is een pottenbakkersoven ontdekt, men meent dat hij uit den karolingischen tijd is.
2) Heden Zondag 27 Februari waren in Schaesberg Monseigneur Claessens oud Missionaris in Indië en pater Kroonenburg uit het Missiehuis van het H. Hart van Tilburg. De pater preekte in de Mis van 8¾. Mgr.Claessens in de hoogmis over de Missies. 's Avonds groote druk bezochte vergadering in het lokaal Haas. De monseigneur sprak over de Indische missievereeniging voor welke hij 66 leden heeft aangeworven - De pater vertoonde lichtbeelden op de Missie betrekking hebbend. Opbrengst der collekte die in den zaal gehouden werd 469 gld. Een dag van groot succes voor de Missie.
3) Paasmaandag heeft de Eerw.Heer Leo Debye uit Kakerthof de eerste H.Mis gedaan. De feestpredikatie werd gehouden door deken Schroeder uit Gulpen.
4) Pater Lepidius (?) de groote duitsche drankbestrijder heeft een propagandatocht gehouden in de Mijnstreek voor geheelonthouding. In Schaesberg en vele andere plaatsen was zijn succes zeer matig.
5) De prijzen van veel artikelen zijn dalend, echter nog zeer hoog.
6) In de laatste jaren zijn de offerblokken in de kerk dikwijls opengebroken. Na Paschen twee keeren binnen den tijd van 8 dagen.
7) In 1910 had Schaesberg ongeveer 2500 inwoners. Blijkens de volkstelling in December 1920 was het getal 6238 voor de gemeente Schaesberg. Onder die 6238 is een aanzienlijk getal protestanten - Het getal communicanten was in 1920 ongeveer 3150.
8) Zondag 3 Juli de door de Bisschoppen van Nederland voorgeschreven collekte in alle H.Missen voor het Bureau der Katholieke Sociale Aktie, dat in financieele moeilijkheden verkeert. Opbrengst 70 gld.

9) Er heerscht een langdurige droogte die als ze nog langer aanhoudt een ramp dreigt te worden. Heden 7 Juli is voorgelezen een schrijven van den Bisschop waarin voorgeschreven wordt gebeden te verrichten om van God regen af te smeken.
10) Dit jaar hebben een vijftiental Schaesbergers een bedevaart naar Lourdes gedaan. Een van hen heeft de reis voortgezet naar Limpias (?) in Spanje daar de faam van het "Wonderbare kruisbeeld" tot hier is doorgedrongen en veel belangstelling heeft gewekt.
11) Zondag 17 Juli. Heden is Schaesberg tamelijk vereenzaamd omdat zeer velen naar Maastricht zijn waar bij gelegenheid der sluiting van de Missieweek een plechtige optocht gehouden wordt.
12) Zondag 24 Juli. Heden was een Poolschen Camelianen pater hier om godsdienstoefeningen te houden voor de poolsche arbeiders. De deelneming was niet groot.
13) Begin Augustus. De droogte houdt aan. Weide, veld en tuin, alles wen (?) dor en schraal. Vele bosschen branden.
De geloovigen zijn begonnen 's avonds aan de kruisbeelden bijeen te komen en den Rozenkrans te bidden. Wat ik nooit in mijn leven gezien heb, zag ik dit jaar. Op de boomen waren appelen die tengevolge der aanhoudende verschroeiende hitte half gebraden waren.
14) 16 Augustus. Gedurende drie weken heeft men een offerblok ten bate der nieuwe kerk van Eygelshoven in onze kerk gestaan. Opbrengst 222 gulden.
15) Heden Zondag 18 September is onder de H.Missen voorgelezen een schrijven der Bisschoppen van Nederland over de oprichting eener Katholieke Universiteit. Opgericht is ook een comité tot inzameling van gelden voor dat doel.
16) Retraiteweek. Zaterdag 17 September zijn 30 mannen en jongelingen naar Aalbeek ter retraite gegaan - Zaterdag 24 September zijn er 29 geweest. Zaterdag 1 October zijn 35 jonge dochters naar het retraitehuis van Eysden geweest. Sedert verschillende jaren zijn groepen retraitanten geweest. Echter nooit zo veel als dit jaar.
17) Plechtig Triduum van 13 tot 16 October voor de leden der Derde Orde in 't bijzonder en voor de parochianen in 't algemeen bij gelegenheid van het 7de eeuwfeest van den H.Franciscus. De predicaties werden gehouden door pater Josaphat (?) uit Heerlen.
18) Van de dames Wimmers in Heerlen heb ik ontvangen

en afgedragen aan prof.Bauduin van het Groot-semenarie te Roermond de som van 5000 gulden tot stichting van twee studiebeurzen vanSt.Petrus-liefdewerk.

19) De valuta der duitsche Mark is zegge en schrijve ruim een cent.In de afgeloopen weken is men scharenwijze uit geheel Limburg naar Duitsland gegaan om inkoopen te doen.
In den laatsten tijd is men echter van duitsche zijde veel strenger met pas, visa. De middenstand doorleeft een crisistijd.

20) Zondag 6 November. Geweldige storm die grote schade heeft aangericht. De grootste verwoesting wordt gemeld uit Roermond waar de spits van den toren met het groote Christoffelbeeld naar beneden stortte en door de gewelven der kerk heendrong.

21) 30 November is de houten school der gemeente in de kolonie afgebrand. Van den inboedel is ongeveer niets gered.Ofschoon de kinderen in school waren zijn toch geen persoonlijke ongelukken gebeurd.

22) December. Collekte voor de R.K.Universiteit aan de huizen. Opbrengst 1097 gulden.

23) Communies 56.900 - doopsels 204 - overledenen 54 - huwelijken 41.

1922.

1) Zondag 15 Januari werd door de RK Werkliedenvereeniging aan de kerkdeuren eene collekte gehouden voor de noodlijdende arbeidersbevolking van Vaals. Opbrengst 204 gulden.

2) Zondag 22 Januari werd door de Jesuitenpaters Frenken en Spauwen uit Maastricht een missieavond gegeven met lichtbeelden ten bate der missie op Java. Opbrengst 100 gulden. Wat een pover resultaat in vergelijking met den voor eenigen tijd gegeven Missieavond door Mgr.Claessens en den pater uit Tilburg. De zaal was zeer zwak bezet. Welke is de oorzaak van dat verschil.
Mgr. Claessens en de pater hadden 's morgens in de kerk gepreekt over de Missies echter zonder te collekteeren. De paters Jesuiten hebben niet gepreekt. Zou dat de oorzaak van het verschil zijn. In alle geval gedeeltelijk.

3) 22 Januari. Paus Benediktus XV overleden. Zijn

Pontificaat valt in den tijd van den woesten Europeeschen oorlog. Hij heeft veel gewerkt voor herstel van den vrede tot verzachting van de oorlogsellende. R.I.P.

4) Habemus Pontificem. 6 Februari is tot Paus gekozen zijne Eminentie Kardinaal Achilles Ratti, Aartsbisschop van Milaan, Pius XI. Dominus conservet eum.

5) Zondag 5 Februari Collekte aan de kerkdeuren voor de noodlijdende bevolking van Rusland voorgeschreven door Paus Benedictus XV. Opbrengst 335 gld. Een schoon bewijs van christelijke naastenliefde der katholieken van Schaesberg.

6) Dubbel chronogram bij de kroning van Paus Pius XI.

Pius XI supremus Pontifex electus totius orbis laudantibus populis coronatus.
Pius XI Bisschop Paus Koning plechtig gekroond onder blijde jubeltonen.

P.Neysboer S.J.

In cathedra Petri sedet hac die Achilles Ratti Pius XI
In Rome's heiligen leerstoel zetelt heden Achilles Ratti Pius XI.

P.Neysboer S.J.

7) Na den Afrikaanschen zomer van 1921 hebben we een siberischen winter gehad. Het winterde van omstreeks Allerheiligen tot half Februari met een paar onderbrekingen van eenige dagen. Op den eerste dag der lente 21 Maart was 't alweer winter alsof 't Kerstmis was en nadien nog een heele partij sneeuw en vorst.

8) Van de plannen der regeering om vooral in de Mijnstreek verschillende gemeenten samen te voegen, zoodat Schaesberg bij Heerlen zou worden ingelijfd schijnt niets te komen. Bijna eenstemmig heeft de Schaesbergsche bevolking zich tegen deze regeling verzet.

9) Paaschmaandag 17 April heeft de nieuwgewijde priester Joseph Haas in de parochiekerk de eerste plechtige H.Mis opgedragen. Pastoor Jongen van Spekholzerheide heeroom van den Neomist hield de feestpredikatie. Groote feestelijke deelneming der bevolking.

10) Om beter te zorgen voor de goede orde in de kerk hebben we een Suisse aangesteld die met Paschen zijn ambt aanvaard heeft.

11) Het okzaal dat ten tijde van pastoor Muhlenberg

kleiner gemaakt werd is weer vergroot en grooter geworden dan het vroeger was.

12) Volgens voorschrift der Bisschoppen van Nederland werd met Pinksteren bij gelegenheid van het 300jarig bestaan van de Congregatie De Propaganda een Triduum gehouden om den ijver voor den Missies die reeds zeer groot is sedert eenige jaren onder de geloovigen nog te vermeerderen.

13) Z.D.H.Mgr. Schrijnen Bisschop van Roermond is naar Rome geweest en bracht als geschenk voor de geloovigen mede de Benedictio van Z.H. den Paus met vollen aflaat die op Pinksterdag volgens het formulier van het Rituale door de pastoors is toegepast.

14) De processie die dit jaar naar Palemig had moeten gaan heeft een anderen weg genomen - over Lichtenberg - Reden waarom de H.Sacramentsprocessie naar Palemig afgeschaft is - Omdat deze weg zoo lastig en moeilijk was en daarenboven de inwoners van Palemig ofschoon de jure nog behoorend bij Schaesberg de facte toch niet meer naar Schaesberg komen maar bij de paters Franciscanen ter kerke gaan. Aan de processie namen ze ook geen deel meer.

15) 5 Juli. Verkiezingen Tweede Kamer. Voor den eersten keer namen de vrouwen deel aan de verkiezingen. Katholieke lijst 1313 stemmen, socialisten 411,protestanten 52, op verschillende kleine groepen 93 stemmen te samen.

16) Augustus. De valuta der duitsche Mark is ongeveer 0.40. De oostenrijksche Kroonen en de roebels van Rusland waar de Bolschewieken het heft in handen hebben zijn in waarde een beetje meer dan nul.. Wat er uit den chaos in Europa worden zal. Niemand die er een kijk heeft. De diplomaten houden conferenties en laten de zaken zoo ongeveer als ze zijn.

17) October.De Mark is gedaald op 0,14 - is nog dieper gedaald op 0.05.

18) Daar het zondagsblad "Limburg aan Christus" een inschrijving geopend had tot stichting eener studiebeurs voor een inlandsche missionaris werd in de kerk gedurende drie weken een offerblok geplaatst om den geloovigen eene gemakkelijke gelegenheid te geven een bijdrage te schenken. DE opbrengst was 390 gulden. Er is onder het katholieke volk groote liefde voor het werk der Voortplanting des geloofs.

19) Door het dalen van de valuta der Mark is er onder de duitsche geestelijken groote armoede ontstaan. Eene inschrijving ten hunnen bate te Heerlen gehouden bracht in korten tijd een som van ruim 2000 gld.

op.
Zondag 5 November werd te Schaesberg door het Kerkelijk zangkoor een liefdadigheidsconcert gehouden ten bate der noodlijdende duitse geestelijken. De opbrengst was 150 gld.

20) 10 December is in Schaesberg gehouden de Gregoriusdag der kerkelijke zangkoren in het dekenaat Heerlen. Alle koren zongen een tweetal stukken waarvan een Gregoriaansch. Volgens het oordeel van deskundigen is er een aanmerkelijke vooruitgang te bespeuren geweest op dezen derden Gregoriusdag.

21) Het bedrag voor de noodlijdende duitsche geestelijken bij het comite te Heerlen ingekomen is geklommen tot 7000 gulden.

22) Zondag 17 December was Pater Cremer uit het retraitehuis te Aalbeek hier en heeft gepreekt in alle H.Missen en inden loop der week hebben de zelateurs eene geldinzameling gehouden voor den bouw van een nieuw retraitehuis te Spaubeek. Het resultaat is geweest dat 459 huisgezinnen of afzonderlijke personen zich bereid verklaard hebben gedurende 10 jaren jaarlijks tenminste 1 gld. tot dat doel te geven. De opbrengst der inzameling is dit jaar geweest 560 gld.

23) De malaise op economisch gebied heeft een toestand van ondeligheid (! voor onledigheid) veroorzaakt. Telkens hoort of leest men van diefstal, inbraak of aanranding op straat. Voor den zooveelsten keer heeft men voor eenige weken in onze kerk al weer eens een offerblok opengebroken. Het is als een naspel uit den tijd der bokkenrijders. Onder degene die zich aan die misdrijven schuldig maken zijn vele duitschers In Duitsland is de toestand allerellendigst. De valuta der Mark is zoo gering geworden dat men voor een gulden 2500 a 3000 Marken krijgt.

24) Gedurende de octaaf van Kerstmis heeft in onze kerk een offerblok gestaan ten bate der noodlijdende duitsche geestelijken. De opbrengst is geweest 120 gulden en ruim 5000 Mark.
Het totaalbedrag bij het comite te Heerlen ingekomen heeft de som van 10.000 gulden overschreden.

25) Communies 63.600, doopsels 161, huwelijken 30, overledenen 43.

1923.

1) Zondag 7 Januari heeft de Franciscanenpater Amantius in alle H.Missen gepreekt en gecollecteerd ten bate der nieuwe kerk in de Laanderstraat te Heerlen. Opbrengst 496 gulden.
2) Ten gevolge der bezetting van het Roergebied door de Franschen is de Mark enorm gedaald - 8000 Mark voor een gulden.
3) In de kerk zijn alweer drie offerblokken opengebroken. De buit is zeker zeer gering geweest.
4) De inzameling voor de noodlijdende duitsche geestelijken door het comite te Heerlen heeft de som van 22.000 gulden overschreden.
5) Zondag 25 Februari werd door den Christelijken Mijnwerkersbond een inzameling gehouden aan de kerkdeuren voor de noodlijdende bevolking van het Roergebied. Opbrengst 138 gulden en 5000 Mark.
6) Heden 31 Maart is bij onderhandsche akte de gemeenteschool in de Streep overgedragen aan de kerk van Schaesberg. Vanaf 1 April is het nu een R.K. Jongensschool.
7) Met halfvasten heeft de toneelvereeniging St.Barbara een voorstelling gegeven ten bate der Missie. Opbrengst ondeveer 86 gulden.
8) 9 April verkiezingen voor de provinciale staten. Katholieke lijst 1268 stemmen - socialisten en communisten 255 - protestanten 97 - andere linksche partijen 51 stemmen. Een vrij groot getal kiezers is niet opgekomen. De socialisten zijn aanmerkelijk achteruitgegaan, terwijl de protstanten wat meer stemmen hebben gekregen.
9) Heden 28 April werd door den heer Hubert van Melik aan de kerk van Schaesberg geschonken een oude stempel der heerlijkheid Schaesberg (H.Fredericus). De schenker behoudt zich het recht voor den stempel volgens goedvinden te mogen gebruiken om afdrukken te maken.
10) Vanaf 1 April is de openbare school in de Streep ingericht tot R.K.Jongensschool - St.Josephschool - Plechtige inzegening door Monseigneur Mannen Vicaris Generaal dato 16 Mei.
11) In de maand Mei werd een collekte gehouden ten bate van het Groot-Seminarie te Roermond.Opbrenst 158,50 gld.
12) Verkiezing gemeenteraad dato 17 Mei. Drie katholieke lijsten, de eene uit Schaesberg, de andere

uit Terwinselen, de derde uit Palemig tesamen 1227 stemmen, 10 zetels - dissident katholieken 200 stemmen, 2 zetels - socialisten 149 stemmen, 1 zetel, protestanten 91 stemmem, geen zetel. De socialisten zijn alweer een heel eindje teruggelopen.

13) Begin Juni. De duitsche Mark dieper en dieper. Voor een gulden 60.000 Mark - Einde Juli 400.000 voor een gulden.

14) De inzameling voor de noodlijdende duitse geestelijken heeft een bedrag van 30.000 gulden overschreden.

15) De Mark is dalende. In Augustus 2 millioen 3 millioen Mark voor een gulden.Verdere aantekeningen acht ik overbodig en staak hierbij de geschiedenis van de Mark.

16) Zondag 2 September. Schitterende feestviering bij gelegenheid van het regeeringsjubileum van Hare Majesteit de Koningin. Opening der feestelijkheid Zaterdagavond - Zondag plechtige hoogmis - in den namiddag groote optocht van alle vereenigingen - een vijftal versierde wagens en 7 rijtuigen met officieele personen - op de feestweide duizenden menschen. 's Avonds vuurwerk. Maandagnamiddag kinderfeesten - 's avonds optocht met lampions - alle huizen versierd in oranje kleuren en verlicht.

17) Van 27 October tot 6 November Missie door 4 paters Redemtoristen Breukman, Cronen, Welling en Fonkers. 's Morgens drie preeken. De geloovigen hebben met groote ijver aan de oefeningen deelgenomen. In een parochie der Mijnstreek is ook een getal parochianen, die niet meedoen, omdat ze in den godsdienst totaal onverschillig zijn geworden. Getal communicanten (Palemig niet medegerekend) ongeveer 3000. Biechten in de dagen der Missie ongeveer 2550.

18) Collekte voor het noodlijdende Duitschland voorgeschreven door den Bisschop gehouden in alle Missen. Zondag 18 November.Opbrengst 479 gld.

19) Collekte voor de R.K.Universiteit aan de huizen gehouden. Opbrengst 402,50 gld.

20) Communies 81.000, doopsels 179, huwelijken 28, overledenen 55.

1924.

1) In alle Missen gepreekt door pater Custers en collekte ten bate der nieuwe kerk in Schandelen. Opbrengst der collekte 428 gld.

2) Heden 5 Februari werd in den kerkelijken grafkelder ter aarde besteld de Eerw.Heer Joseph Haas, Schaesberger van geboorte, kapelaan van Sienaken, priester gewijd 1922, overleden in het hospitaal te Heerlen in den ouderdom van 26 jaren. R.I.P.
3) Den 1sten Maart is de R.K.school bij Leenhof geopend. Voorloopig wordt het gymnastieklokaal als kapel gebruikt. Pater Meussen van het gezelschap van Maria (Montfortanen) doet er kerkelijke diensten.
4) Den 19den Maart is de openbare school die nog slechts 4 leerlingen telde - besluit van den gemeenteraad - opgeheven. Op denzelfden dag kon men in het Limburgsch Dagblad het volgend bericht lezen:"Schaesberg. Aan de openbare lagere school alhier zijn op het ogenblik drie leerkrachten en vier leerlingen. Naar we uit betrouwbare bron vernemen heeft de raad overwogen de 4 leerlingen naar Rolduc te sturen daar dit voordeeliger voor de gemeente zal uitkomen" ---Er is toch nog humor in de wereld.
5) Dezer dagen was in Heerlen kardinaal Schulte aartsbisschop van Keulen. Hij dankte de leden van het priester-comite dat gelden ingezameld had voor de noodlijdende duitse geestelijken. De inzameling had in totaal opgebracht 60.000 gulden. De Kardinaal deelde mede dat de finantieele toestand in Duitschland langzamerhand beter werd en dat men kon ophouden met inzamelen.
6) In de maand Mei zijn de paters begonnen met de bouw eener kerk bij Leenhof.
7) Den 25sten Mei heeft de plechtige inzegening der school bij Leenhof plaats gehad bij welke gelegenheid aan dezelve den naam "O.L.Vr.School" gegeven is. De inzegening is gedaan door den Z.E.Heer dr. Van Gils Inspecteur Bijzonder lager onderwijs in het Bisdom Roermond. Tegenwoordig waren o.a. Burgemeester Quaedvlieg van Schaesberg, de schoolopziener Mol uit Heerlen en een vertegenwoordiger der Oranje-Nassau uit Heerlen.
Met den oprichting dezer Katholieke school en den bouw der kerk door de paters is voor de Koloniebewoners gekomen een nieuwe tijd. Moge het zijn een tijd van groeien en bloeien in het godsdienstig leven.
Voor den bouw der kerk van de Paters heeft de Oranje-Nassau 17.000 gld gegeven.

8) In den loop der week werd bekend dat pastoor Jongen van Spekholzerheide uit Schaesberg geboortig benoemd is tot pastoor-deken te Echt - Proficiat den Schaesberger.
9) In den nacht van 25-26 Juni overleed deken Brewers van Heerlen.Sedert eenige jaren waren zijne krachten gesloopt, daarom nam hij zijn ontslag en vestigde zich te Welten. Slechts een paar dagen mocht hij in zijne nieuwe woonplaats vertoeven. De dood kwam onverwacht. Onder ontzaggelijke deelneming der bevolking werd hij in Heerlen begraven. Die laatste eer was ruimschoots verdiend. Deken Brewers is voor de parochie geweest een "pastor bonus". De pastoor van Schaesberg hield de lijkrede.
10) Zondag 13 Juli. Eerste steenlegging der nieuwe kerk bij Leenhof. Bij prachtig zomersch weer was er groote drukte. Onder de aanwezigen waren de directeuren van Oranje-Nassau. De inzegening werd gedaan door de pastoor van Schaesberg. Na de inzegening waren er volksvermakelijkheden.
11) Heden werd in de kerk gehouden collekte voor het Eucharistisch Congres te Amsterdam. De opbrengst was 101 gulden.
Bij gelegenheid van het Eucharistisch Congres werd er volgens voorschrift van den Bisschop in de parochie een Triduum gehouden. Woensdag, Donderdan en Vrijdag werd het H.Sacrament in ostensorio uitgesteld van 7 tot 8 uur 's avonds. Dit uur van aanbidding werd door de geloovigen talrijk bijgewoond. Ook waren er in de week meer Communies dan op andere dagen.
Zondag 27 Juli sluitingsdag van het Congres was er algemeene Communie voor de kinderen en ook voor de andere geloovigen.
Zeer veel parochianen zijn op den dag tot de Tafel des Heeren genaderd. Een half dozijn Schaesbergers zijn naar het Congres te Amsterdam geweest.
12) Zondag 3 Augustus is de nieuwe deken van Heerlen de Zeer Eerw. Heer Josephus Nicolaye door den Vicaris-Generaal Mgr.Mannes plechtig geinstalleerd - Ad multos annos.
13) Wegens ongunstige weersgesteldheid in den oogsttijd - bijna iedere dag regen en veel vruchten zijn bedorven - kwam 1 September een schrijven van den Bisschop Gods zegen af te smeken, doordat voorloopig een paar keeren in de week een tijd van aanbidding zou gehouden worden met uit-

stelling van het H.Sacrament in ostensorio waarbij de Litanie van alle Heiligen zou gebeden worden.

14) Heden 20 October is Z.D.H. Mgr. Schrijnen Bisschop naar Schaesberg gekomen en heeft in den namiddag aan de kinderen ten getale van ruim 600 het Sacrament des Vormsels toegediend.

15) De Heer Joseph Debye heeft aan onze kerk een beeld van den H.Gerardus geschonken dat vervaardigd is door den beeldhouwer Thissen te Roermond.
Door den Heer Claessen apotheker is eene H.Mis ter eere van den H.Gerardus gesticht.
Door bemiddeling van Pater Wouters Provinciaal der Redemptoristen heb ik een relikwie van den H.Gerardus gekregen wier echtheid gewaarborgd is door een document onderteekend door Kardinaal van Rossum, den Nederlandschen Kardinaal uit de orde der Redemtoristen.
Onder de geloovigen is veel godsvrucht voor den Heiligen Gerardus Majella.

16) Heden 6 November heb ik tot stichting eener studiebeurs van St.Petrus liefdewerk den Rector Beckers te Voorschoten, 2500 gulden gezonden. De milde schenker is de Heer Joseph Debye die echter geheel onbekend wil blijven. De stichting zal in de annalen vermeld worden; "Bisdom Roermond.Door bemiddeling van pastoor Schatten te Schaesberg ~ 2500 gld. tot stichting eener studiebeurs voor een inlandsch priester".
Blijkens mededeeling van Rector Beckers is de beurs geplaatst in een seminarie inChina.

17) Heden 3de Zondag in Advent is afgekondigd de grensregeling tusschen Schaesberg en de nieuwe parochie Schandelen. Bij Schandelen wordt gevoegd Palemig dat vroeger tot Schaesberg behoorde.

18) Heden 4de Zondag in de Advent is de nieuwe kerk bij Leenhof door deken Nicolaye ingezegend.

19) De collekte voor de Universiteit heeft opgebracht 373 gulden.

20) Communies 82.000 - huwelijken 30 - doopsels 172 - overledenen 40.

1925.

1) Heden Zondag 25 Januari in alle H.Missen preek door pater Stanislaus van Kaalheide en collekte voor nieuwe kerk te Kaalheide, opbrengst 331 gld.

2) In de maand Februari werd opgericht de St.Vincentius-vereeniging. Patroon de H.Joseph. Heer Versteyl uit Venlolid van het hoofdbestuur was hier om de oprichting tot stand te brengen.
3) Dominica in Albis. In alle H.Missen is voorgelezen een schrijven van Z.D.H. den Bisschop waarin hij waarschuwt tegen de onbehoorlijke, aanstootgevende kleeding der vrouwen in onzen tijd.Aan de geestelijken wordt opgedragen niet toe te laten tot de H.Sacramenten, de H.Communie te weigeren en den toegang tot de kerk te ontzeggen aan degene die zich misschien niet aan deze waarschuwing storen.
4) Zondag 6 April. Plechtige dankzeggingsmis bij gelegenheid van het 30 jarig ambtsjubile van burgemeester Quaedvlieg - door de schoolkinderen en de verschillende vereenigingen is de jubilaris afgehaald en ter kerke gebracht. In den namiddag nogmaals groote optocht.
5) Verkiezing voor de Fondscommissie der Mijnen. De pastoors van de Mijnstreek hadden van de kansel voorgelezen eene (...) niet te stemmen op de candidaten der socialisten. Toch hebben de rooden gehaald bijna 11.000 stemmen en de christelijken ruim 7.000 stemmen. Op de roode lijst hebben vele katholieken gestemd. Ze zijn nog niet rood maar in alle geval niet beginselvast. Een veeg teeken voor de toekomst.
6) Heden 14 Juni plechtige inzegening van het nieuwe kruisbeeld in midden Schaesberg. Onthulling en een stemmig woord van den burgemeester. Inzegening en preek door den pastoor. Groote deelneming der bevolking.
7) Zondag 21 Juni. Grootsche godsdienstige betoging te Heerlen. Door de Vrijdenkersvereeniging "De Dageraad" zijn allersmadelijkste pamfletten tegen God, tegen onzen Heer Jesus Christus, tegen Maria en den H.Joseph verspreid.
Om eerherstel te geven werd te Heerlen een grootsche betooging gehouden. Uit heel Zuid-Limburg waren groote scharen gekomen. Uit Schaesberg ongeveer 500 personen. Men schat het getal deelnemers op 15.000. Het weder was buitengewoon ongunstig wegens den aanhoudenden regen.
8). Zondag 28 Juni is van den kansel voorgelezen een schrijven van Z.D.H. den Bisschop om de geloovigen aan te sporen bij de aanstaande verkiezingen op de

katholieke lijst te stemmen.

9) Heden 1 Juli Verkiezing voor de Tweede Kamer. Uitslag in onze gemeente Katholieke Staatspartij 1374, RK Volkspartij34, Socialisten 458, Communisten 14, twee protestantsche partijen 81,versplitterd (!) op verschillende kleinere partijen 80 stemmen, ongeldig 101 stemmen. Gezien den algemeenen toestand en lettende op de moeilijke tijdsomstandigheden kunnen wij met het resultaat tevreden zijn.
Onze tijd kenmerkt zich door eene stoffelijke geestesrichting - op oeconomisch gebied een malaisige toestand onder alle standen - Groote ontevredenheid onder de bevolking in het algemeen en vooral onder de mijnwerkers daar tengevolge der ongunstige tijdsomstandigheden de loonen telkens verlaagd worden - Groote ontevredenheid ook bij de rijksambtenaren en onderwijzers wegens verlaging der salarissen.
De socialisten hebben bij deze verkiezing geweldige propaganda gemaakt. In geheel Limburg zijn ze met ongeveer 6.000 stemmen vooruitgegaan. De 472 (458+14) roode stemmen inSchaesberg zijn voor het grootste gedeelte afkomstig van niet-katholieken want in de gemeente wonen vele protestanten, terwijl de protestantsche lijsten slechts een onbeduidend getal stemmen gehaald hebben. De protestantsche arbeiders stemmen in 't algemeen rood.

10) Zondag 23 Augustus. Collekte aan de kerkdeuren voor eenige in Nederland door een geweldige cycloon geteisterde landstreken. Opbrengst 257 gld.

11) Heden 10 November is kapelaan Thomas naar het nieuw op te richten Rectoraat Haanrade vertrokken. Het moge hem wel gaan.

12) Heden 14 November is de nieuwe kapelaan Martin Poels uit Venray aangekomen.

13) Heden 15 November is in alle H.Missen collekte voor de nieuw op te richten parochie-kerk Holz-Kerkrade. De preek werd gehouden door den toekomstige pastoor, den Eerw.Heer Dehesselle. Opbrengst 337 gld.

14) Heden Zondag 21 November is afgekondigd de grensregeling van het rectoraat Leenhof.

15) Collekte aan de huizen voor de R.K.Universiteit 307 gld.

16) Communies 84.300, doopsels 156, huwelijken 25, overledenen 34.

1926.

1) Het jaar is begonnen met een geweldigen watervloed zooals er sedert menschenheugenis geen geweest is Tengevolge der overvloedige regenbuien en door het smelten van geweldige sneeuwmassa's, is de Maas buiten haar oevers getreden en heeft steden en dorpen overstroomd en zeer groote schade aangericht.
2) Nog in een ander opzicht heeft het jaar 1926 een slecht begin gehad. In het jaar 1925 hebben in Limburgsche mijnen 45 ongevallen met doodenlijken afloop plaats gehad, een cijfer dat tot nu toe niet bereikt werd. En nu tot half Januari zijn er al weer 5 van zulke ongevallen. De mijn Oranje -Nassau II te Schaesberg maakt een uitzondering en heeft geen enkel van deze ongevallen voor haar rekening.
3) Zondag 31 Januari werd in de kerk een collekte gehouden voor de door den watervloed getroffenen. Opbrengst 811 gulden in onze kerk en in de rectoraatskerk van Leenhof 225 gld.
4) 25 Mei was Z.D.H. de Bisschop in onze parochie en heeft in den namiddag het Sacrament des Vormsels toegediend aan de kinderen onzer parochie.
5) Drievuldigheidszondag is weer een schrijven van den Bisschop voorgelezen om de geloovigen te waarschuwen tegen de onbehoorlijke kleeding der vrouwen. Het schrijven bevat nauwkeurige bepalingen over de kleeding van vrouwen en meisjes alsmede van schoolkinderen en herhaalt de bepaling reeds vorig jaar afgekondigd dat de H.Sacramenten moeten geweigerd en de toegang tot de kerk moet ontzegd worden aan degenen, die in onbehoorlijke kleeding verschijnen.
6) In Juli is voltooid d e beschildering van het oude gedeelte der kerk door kerkschilder Lommen uit Roermond, thans wonende te Schaesberg. Voor eenige jaren heeft hij ook het nieuw gedeelte beschilderd.
7) Het bruidspaar Louis Hennus en Elna Debije heeft bij gelegenheid van hun huwelijk een mooi verguld ciborie aan de kerk ten geschenke gegeven.
8) De Heer Ios (?) Peeters vroeger wonende te Schaesberg thans te Heerlen heeft aan de St.Aloysiusvereeniging 25 processielantaarns geschonken.
9) Dit jaar is voor den eersten keer de St.Hubertusschutterij in de processie meegegaan.
10) Zondag 11 Juli. Heden is voor den eersten keer in onze parochie een optocht der H.Kindsheid gehouden, georganiseerd door kapelaan Montfort.
11) Vrijdag 23 Juli werd voor den eersten keer de van gemeentewege ingestelde weekmarkt gehouden.

12) Heden 11 Augustus heb ik bezoek gehad van een dief. Omstreeks 3 uur ben ik naar de post gegaan en ben ongeveer een kwartier afwezig geweest. Daar het zomerdag was, stond het venster mijner zitkamer open. Toen ik terugkeerde en de deur der kamer opende, zag ik een man die door het geopend venster wegvluchtte. Wie hij geweest is,weet ik niet. Bij nader onderzoek bleek,dat een bedrag van ongeveer twee gulden verdwenen was, een bedrag dat in een laadje van mijn schrijfbureau lag.
13) Zondag 17 October werd ten bate van het "Liefdewerk tot kinderbescherming" gevestigd te Heerlen in alle H.Missen gepreekt en gecollekteerd. Opbrengst der collekte 180 gulden.
14) De Mijnwerkersvereeniging die oorspronkelijk Katholiek was, daarna omgezet werd in een christelijke vereeniging is in den loop van het jaar wederom geworden Roomsch Katholieke Mijnwerkersvereeniging.
15) Collekte voor de R.K.Universiteit aan de huizen gehouden heeft opgebracht 312 gld. inclusief de opbrengst in het rectoraat Leenhof..
16) Gedurende ongeveer een jaar hebben we een vierde H.Mis (binatie) moeten houden ten gerieve der mijnwerkers. Die Mis werd gehouden om 5½.
Vanaf Kerstmis is wederom ingevoerd de zesurige werkdag op Zaterdag. Daarom behoeft die Mis niet meer gehouden te worden.
De Katholieke mijnwerkers zijn zeer in hun schik met deze verandering, die hun het vervullen hunner godsdienstplichten veel gemakkelijker maakt.
17) H.Communies 84.800, doopsels 115, huwelijken 29, overledenen 34.
Nota.
Door verschillende oorzaken komt dat het getal doopsels aanzienlijk minder is.
a. Sedert een paar jaren is Palemig van de parochie Schaesberg afgescheiden.
b. In het Rectoraat Leenhof wordt gedoopt
c. Ook het voortschrijdende neo-malthusianisme is ongetwijfeld van invloed.

1927.

1) De kerk heeft twee klokken. De kleinste is gebarsten; ze heeft als opschrift:

S.Petre ora pro nobis - Liberalis hujus campanae patronus est Fredericus Sigismundus Theodorus liber Baro de Schaesberg dnus inSchaesberg et opera et
Jussione R D I Petri Veldius actuelis pastoris refusa est anno 1731 - Georgius Merru refudit.

2) Afgelezen is een schrijven van Z.D.H. den Bisschop waarin de geloovigen vermaand worden voor de vervolgde kerk inMexico te bidden.
3) Mgr. van Rosmalen Bisschop van Suriname was een halfuurtje op de pastorie. Hij hield een rondreisje waarvan het voornaamste doel scheen te zijn dank te brengen en aanmoediging voor de zelatricen van het werk der melaatschen.
4) Omstreeks half Februari is een vliegmachine - de luchtpost tusschen Keulen en Parijs - in de nabijheid van Hof Schaesberg neergedaald. Er was een dikke mist zoodat de bestuurder den weg niet kon vinden. Natuurlijk een groote toeloop van nieuwsgierigen. Na een paar dagen rust is het vliegtuig weer vertrokken.
5) In de nachtvan vastenavond Dinsdag op aschwoensdag zijn in onze parochie twee kruisbeelden op baldadige wijze vernield. Het eene op Lichtenberg. Op het steenen voetstuk had men met krijt geschreven: Het is vastenavond, dan heeft den duivel ..... De afschuwelijke slotwoorden wil ik niet vermelden. Het andere kruisbeeld stond niet ver van het eerste verwijderd, waar de weg komend van Lichtenberg en gaande naar de Dormig den weg van Schaesberg naar Nieuwenhagen kruist. Dit kruis stond er pas een paar dagen en had vroeger op Schaesberg bij huis Horsch tegenover huis Horbach aan den ingang der Brugstraat gestaan. Wegens verbouwing van huis Horsch in welke muur een nieuw kruis ingemetseld is had men het oude kruis verplaatst. Het was een oud kruis uit de 18de eeuw en was opgenomen in de lijst der oudheden van Schaesberg.
6) We hebben nieuwe klokken gekregen - Eene der oude klokken die gebarsten was, is afgeschaft - Heden 13 Maart zijn de nieuwe klokken door deken Nicolaye van Heerlen gewijd.
De groote klok wegende 1000Kgr is eene Christus-Koningklok en draagt als opschrift: Jesum Christum Regem regum venite adoremus. De andere, wegende 460 kilo is eene Mariaklok met opschrift:

Beatae Mariae Virgine dicata. In altis posita deum laudo, fidelis voco, corda sursum arigo. De klokken zijn geleverd door de firma Eisbouts te Asten (N.B.) en vormen de combinatie fa-sol-la. Ofschoon geleverd door de firma Eisbouts zijn ze niet daar gegoten. De klokkengieters zijn Petit en Gebr. Edelbrock te Gescher te Westfalen.

7) Verkiezingen der Provinciale Staten dato 4 April. Katholieke Staatspartij 1387 st.- socialisten en communisten 286 - Christelijk-historischen en anti-revolutionairen 189. Verschillende partijen 116 stemmen.

8) Heden 2 Mei werd door den pastoor de bewaarschool gelegen in de Schoolstraat ingezegend.

9) De gemeenteraadsverkiezing heden 16 Mei heeft zich gekenmerkt door groot geharrewar onder de Katholieken. Er zijn 13 leden van de raad van welke een protestant wiens lijst 155 stemmen haalde en een socialist met een stemmencijfer van 146. De andere gekozenen zijn Katholieken.

10) Heden 6 Juni Pinkstermaandag zijn we in processie naar Lichtenberg gegaan ter inzegening van het nieuw kruis dat door de Lichtenbergers is opgericht tot eerherstel wegens de baldadige vernieling van het kruis dat er stond. Cfr No 5 van deze aanteekeningen.

11) Hare Majesteit de Koningin heeft een bezoek gebracht aan de Mijnstreek. Heden 16 Juli is ze over Schaesberg gekomen en heeft in de Streep eenige minuten halt gemaakt. Daar waren gemeentebestuur, geestelijken, vereenigingen en schoolkinderen met vlaggetjes en vele andere personen. Na eenige woorden gewisseld te hebben met den BurgemeesterQuaedvlieg werd de reis voortgezet naar Leenhof waar wederom een paar minuten halt en dan naar Heerlen. Ook de Prins haar gemaal en Juliana haar dochter hebben deelgenomen aan den tocht in Zuid Limburg.

12) Heden 24 Juli werd door den passionisten-pater Clemens in alle H.Missen gepreekt en gecollekteerd voor de Bedevaartskerk van Putbroek-Echt. Opbrengst 335 gld.

13) Half Augustus was de Jesuitenpater Lichthart hier om een triduum voor de Congregatie van jongelingen te houden, terwijl ook jongelingen niet-leden tot bijwoning waren uitgenoodigd. De jongelingen hebben er goed aan deelgenomen. Op feest Maria

ten hemelopneming werden 54 nieuwe leden in de congregatie opgenomen.

14) Heden Zondag 6 November heeft pater Bernardus, Franciscaan uit Heerlen gepreekt en gecollekteerd voor zijn nieuw te bouwen rectoraatskerk (Husken-Heerlen). Opbrengst 393 gulden.

15) Collekte voor de R.K.Universiteit - zonder rectoraat Leenhof 275 gld.

16) De 8sten December overleed te Gulpen pastoor-deken Alphons Schroeder, weleer pastoor in Schaesberg. 's Morgens nog biecht hebbend gehoord en in de sacristie zich gereedmakend om de H.Mis te lezen, zonk hij neer en overleed nadat men hem het H.Olieselhad toegediend. R.I.P.

17) Heden 11 December Zondag onder de Octaaf van het feest der Onbevlekte Ontvangenis hebben de beide congregaties eene generale Communie gehouden en in hunne vergadering den Rozenkrans gebeden voor de vervolgde kerk van Mexico.

18) H.Communies 90.200 - doopsels 126 - huwelijken 29 - overledenen 32.

1928

1) De parochianen hebben ijverig deelgenomen aan de internationale Bidweek 18-25 Januari. Zondag 22 Januari waren zeer veel communies. De Rozenkrans met Lof op de begin- en sluitingsdag waren zeer druk bezocht.

2) De verkiezing voor de fondscommissie op 2 Mei is veel beter afgeloopen dan in 1925. De christelijken haalden bijna 11.000 stemmen; de socialisten ruim 10.000. Ook in Schaesberg Oranje-Nassau II was het stemmengetal veel bevredigender dan bij de vorige verkiezing. In 1925 was het getal christelijken 406, socialisten 773. In 1928 respectievelijk 560 en 575. Doch hebben de rooden ook dezen keer 3 zetels gehaald tegen 2 voor de christelijken. Dat is veroorzaakt door eene "wilde lijst" die 34 stemmen kreeg voor tenminste 4/5 afkomstig van katholieken. Een nieuw bewijs hoe noodzakelijk eenheid en hoe noodlottig verdeeldheid is.

3) 14 Mei is de Bisschop van Roermond naar Schaesberg gekomen om het Sacrament des Vormsels toe te dienen. Hij was omstreeks 9 uur hier en is

11 naar Klimmen vertrokken.

4) 19 Juni is te Heerlen in het St.Josefhospitaal overleden de redemptoristenpater Ernest Erens geboortig uit Schaesberg (Huis Kamp).Begraven in Wittem. R.I.P.

5) De collekte voor het "Schaapmanfonds" tot stichting van een bureau voor de R.K.Staatspartij heeft opgebracht 274,50 gld. Ze was georganiseerd door de R.K.Kiesvereeniging.

6) In Juli is ons stel nieuwe kruiswegstaties compleet geworden. Ze zijn geleverd door de firma Windhausen te Roermond. Geschilderd op triplex mahoniehout en derhalve van duurzamen aard zullen ze in lengte van dagen tot stichting der geloovigen dienen. Ze kosten 250 gld per stuk + 20 gld voor elk houten raam, derhalve totaal 3780 gulden.

7) In Juli zijn we begonnen met den bouw van het patronaat. Aannemer: Gebr. Bisscheroux wonende in Schaesberg voor de som van 16.660 gld.

8) Heden 15 Augustus zijn de nieuwe Kruiswegstaties door pater Philemon uit Heerlen gezegend worden.(!).

9) Den 5den September overleed in het Groot-Seminarie te Roermond Mgr. dr. Paulus Mannens geb. te Merkelbeek 1853 - priester gewijd 1877. In 1883 doctoreerde hij te Leuven en werd professor der theologia dogmatica in het Groot-Seminarie waar hij zonder onderbreking bleef tot aan zijn overlijden. In 1904 president van het Groot-Seminarie. In 1913 Vicaris-Generaal. Begiftigd met meerdere kerkelijke en civiele eeretitels. Algemeen bemind bij de geestelijkheid van het Bisdom. Man van groote verdiensten voor het Bisdom Roermond. R.I.P.

10) Van 7 tot 9 September werd bij gelegenheid van het 25 jarig bestaan der Congregatie voor jongedochters een Triduum gehouden, gegeven door pater Hubert Sijstermans (Montfortaan).

11) Collekte voor de R.K.Universiteit 295 gld. inclusief rectoraat Leenhof.

12) H,Communies 95.100 - huwelijken 47 - doopsels 119- overledenen 33.
Er is derhalve nog steeds groei in het getal der communies.

1929

1) Heden 17 Februari eerste Zondag in de Vasten collekte voor Z.H. den Paus bij gelegenheid van zijn gou-

den priesterfeest. Opbrengst 100 gld.

2) Heden eerste Zondag in de Vasten inzegening van het patronaat. De plechtigheid heeft een heel eenvoudig karakter gehad. De inzegening werd gedaan door den pastoor die daarbij een toepasselijk woord sprak tot de patronaatsjongens en de andere aanwezigen.
Architect van het patronaat is de gemeenteopzichter Henssen. Aannemer Gebrs. Bisscheroux, aannemingssom 16660 gld. (De nul is later toegevoegd.e.e.) Hierbij komen nog de kosten van de installatie. De Mijn Oranje-Nassau schonk 2000 gld, terwijl ze nog tot nadere opzegging eene jaarlijksche bijdrage van 150 gld. wilde geven - Mejuffr. Anna Jongen - die onbekend wil blijven - schonk 4000 gld - De collekte in Kerk en offerblok bracht 177 gld op.- 500 gld. ontvangen van de Staatsmijnen - Verreweg het grootste gedeelte der kosten van het patronaat komt ten laste der kerk.

3) Syberische winter vanaf Nieuwjaar tot begin Maart. Ouderen van dagen herinneren zich winters met meer sneeuw maar niet een winter met zoo langdurige vinnige koude. De vorst is 80 à 90 cM in de aarde gedrongen. De couranten hadden eene rubriek "de felle koude" en vermeldden verschillende doodsgevallen door bevriezen.
Na de felle koude kwam de griep. In bijna ieder huis een zieke of zieken. Wel is de ziekte niet van kwaadaardigen aard althans niet in onze streken, maar toch zijn talrijk de doodsberichten.

4) Extra-parochiale, Anno domini 1929 die 13 Martii, In ipso die sexagesimi anni presbyteris R.D.Franciscus Schijns olim parochus in Eygelshoven nune emeritus in illa parochia habitans.Sedil illi deus longitudinem dierum donetque coronam vitae saserdotali in sinceritate cordis peractae R.I.P. (?).

5) Van 11 tot en met 14 April werd een triduum gehouden bij gelegenheid van het 25jarig bestaan der Jongelingen Congregatie. Had eigenlijk vorig jaar moeten gehouden worden maar moest wegens omstandigheden uitgesteld worden - Iederen avond preek gehouden door pater Bijvoet uit het retraitehuis van Spaubeek. Een groote schaar jongelingen was telkens aanwezig.
Zondag dag der sluiting - Generale communie - In den namiddag plechtige vergadering der congregatie

en opneming van een 40tal leden. 's Avonds toneeluitvoering in het patronaat dat geheel met jongens gevuld was. "De pauselijke Zouaaf", die opgevoerd werd heeft goed voldaan.

6) Drievuldigheidszondag 26 Mei. Heden heeft in het patronaat de intronisatie van het H.Hart plaats gehad. Het beeld is een geschenk der R.K.Werklieden vereeniging.

7) Zondag 7 Juni was hier pastoor Jacobs van Wittevrouweveld te Maastricht. Hij heeft gepreekt en gecollekteerd voor zijn kerk. Opbrengst 390 gld-

8) In Juni ging de Limburgsche processie volgens ouder gewoonte naar Lourdes. Dit jaar was de deelneming uit Schaesberg grooter dan ooit tevoren. Minstens een dozijn bedevaartgangers uit onze parochie.

9) In Juni hebben we eenige koude dagen gehad. Er was reden den kachel te ontsteken. 's Nachts heeft het gevroren. De couranten brachten het bericht dat het in Italië gesneeuwd heeft.

10) Verkiezing Tweede Kamer 3 Juli. R.K.Staatspartij 1616 stemmen, 2 protest. partijen 94 st. - sociaaldemocraten en communisten 456 st. - lijst Obers losstaande boerenlijst 30 st.Verschillende kleine partijen 88 st. - Over de geheele lijn is het socialisme in Limburg terug gegaan. Verlies van meer dan 3000 stemmen ofschoon het getal kiezers sedert 1925 met 10% vermeerderd is..

11) Missieweek te Heerlen van 11tot 18 Augustus voor de dekenaten: Heerlen, Kerkrade en Schinnen (Mijnstreek) - Tentoonstelling van zaken uit de Missielanden georganiseerd door verschillende Missie congregaties - Grootsche optocht met praalwagens. Die van Schaesberg stelde voor de prediking van het Evangelie te Rome door de Apostelen Petrus en Paulus, patronen onzer kerk.
Zondag 11 Augustus preek over de Missieweek in alle kerken der drie dekenaten. De Eerw.pater Knops uit Wahlwiller van de societeit der Afrikaansche Missies heeft in Schaesberg gepreekt, opbrengst der bij die gelegenheid gehouden collekte 390 gld.

12) Zondag 12 November. Heden is in de school der zusters een meisjespatronaat geopend. Ook zijn de zusters begonnen met een huishoudschool terwijl de naaischool reeds sedert een paar jaren bestaat. Als verder bewijs van de activiteit der zusters kan aangehaald worden dat ze voor een paar jaren

in de Schoolstraat een bewaarschool opgericht hebben en dit jaar een tweede school voor Lager Onderwijs ook in de Schoolstraat.

13) Collekte voor de R.K.Universiteit 283 gld. inclusief rectoraat Leenhof.

14) H.Communie 87.200 - doopsels 140 - huwelijken 55 - overledenen 38.
Nota.
Het getal Communies is in dit jaar 8000 minder Misschien is de eenige oorzaak en in alle geval hoofdoorzaak het feit, dat we Nieuwjaar tot Maart een verschrikkelijke winter gehad hebben. De kerk was nog niet verwarmd en ijzig koud. Het kerkbezoek en tevens de H.Communie was daardoor op de weekdagen veel geringer.

1930.

1) Zondag 26 Januari. Collekte voor de Rectoraatskerk van Haanrade. Rector Thomas, vroeger kapelaan te Schaesberg, heeft gepreekt. Opbrengst der collekte 685 gld.

2) 22 Maart. De pastoor herdacht de dag waarop hij 40 /geleden jaren/priester gewijd werd. Zonder uitwendige feestviering H.Mis van dankzegging De leden van het kerkbestuur hadden een collekte in de parochie gehouden tot aanschaffing van een parament in witte kleur - kazuifel en dalmatieken - de kinderen der 4 katholieke scholen schonken 4 stola's, twee rooden, 1 violette, 1 witte. Iedere school een stola.

3) Parochieretraite van 2 Febr. tot 23 Maart gehouden door de redemptoristenpaters Hafkenscheidt, Kuyt en Hennekens, terwijl de laatste 14 dagen nog werkzaam was de duitsche Redemptoristenpater Cremer uit Bonn, die in de kolonie Kakert waar een tamelijk groot getal Duitschers zijn missiewerk doet. De retraite werd gehouden in het patronaat./Groepen van ongeveer 200 personen - Voor de kolonie Kakert was een ruim vertrek van Kakerthof waar de familie Hennus woont als kapel ingericht. De deelname aan de retraite is zeer bevredigend geweest. 94% - de kolonie Kakert buiten rekening gelaten waar de deelname ten hoogste 60 % was - 8 huwelijken werden in orde gebracht.

4) In den loop van dit jaar is hof Schaesberg verkocht aan Baron van Brauschits van kasteel Rim-

/dat als kapel was ingericht.

burg. Zoo is het aloude goed der adelijke familie van Schaesberg in vreemde handen overgegaan.

5) Drievuldigheidszondag. In de Streep staat een kruis dat voor jaren door de familie Erens uit Kamp werd opgericht. De Vereeniging "Streeperkruis" die voor de versiering van het kruis zorgt bij gelegenheid der H Sacramentsprocessie heeft het oude kruis vernieuwd.
Het kruis wat de plaats waar het staat aangaat een 20tal meters naar het zuiden verplaatst. Het terrein waarop het nu staat is door de gemeente beschikbaar gesteld. De inzegening van het nieuwe kruis - het is echter slecht (!) gedeeltelijk nieuw want het kruis door de familie Erens geschonken is gebleven en gedeeltelijk vernieuwd. De Christusfiguur is nieuw. Het in blauwe steen opgetrokken voetstuk is ook nieuw. De vernieuwing heeft aanzienlijke kosten veroorzaakt.
De plechtige inzegening heeft plaats gehad op Drievuldigheidszondag door den pastoor, die bij die gelegenheid eene passende predikatie hield. In processie zijn de parochianen in grooten getale naar de Streep getrokken. Aan die processie namen met hunne vaandels de kerkelijke en ook wereldlijke vereenigingen deel.

6) Heden 21 Juni feestdag van den H.Aloysius is geopend en ingezegend de R.K.Jongensschool in de Schoolstraat (St.Aloysiusschool).Gezegend is op dezen dag ook de R.K.Meisjesschool in de Schoolstraat die reeds eenigen tijd in gebruik is.

7) Zondag 6 Juli. Op OverstStrijthagen heeft men een nieuw kruis opgericht. Het kruis werd gekocht te Aken waar het lange jaren als grafmonument gestaan heeft. Nieuw is het Christusbeeld. Na het lof zijn we ter inzegening getogen. Aan de processie namen deel de verschillende kerkelijke vereenigingen en ook wereldlijke vereenigingen. De inzegening werd gedaan door den pastoor terwijl kapelaan Poels een passende predikatie hield. Zoo hebben we - zeker een unicum in de geschiedenis van Schaesberg - op vier achtereenvolgende Zondagen processie gehad. De eerste op Drievuldigheidszondag ter inzegening van het kruis in de Streep. De tweede H.Sacramentsprocessie. De derde eveneens H.Sacramentsprocessie. De vierde op 6 Juli ter inzegening van het kruis in Overst Schaesberg. Aan deze processies heeft een groote schaar geloo-

vigen deelgenomen.

8) Sedert eenige maanden komt op den eersten zondag der maand een duitsche Pater uit het Klooster van Leyenbroek bij Sittard en houdt een Mis met duitsche preek voor de duitschers die nogal talrijk in Schaesberg en vooral in de Kakertkolonie wonen. Ook heeft men voor de Duitschers een katholiekenbond, den "Kettlerbund" opgericht.

9) Zondag 11 Augustus heeft gepreekt en gecollecteerd /pastoor voor zijn nieuwe, te bouwen kerk, de nieuwe/der parochie Hoensbroek-Passart, de Eerw.Heer Nieuwenhoven. Opbrengst der collekte 360 gld.

10) De collekte voor de Universiteit heeft opgebracht 280 gld, inclusief Rectoraat Leenhof.

11) H.Communies 111.000 - huwelijken 55, doopsels 151, overledenen 28.
Nota,
De volksretraite die dit jaar gehouden werd heeft grooten invloed gehad op het getal communies. Dat getal zal niet licht meer bereikt worden.

1931

1) Kapelaan Poels is half Maart naar het Heilig Land vertrokken en zal omstreeks half Mei terugkeren. Deze bedevaart werd eveneens gedaan door Kapelaan Moonen uit Heerlen en Kapelaan Lanckohr van Nieuwenhagerheide.

2) In de laatste week van Maart is een schrijven gekomen van den Vicaris-Generaal Mgr.Bauduin de geloovigen verzoekend te bidden voor Zijne Hoogwaardige Excellentie Mgr. Schrijnen Bisschop van Roermond die ernstig ziek is en met de H.Sacramenten voorzien is.

3) Verkiezing Provinciale Staten 15 April. R.K.Staatspartij 1623 stemmen, Katholieke dissidenten 121 st. Socialisten 382, Christelijk-Historischen en Antirevolutionairen 150 st. Eenige andere partijtjes ongeveer 100 st. tesamen.

4) Heden Zondag 26 April heeft de pastoor gepreekt over de stichting eener studiebeurs van St.Petrusliefdewerk tot opleiding van een inlandsch missionaris.
Onmiddelijke aanleiding tot deze preek is een niet onderteekende brief dien de pastoor ontvangen heeft, In dien brief was ingesloten een bedrag van 200 gld. als grondslag eener te stichten <u>parochiale</u> studie-

beurs van St.Petrusliefdewerk tot een bedrag van tenminste 2500 gulden.
De pastoor kon mededeelen dat na ontvangst van dien brief met 200 gld. nog tot hetzelfde doel ontvangen waren 400 gld, terwijl nog 200 gld. toegezegd waren. Tot verdere voltooiing der stichting zal een offerblok in de kerk geplaatst worden. God zegene dit heilig werk en de deelnemers aan deze stichting.

5) De verkiezing voor de Fondscommissie op 12 Mei heeft een verblijdend resultaat gehad. Het resultaat van 1928 was dat gekozen werden 27 katholieken en 27 socialisten. De uitslag van 1931 wijst voor de katholieken aan een winst van 4 zetels. De socialisten daalden van 27 op 22. De katholieken kregen 31 zetels, terwijl 1 zetel ingenomen wordt door een protestant.

6) 31 Mei is opgericht een missienaaikring die tevens zorg zal dragen voor de paramenten der kerk.

7) Gemeenteraadsverkiezingen 17 Juni. De R.K.Kiesvereeniging heeft geen candidaten gesteld. Liefhebbers voor een zetel in overvloed.
Ingekomen waren 11 lijsten te weten 9 lijsten van katholieken, 1 lijst van protestanten, 1 lijst van socialisten. Op de katholieke lijsten werden uitgebracht 1827 stemmen 11 zetels, de socialisten 2 zetels, protestanten geen zetel. De socialisten hadden 334 stemmen, de protestanten 99 stemmen. De vorige raad bestond uit 11 katholieken, een protestant en 1 socialist.
Jammer dat de katholieken onderling zoo verdeeld zijn. Van die verdeeldheid zullen de socialisten wel gebruik maken om invloed uit te oefenen.

8) Zaterdag 4 Juli is de nieuwe brug over het spoor die de kom van Schaesberg met de Streep verbindt in gebruik genomen. Eene groote verbetering voor de gemeente want de oude brug was een ellendig ongeriefelijk ding.

9) Dato 25 Juli is de Dageraad, een vereeniging van godloochenaars in verschillende groepen naar Limburg gekomen om een propagandatocht te houden. Die tocht is een groot fiasco geworden. De dageraadsmenschen, mannen en vrouwen, hebben kunnen zien dat de geschriften die ze uitdeelden verscheurd werden en dat groote volksmenigten zich verzamelden hun goddeloos bedrijf (!). Ze hebben kunnen hooren het getoeter der vele autos die de ongenoode gasten van boven de

Moerdijk vergezelden en hun een sarcastisch welkom toetoeterden. Ze hebben kunnen waarnemen de mentaliteit van Katholiek Limburg dat één was in de afweer van den aanslag op den godsdienst en dat op ondubbelzinnige wijze zijne gehechtheid aan het katholiek geloof tot uiting heeft gebracht.
Wat de dageraadsmenschen echter niet gezien en niet gehoord hebben , dat zijn de vele gebeden die in deze dagen voor de bekeering van ongeloovigen verricht werden door de geloovigen.

10) Zondag 8 November heeft kapelaan Honee die belast is met de oprichting eener nieuwe parochie op den Heksenberg gepreekt en gecollekteerd voor de nieuwe kerk. Opbrengst 400 gld.

11) De collekte voor de Universiteit heeft opgebracht 525 gld inclusief Rectoraat Leenhof. De collekte veel hooger dan vorige jaren. Hoe dat gekomen is? Doordat men lidmaatschapskaarten heeft aangeboden van 1 gld - 2,50 - 5 of 10 gld. In vele gevallen hangt het resultaat af van organisatie. Indien men op de gewone wijze met bussen gecollekteerd had, dan zou hoogstwaarschijnlijk het resultaat gelijk zijn geweest aan dat van vorige jaren.

12) Er is een wereldcrisis van werkeloosheid en dientengevolge armoede in alle landen, in het eene meer dan in het andere. In Duitsland, Engeland en Vereenigde Staten van Noord-Amerika worden de werkeloozen bij millioenen geteld.
De slechte oeconomische toestand is de vruchtbaren bodem waaruit ontkiemen ontevredenheid, communisme en revolutiegevaar. De Bisschoppen van Nederland hebben voorgeschreven dat Zondag 29 November een algemeene biddag gehouden worde om Gods barmhartigheid af te smeeken over de ontredderde wereld.

13) Er wonen vele Duitsers in de Mijnstreek, die een schoon werk gedaan hebben. Voor een paar weken zijn ongeveer 250 kinderen uit Essen aangekomen die bij verschillende Duitsche families een onderkomen voor eenige maanden hebben gevonden om weer op krachten te komen, want ze zijn allen ondervoed.
Begin December is een tweede groep kinderen gekomen zoodat totaal 350 duitsche kinderen in de mijnstreek zijn. De eerste groep is uit Essen, de tweede groep uit Aken en omstreken.

14) Zondag 20 December is van den kansel voorgelezen een schrijven der Bisschoppen van Nederland waar-

in gebeden worden voorgeschreven "pro pace", te bidden vanaf dezen Zondag tot Driekoningen.

15) De 23sten December is volgens voorschrift van Zijne Excellentie den Bisschop een crisiscomite opgericht,dat ten doel heeft gelden in te zamelen tot leniging van den nood ontstaan door de groote werkeloosheid. Echter is hier de toestand nog gunstiger dan in de meeste andere plaatsen.

16) H.Communies 105.000 - doopsels 167 - huwelijken 32 - overledenen 32.
Nota.
Al hebben we dit jaar minder Communies dan verleden jaar, het getal heeft zich toch gehandhaafd. Want het grooter getal van verleden jaar moet toegeschreven worden aan de volksretraite die toen gehouden is.

1932

1) In Januari is aangelegd is aangelegd (!) de verwarmingsinstallatie in de kerk, geleverd door de firma Vincent te Schiedam. Kosten 2750 gld. Nevenkosten ongeveer 705 gld, terwijl de verwarmingskanalen reeds aangelegd werden in 1914 bij den nieuwbouw der kerk.

2) Pater Bessems uit Hoensbroek die met vastenavond alhier een Triduum zou houden is plotseling ziek geworden. Zaterdag tevoren kregen we bericht. Een andere Pater was niet te krijgen. Een moeilijk geval, de pastoor en de kapelaans hebben de preeken van het Triduun gehouden ofschoon ze weinig tijd hadden om zich voor te bereiden. De geloovigen hebben even talrijk als andere jaren aan deze drie daagsche oefening deelgenomen.

3) Heden 19 Maart feestdag van den H.Joseph is zijne Hoogwaardige Excellentie Monseigneur Gulielmus Lemmens in de kathedrale kerk van Roermond Bisschop gewijd door den Aartsbisschop / van De Bosch en Breda. Monseigneur is eenige jaren kapelaan geweest in Maastricht. Daarna professor der theologia moralis in het Groot-Seminarie. Hij is Dr juris en zal nu optreden als coadjutor van Bisschop Schrijnen wiens gezondheidstoestand sedert een paar jaren veel te wenschen overlaat. - Ad multos annos.

4) Zaterdag voor Paschen 26 Maart is Monseigneur Schrijnen Bisschop van Roermond overleden. Hij werd Bisschop in 1914. Bij de geestelijkheid van het bisdom stond hij hoog in aanzien en was hij alge-

/ van Utrecht, bijgestaan door de Bisschoppen

meen bemind. Zijne Bisschoppelijke jaren zijn zeer vruchtbaar geweest voor het bisdom Roermond. Jaurentius Josephus Schrijnen geb. te Vaals 1861 - priester gewijd 1885 - professor Bisschoppelijk College Roermond .Directeur College Roermond 1897 - Directeur Rolduc 1909 - Bisschop van Roermond 1914 - overleden 26 Maart 1932.

6) (!) Woensdag 30 Maart begrafenis van Monseigneur Schrijnen. Zeer groote deelneming. De vijf Bisschoppen van Nederland en de Bisschoppen van Luik en Aken waren aanwezig. Eveneens vele andere katholieke hoogwaardigheidsbekleeders. Zeer groote schaar priesters uit het Bisdom. Groote deelneming van den kant der kloosterlingen. Eveneens van den kant van wereldlijke autoriteiten: Minister-president Ruys, de Commissaris der Koningin in Limburg enz. Volgens verlangen van den overledene werd geen lijkrede gehouden, maar werd alleen in de kerk door Monseigneur Lemmens voorgelezen de laatste wilsbeschikking van Mgr.Schrijnen.

Mijn laatste wil

"In het laatste oogenblik van mijn leven vernieuw "ik nogmaals mijn geloof in God den almachtigen "Vader en in Jezus Christus zijn eenigen Zoon en "den Heiligen Geest die van beiden voorkomt.
"Ik onderwerp mij nogmaals aan alles wat God ge- "openbaard heeft en wat onze Moeder de H.Kerk "te gelooven voorhoudt.
"Ik dank den goeden God, dat Hij mij zijn geloof "heeft geschonken, dat Hij mij uit brave ouders "heeft laten geboren worden, wier goede zorgen ik "nooit genoeg kan waardeeren, dat Hij mij onwaar- "dige tot priester en zelfs tot Bisschop zijner "Kerk heeft uitgekozen.
"Moge de rechtvaardige God in zijn oneindige goed- "heid en barmhartigheid tevreden zijn met het "weinige dat ik voor Hem bewerkt heb en moge Hij "geen acht slaan op zonden, fouten en tekortko- "mingen.
"Mijne goede Moeder Maria en mijn trouwe H.Joseph "mogen mijn voorspreekers zijn voor den troon van "den Strengen Rechter en zijne barmhartigheid voor "mij inroepen.
"Heb ik in mijn leven iemand beleedigd, iemand er- "ergernis gegeven, dan vraag ik daarvoor vergiffenis.
"Ik dank mijne priesters en geloovigen voor den "steun en de volgzaamheid, die ik van hen in mijn

"zwaar werk heb mogen ondervinden. God belone
"rijkelijk hunnen gever en hun bereidwilligheid.
"Mogen steeds de geestelijken en geloovigen van
"mijn bisdom met hun Bisschop trouw samenwerken
"om het geloof in Limburg levendig te houden.
""Limburg aan Christus" zij steeds hunne leuze.
"Blijve de Heer met de Limburgsche geestelijken
"en met de Limburgsche geloovigen vooral door de
"veelvuldige dagelijksche Communies. De liefde
"tot Jezus H.Hart, de devotie tot Maria en Joseph
"blijven ons Bisdom beschermen.
"Ik wensch heel eenvoudig begraven te worden.
"Enkel vraag ik dat de priesters en geloovigen
"mij niet vergeten in hunne gebeden. Er zal geen
"lijkrede gehouden worden. Geen bloemen en geen
"kransen"

7) 10 Mei is Monseigneur Lemmens naar Schaesberg gekomen om het Sacrament des Vormsels toe te dienen. Daar het de eerste komst was hebben de parochianen hem eene feestelijke ontvangst bereid,die echter door den regen zeer gestoord werd.
8) In September heeft de Missienaaikring zijne eerste tentoonstelling gehouden die buitengewoon geslaagd is. Want de netto-opbrengst was ongeveer 700 gld.
9) Dit jaar is voor den eersten keer volgens voorschrift van het Episcopaat een universiteitszondag gehouden. In alle H.Missen een gebed om Gods zegen over de R.K.Universiteit af te smeken.
10) Collekte voor de R.K.Universiteit. Opbrengst 483.75 gld. inclusief Rectoraat Leenhof.
11) Op 2den Kerstdag is voor den eersten keer gehouden volgens Bisschoppelijk voorschrift eene collekte voor arme en nieuwe kerken in het Bisdom.
12) In den nacht 27-28 December zijn dieven ingebroken in de Rectoraatskerk van Leenhof. Ze hebben gestolen 4 kelken, 2 cibories en offerblokken geledigd. De H.Hosties waren uitgestort in de sacristie.
Zondag 1 Januari is een uur van aanbidding gehouden in de Rectoraatskerk tot eerherstel van Christus en zijn H,Sacrament. Terwijl ik dit schrijf is niets bekend over de daders. Vermoedelijk zijn het Duitschers, want het spoor hunner voetstappen gaat in de richting van Duitschland.
13) H.Communies 121.000 - doopsels 181 - huwelijken 31 - overledenen 31.

1933

1) Met Maria Lichtmis is Zijne Hoogwaardige Excellentie Mgr. Lemmens geweest en heeft er een plechtig Lof gehouden met preek tot eerherstel wegens de heiligschennis bij gelegenheid van den gepleegden diefstal.
Er is overigens door de geloovigen van heinde en ver veel gedaan om eerherstel te geven.
2) Pater Schiffer heeft tot voorbereiding op de Paaschcommunie in Kakert Kolonie een Triduum gegeven voor de Duitschers en andere vreemdelingen. 's Morgens H.Mis en preek; 's avonds preek. De oefeningen werden gehouden in eene groote kamer van hof Kakert.
Over de resultaten was de Pater tevreden.
3) Tweede Kamerverkiezing 26 April. R.K.Staatspartij 1436 st.,2 protest.partijen tesamen 127 st.,socialisten 494 en communisten 91. Dissidente katholieken: R.K.Volkspartij 157, Lijst Veraert 104, Lijst Meertens 67 - verschillende partijen tesamen 97 st.
Door de dissidente katholieken is de R.K.Staatspartij achteruitgegaan.
4) Zondag 25 Juni heeft de eerste groep der K.J.V. (Katholieke Jeugd Vereeniging) voor meisjes onder het Lof hare plechtige opdracht gedaan.Kapelaan Snijders uit Heerlen heeft de preek gehouden. Aanwezig waren de groepen van zustervereenigingen uit Heerlen, Nieuwenhagen, Nieuwenhagerheide en Leenhof. Na afloop der kerkelijke vergadering een bijeenkomst in het patronaat waar koffie werd geschonken en de pastoor nog een toespraak hield.
De K.J.V. moge groeien en bloeien.
5) We hebben een jubeljaar door Paus Pius XI afgekondigd tot herdenking dat het 1900 jaren geleden is, dat onze Heer Jezus Christus aan het kruis gestorven is. De Paus vermaant tot gebed en boetvaardigheid.
6) De malaise, de oeconomische crisis, de werkeloosheid duren voort. Ook Schaesberg heeft een aanzienlijk getal werkeloozen, waardoor het gemeentelijk in ernstige moeilijkheden (!) komt. Er is nog geen enkele lichtstraal in den duisteren toestand der maatschappelijk ontredderder wereld.
Er werden en er worden wereldconferenties gehouden. En het resultaat is nul. De hooge heeren der

conferenties houden God zorgvuldig buiten hunne vergaderingen en besprekingen. Nisi dominus aedificaverit domum in vanum laboraverunt qui aedificant eam.

7) Het Italiaansche fascisme van Mussolini heeft navolging gevonden in Duitschland, waar onder den naam van "Nationaal-Socialisme" een nieuwe regeringsvorm tot heerschappij is gekomen. Het parlementaire stelsel heeft afgedaan. De politieke partijen - ook het Centrum - zijn opgeheven. Opgeheven zijn ook de sociale bonden,niet alleen de communistische en socialistische, maar de christelijke Gewerkschaften - dictator in Duitschland is Hitler, die Oostenrijker is van geboorte. Zoo zachtjes aan heft ook in Nederland het fascisme den kop omhoog. De afkeer van het parlementaire stelsel neemt toe, ook bij zulken die overigens niets met fascisme willen te maken hebben. Velen verlangen naar een "sterken man", naar een soort dictator. Wat zal de toekomst brengen?

8) We leven in een merkwaardigen tijd, in een tijd met stralende lichtzijden en zeer duistere schaduwzijden.
Lichtzijden: Bloei van het godsdienstig leven - veelvuldige communie - vurige missieaktie - tal van godsdienstige vereenigingen - intensieve katholieke aktie op sociaal gebied.
Schaduwzijden: malaise op oeconomisch gebied en werkeloosheid - zeer materialistische geestesrichting-socialisme en communisme - bedrijvigheid der bonden van godloochenaars - onverschilligheid in het geloof en verslapping van het geloofsleven - afval van het geloof wat echter in onze streken zeer zelden voorkomt terwijl men uit andere landen vooral in de groote steden schrikbarende cijfers hoort noemen - groei van het Neo-Malthusianisme.
De sport in zijn verschillende vormen is eene ware manie geworden en heeft zijn licht en schaduwzijden.

9) Zondag 9 Juli heeft de Eerw.pater Hubertus Jongen (Montfortaan) zijn eerste plechtige H.Mis in de parochiekerk opgedragen. Hij werd geassisteerd door twee neven. De preek werd gehouden door Pater Somers (Montfortaan). Bij deze gelegenheid was Schaesberg en vooral de kerk mooi versierd.

10) De socialisten hebben Zondag 16 Juli in een weide in Lichtenberg vaandelfeest gevierd. Uit de heele Mijnstreek waren de rooden naar Schaesberg gekomen zoodat het een groote troep was.
11) Het Duitsche "Nationaal-Socialisme" strekt zijn bedrijvigheid uit tot over de grenzen. Hier in de Mijnstreek maakt het propaganda vooral onder de hier wonende Duitschers. Op bevel der Nederlandsche regeering worden die propagandisten uit het land gezet. Dezer dagen hebben drie van hen bevel gekregen om te vertrekken.
12) De faam van Beauraing waar de Allerzaligste Maagd en Moeder Gods Maria aan eenige kinderen en anderen zou verschenen zijn is doorgedrongen tot Schaesberg. Zaterdag 5 Augustus is ter plaatse eene geweldige drukte geweest. Een tamelijk groot getal Schaesbergers zijn in twee autobussen er naar toe gegaan
13) Zondag 13 Augustus. Preek en collekte voor nieuwe kerk van Lauradorp. Preek gehouden door een Pater Salesiaan. Opbrengst der collekte 216 gld.
13) (!) Vlaamsche kermis in het patronaat Zondag 5 en 12 November Waar door de jongens allerhande stallingen waren opgericht en waar men voor een dubbeltje aan een of ander kon deelnemen. De deelneming uit alle standen was groot en het resultaat schitterend ruim 1000 gld. ten bate van het patronaat. In mindering moeten worden gebracht 250 gld. onkosten (Deze laatste zin is later toegevoegd.e.r;)
14) De stichting van een studiebeurs van St.Petrus-liefdewerk voor een inlandsche priester in de heidensche landen - door middel van een offerblok in de kerk - is in de maand December voltooid. Grootere en kleinere gaven zijn ingekomen tot een bedrag van 2500 gulden. Deo Gratias.Cfr anno 1931 No 4.
15) De Schaesbergsche RK Middenstandsvereeniging heeft eenen reclame-winkelweek georganiseerd. De naam "Winkelweek" is niet geheel juist, want de reclame duurt wel totNieuwjaar, terwijl begonnen werd in November. Ook voor den Middenstand zijn het ten gevolge der malaise zware tijden.
16) Zware tijden zijn het ook voor de arbeiders. Er is veel werkeloosheid en op de mijnen wekelijks een of meer "Feierschichten".
17) Collekte voor de Universiteit inclusief Rectoraat Leenhof opbrengst 341 gld. De opbrengst is nog wel verblijdend, maar toch minder dan de vorige

jaren. De crisis en malaise is merkbaar op alle gebied.

18) Communie 132.700 - doopsels 142 - huwelijken 31 - overledenen 30.

19) De Duitsche Kruisweggebeden en het duitsche allerzielenlof zijn in den loop van het jaar /veranderd/ in holland-sche gebeden.

1934

1) In de maand Januari zijn met bisschoppelijke machtiging begonnen maandelijks een uur aanbidding te houden met uitstelling van het H.Sacrament in ostensorio.

2) Malaise en crisis ook in de Staatskas, Het jaar 1933 heeft voor 1934 gebracht bezuinigingsmaatregelen en nieuwe belastingen. Ingediend is ook een wetsontwerp van belasting op goederen. Ingediend is ook een wetsontwerp van belasting op goederen in de doode hand.

3) Het Vastenmandement van dit jaar - een gezamelijk schrijven van het Nederlandsche Episcopaat - bevat eene ernstige waarschuwing tegen het Fascisme en Nationaal-Socialisme: zich aan te sluiten bij Fascisme of nationaal-socialisme wordt verboden aan geestelijken, aan leden van kerk- en armbesturen, aan leiders van katholieke organisaties of katholieke instellingen alsook aan al degene die in het katholiek onderwijs werkzaam zijn voor zoover ze aan bisschoppelijke rechtsmacht onderworpen zijn - De andere geloovigen worden herinnerd aan de zware verantwoordlijkheid (!) die zij op zich laden door het verbreken der katholieke eenheid of zich te groepeeren in neutrale bonden en partijen.

4) Bloeiend Missiewerk. Onder de parochianen is veel belangstelling voor het Missiewerk. Het werk der Voortplanting des Geloofs had in de parochie meerdere jaren een opbrengst van meer dan 1000 gld. zelfs werd 1100 gld. overschreden. Thans is het wat minder. In de loop der jaren werden door de pastoor ontvangen 3 studiebeurzen van St Petruslief-dewerk van een familie uit Heerlen. Uit Schaesberg werden ontvangen 4 studiebeurzen behalve de parochiale studiebeurs, terwijl ook de boeren-leenbank bezig is eene te stichten en tot dat doel reeds een ruim bedrag heeft af gedragen.

Van de 4 studiebeurzen uit Schaesberg is er eene die nog niet in werking is. Daarvan wordt nog jaarlijks rente betaald aan de stichtster, die zich overigens voorbehouden heeft het kapitaal ten allen tijden te kunnen terugvorderen. Het is de stichting van juffr. Seraphissa Horbach.

5) Preek en collekte voor de nieuwe kapel in de vroedvrouwenschool in Heerlerbaan gehouden door den tijdelijken rector Durlinger. Opbrengst 230 gld. In dezen tijd van malaise een ruim bedrag - gehouden 11 Maart.
6) De crisis en malaise duurt voort. Op onze mijn Oranje-Nassau II zijn met 1 Maart ongeveer 200 arbeiders ontslagen.
7) Eerste plechtige H.Mis van den Neomist Johan Franck op Paaschmaandag, die aan het altaar geassisteerd werd door drie priesters Franck, terwijl de feestpredikatie gehouden werd ook door een familielid, kapelaan Winter, kapelaan te Stein. De parochianen hebben op buitengewone wijze hunne belangstelling, sympathie en medewerking getoond.
8) Heden 12 April overleed vrij onverwacht de koster Hubert Franck, de vader van den Neomist. Hij is ruim 25 jaren in functie geweest. R.I.P.
9) Het hoofd der school V.L.Linssen verbonden aan de St. Josephschool heeft met ingang van 1 April ontslag genomen. Zijn ontslag heeft ook genomen burgemeester Quaedvlieg.
10) Nachtelijke aanbidding - Het initiatief hiertoe is uitgegaan van den RK Middenstand. Eerste keer gehouden in de nacht van 5-6 Mei. Deelnemers voorloopig een kleine 100. Moge groeien en bloeien. Deze nachtelijke aanbidding wordt gehouden een keer per maand met expositia privata.
11) Dato 8 Mei heeft Zijne Hoogwaardige Excellentie Monseigneur Lemmens Bisschop van Roermond het Sacrament des Vormsels toegediend aan de kinderen der parochie. 't Was ½6 toen hij hier aankwam. In den voormiddag had hij dat sacrament toegediend in Klimmen en Voerendaal. In namiddag om 4 uur in Rectoraat Leenhof. Omstreeks 7 vertrok hij naar Heerlerbaan om het daar toe te dienen. Hij gaat in alle parochies enRectoraten. Hij is van zoo groote vriendelijkheid dat hij alle harten, vooral die der kinderen wint. We zijn hem in de Streep gaan afhalen. Terwijl wij afhalende priesters in het midden van den weg gingen, ging Monseigneur naar de kinderen

die rechts en links van den weg stonden als toeschouwers, om aan die kinderen een kruisje en de zegen te geven . Na toediening van het Vormsel ging hij nog even over de straat, sprak vriendelijke woorden met de kinderen die er in grooten getale aanwezig waren en maakte hen allen zoo blij door zijn vriendelijkheid, dat ze opgetogen waren van vreugde.

12) Verkiezing voor de Fondscommissie is minder gunstig uitgevallen dan verwacht werd. Den vorigen keer was de verhouding christelijke bonden 32, socialisten 22, neutralen 1. Thans: christelijke bonden 31 - socialisten 24, neutralen 0. De christelijke hebben 1 lid verloren, de neutralen zijn uitgeschakeld, de socialisten hebben 2 zetels gewonnen.

Vidi die 10 Juni 1934
J.Nicolaye Dec. (Door deken Nicolaye uit Heerlen geschreven. e.r.)

13) Zondag 24 Juni collekte en preek in alle H.Missen voor nieuwe kerk in Gracht-Spekholzerheide door pater Prickartz. Opbrengst der collekte 234 gld.

14) 2 Juli installatie der nieuwe burgemeester Mr. Lempers Hagenaar van geboorte 36 jaren oud. Laatstelijk anbtenaar op de secretarie van Heerlen. Door de vereenigingen afgehaald aan de grens der gemeente te Terwinselen. Eene goede faam is hem voorafgegaan. Algemeen ziet men hem gaarne komen. Diep godsdienstig man. In de kerk der paters van de Hoogere Burgerschool te Heerlen fungeerde hij als misdienaar. Man van dagelijksche communie.

15) De architect Jan Stuyt, die indertijd het plan voor de vergrooting onzer kerk gemaakt heeft, is dato 11 Juli 1934 te 's Gravenhage overleden.R.I.P.

16) Patoor Schatten 25 jaar pastoor te Schaesberg dato 5 September - dag der benoeming, niet dag der installatie, die plaats had 30 September. Volgens verlangen van den pastoor in alle stilte zonder eenig uiterlijk vertoon gevierd. 's Morgens ½8 droeg de pastoor een dankzeggingsmis op waarbij de parochianen talrijk tegenwoordig waren. In den loop van dag was het nogal druk op de pastorie door bezoek van personen die kwamenfeliciteren. Verder een ruim quantum telegrammen, brieven en kaartjes.

17) Zondag 23 September en daaropvolgende Maandag werd de tentoonstelling van de Missienaaikring gehouden.

Het bezoek was zeer bevredigend. De opbrengst ten bate van den Missienaaikring was 425 gld. De crisis en de malaise in aanmerking genomen is dit zeker nog een mooi resultaat.

18) Collekte in alle H.Missen voor nieuwe St Theresiakerk in Maastricht. De preeken werden gehouden door aalmoezenier Linssen uit Maastricht. Opbrengst 215 gld.
19) Zaterdagnamiddag en Zaterdag avond 13 October. Een militaire luchtdemonstratie om de menschen wat te leeren voor een eventueelen luchtoorlog. In den namiddag waren zes vliegtuigen in aktie, 's avonds slechts een. Gefingeerde bommen en gefingeerde verwonden. Men zegt dat de oefening goed geslaagd is. 's avonds waren de straten zonder licht. Zelfs de winkeletalages moesten zonder naar buiten waarneembaar licht zijn.
20) Heden 17 October is de nieuwe kapelaan Frans Rouwet aangekomen. 't Moge hem wel gaan in Schaesberg.
21) In het middaguur ongeveer half een zijn meerdere offerblokken in de kerk opengebroken. De buit is zeker niet groot geweest.
22) Collekte Universiteit 300 gld. Wat het Rectoraat opgebracht heeft is nog niet bekend.
23) Met Kerstmis heeft de St Vincentiusvereeniging een inzameling gehouden voor de armen in natura en geld. Men heeft zeer veel gekregen, vooral in natura en men heeft rijkelijk kunnen uitdeelen.
24) H.communies 137.400 - overledenen 45 - huwelijken 38 - doopsels 143.

Vidi die 3 Juni 1935
J.Nicolaye Dec.)Door deken Nicolaye geschreven e.r.)

1935

1) Het Triduum met vastenavond werd dit jaar gehouden door den redemptoristenpater Drehmans, weleer secretaris van Kardinaal van Rossum in Rome.
2) Opgericht werd in Maart eenRK vereeniging voor den Werknemenden Middenstand.
3) Opgericht werd 26 Maart eene St.Elisabeths vereeniging. 19 dames hebben zich als lid aangemeld.
4) Dato 1 April heeft pater Zuren, die wel Zuren heet maar geen zure pater is, en die langen tijd in Afrika geweest is een missieavond gehouden alsmede een voorstelling gegeven voor de kinderen. De ge-

houden collekte heeft ongeveer 60 gld. opgebracht.

5) Verkiezing Provinciale Staten 17 April.
RK Staatspartij 1488 st., Socialisten 292 - twee lijsten nationaal-Socialisten de eene 241 en de andere 237 st.,Protest.partijen 125, Kath.Demokr. partij 44, Communisten 52, RK dissidenten 18,Nog een lijst kath.dissidenten 10 st. Vrijz.Democraten 16 st., Revolutionaire soc.partij 5 st. Het markante der verkiezing is het groot getal Nat.Soc. stemmen.
- Bedevaart naar Rome van K.J.V. en anderen die zich daarbij aansloten. Een groot getal K.J.V. uit Nederland is Paaschmaandag naar Rome vertrokken en Woensdag 1 Mei teruggekeerd. Groot was - inclusief het getal der niet-K.J.V. - Het getal der deelnemers uit Schaesberg, namelijk 21. De niet-K.J.V. zijn Donderdag 2 Mei teruggekeerd. Volgens mededeelingen in de couranten heeft de nederlandsche bedevaart in Rome een uitstekenden indruk gemaakt, terwijl ook de deelnemers zeer voldaan zijn.

6) Tentoonstelling georganiseerd door de RK Middenstandsvereeniging en Centrale vergadering van de Vereeniging inSchaesberg.

7) Eene langeren tijd gedreigd hebbende staking der mijnwerkers is in Mei door minnelijke schikking met de Directies van de baan, Deo gratias - Het conflikt was tusschen de Directies der particuliere mijnen en hun arbeiders.

8) Gemeenteraadsverkiezing 19 Juni. Uitgebrachte geldige stemmen 2444. 11 lijsten wareningekomen. De samenstelling van den Raad ondergaat een groote verandering doordat meerdere aftredende leden niet herkozen zijn. Socialisten haalden 276 stemmen en hebben hun twee zetels behouden.

9) Dato 11 Augustus. Preek en collekte door Rector Merkelbach van Abdissenbosch-Waubach. Opbrengst ruim 246 gld tot groote tevredenheid van den Rector.

10) Vanaf 1 September zal een gedeelte der parochie Nieuwenhagen namelijk dat gedeelte dat ligt ten zuiden van den spoorweg Sittard-Herzogenrath tot de parochie Schaesberg behooren. Echter zal het huis "Nieuwe Rouwenhof" tot Eygelshoven behooren. "Ter plaatse loopt de grens langs de Strijthager-"beek tot aan den Hopelerweg, volgt den Hopeler-"weg en den Nieuwenhagerveldweg tot aan de nieuwe

In het H. Misoffer der Priesters en de gebeden der geloovigen wordt aanbevolen de ziel van zaligen

DEN ZEEREERW. HEER

PETRUS JOZEF SCHATTEN

Rustend Pastoor te Partij-Wittem.

Geboren te Wittem 17 September 1863.
Priestergewijd te Roermond 22 Maart 1890.
Achtereenvolgens kapelaan te Eygelshoven en Heerlen, daarna pastoor te Schaesberg van 1909—1935.
Overleden te Wittem 28 Aug. 1942.
meermalen gesterkt door de HH. Sacramenten der stervenden.

De overledene was een priester, die in zijn dagen aan God behaagd heeft en rechtvaardig is bevonden, een goed en zachtmoedig man, van zijn jeugd af in deugden geoefend, die het volk liefhad, zich voor de zielen besteedde en overbesteedde, mild zijn gaven uitstrooide en veel bad en leed voor zijn volk. Tenvolle is op hem toepasselijk het woord der H. Schrift: Gods welbehagen rust op hen, die in eenvoud wandelen. (Prov. 10, 4.) Velen zullen dankbaar van hem getuigen: Een trouwe vriend is een machtig beschermer: de genezing van 's levens krankheden. (Eccles. 14, 15.) Zijn aandenken blijve in zegening.

Vergeten wij hem niet, nu hij zoo dringend vraagt: Ik smeek u allen, familieleden, medebroeders, oud-parochianen, vrienden en kennissen, dat gij mij bijstaat met uw gebeden tot God!

Heer geef hem de eeuwige rust
en het eeuwige licht verlichte hem,
dat hij ruste in vrede. Amen.

DRUKKERIJ FIRMA M. ALBERTS, GULPEN

"spoorlijn Schaesberg-Kerkrade, volgt deze spoor-
"lijn tot aan de Strijthagerbeek en volgt dan de-
"ze beek tot aan de grens der gemeente Nieuwenha-
"gen (spoorlijn Schaesberg-Herzogenrath)".Cfr.het officieele stuk dat in het archief der kerk berust.

11)Zondag 22 September. Een afscheidswoord van den pastoor. De parochianen zijn zeer talrijk te Communie gegaan. Een collekte ten bate der Missies heeft opgebracht 250 gld. De kinderen geven daarenboven ruim 50 gld.
Hierbij eindig ik mijne annalen en hoop dat de nieuwe pastoor ze zal voortzetten
P.J.Schatten pastoor-
(Vervolg door J.Gerards,pastoor.e.r.)

12) Zondag 3 October had de installatie plaats van den nieuwen pastoor, den Zeer eerw.Heer Jos.Gerardus(!), tot dusverre pastoor te Heugem-Maastricht. De deelname was algemeen.

13) Vanaf 16 tot 26 November had de H. Missie plaats. De paters Redemptoristen waren: G.Croonen, E.Janssen, Th.Stallaert en G.Sengers, terwijl de kolonie Kakert een missie voor zich had door Redeptoristen-pater Breuer uit Vaals. De schoolkinderen waren te voren afgewerkt. Een Pater was Dinsdag-avond 12 November gekomen. De H.Missie was goed geslaagd. Op het einde der Missie werden 2 schalen gezet, 1 op de Communiebank en de andere op den offerblok voor de H.Missie in het midden der kerk. Die collekte bracht op 100 gld. Deze werden aan de Paters gegeven; daarvan moesten zij ook den pater Breuer betalen, verder de missie-plaatjes (1.20) en de noveengebedjes voor de H.Missie (fl.4).De stichting voor de Missie was fl.80; deze bleven aan de kerk, terwijl f.1,20 daarvan aan het Rectoraat Leenhof werden afgestaan. Zie verder de bijliggende Missiekerk en de aantekeningen uit het schrift: Diensten der kerk.

Vidi die 22 Juni 1936
J.Nicolaye Dec. (Door deken Nicolaye uit Heerlen geschreven. e.r.)

(Op de binnenkant van de achterkant schreef
pastoor Schatten:)

Duitsch geld in 1923

50 milliarden Mark = 5 Pfennig vooroorlogsche cours
200 milliarden Mark =20 Pfennig vooroorlogsche cours
een billioen Mark = 1 Mark vooroorlogsche cours.

(daaronder had hij ingeplakt een biljet van
50 miljard Mark en een van 200 miljard Mark, e.r.)

Reichsbanknote
Zehn Millionen
Mark
LE-3
064665
zahlt die Reichsbankhauptkasse in Berlin gegen diese
Banknote dem Einlieferer. Vom 1. Oktober 1923 ab
Reichsbanknote
Zehn Millionen
Mark
LE-3
064666
Reichsbanknote
Zehn Millionen
Mark
LE-11
012499
zahlt die Reichsbankhauptkasse in Berlin gegen diese
Banknote dem Einlieferer. Vom 1. Oktober 1923 ab
kann diese Banknote aufgerufen und unter Umtausch
gegen andere gesetzliche Zahlungsmittel eingezogen werden.
Berlin, den 22. August 1923.

Pastoor Schatten

Pastoor Schatten was in 1935 aan het einde van zijn kerklatijn gekomen. Hij was versleten. Misschien dat de zorgen om het bestaan van zoveel armoede hem de laatste jaren van zijn pastoraat bizonder drukten. Hij was altijd intens begaan geweest met hen die het moeilijk hadden. Op de valreep nog, wordt zijn kapelaan Poels rektor van de nieuwe wijk in de Kakert, waar een concentratie van buitenlanders, vooral Polen, ver buiten de bebouwde kom van het dorp gevestigd was. Schatten vertrekt naar zijn geboortedorp Partij-Wittem om daar zijn allerlaatste levensjaren te slijten. Wanneer hij in 1942 sterft, dreigt hij in Wittem begraven te worden, maar de heer T.T.Tongen (intussen algemeen betiteld als de professor) weet zijn familie te bewegen hem toch in de Schaesbergse pastoors-grafkelder onder de kerk te laten begraven. Hij had in de ogen van vele parochianen een geur van heiligheid om zich heen en was voor hen een soort tweede pastoor van Ars. Men voorzag in die dagen - althans Tongen en de hem begeleidende onderwijzer Römkens - dat hij mogelijk nog eens een Schaesbergse heilige zou kunnen worden, en men wilde hem - zijn stoffelijk overschot dan - niet verliezen voor dit dorp.
Zijn begrafenis was een ware triomftocht als in de beste dagen van het Rijke Roomse Leven. Alle verenigingen trokken met wapperende vlaggen en vaandels tot aan de slagbomen van het mijnspoor aan het Eikske om het lijk af te halen. Nog eens, in de sombere dagen van de tweede wereldoorlog toonde en ontplooide zich de kracht en vitaliteit van het katholieke organisatieleven van Schaesberg, waar hij waarschijnlijk, als allerlaatste pastoor vóór het tijdperk van de kommunikatie via massamedia, een sterk stempel op had gedrukt. Daarna werden de vlaggen opgeborgen.

F.J.M.Wiertz.

KRONIEK

Deze "Kroniek" is samengesteld uit de "Krantenknipsels" betreffende de Gemeente Landgraaf welke U kunt vinden in het archief van het O.C.G.L. in het museum.
Aangezien de knipsels uit verschillende kranten komen, is het mogelijk dat op één datum meerdere artikels staan betreffende het zelfde onderwerp.
De diverse data achter een onderwerp verwijzen naar deze "krantenknipsels" U kunt dus meer over het betreffende onderwerp vinden in deze "knipsels"

1 jan.1992.
LANDGRAAF BESTAAT 10 jaar.
Landgraaf Aktueel verschijnt met een extra nummer waarin het ontstaan en het wel en wee van deze 10 jaar beschreven is.
2 jan.
Piet Storms Pauselijk onderscheiden. De gouden jubilaris van het kerkelijk zangkoor ontving uit handen van pastoor Custers van Leenhof de Pauselijke onderscheiding Pro Ecclesia et Pontifice.

Ambra bestaat 10 jaar. Het echte jubileum zal gevierd worden als ze 12½ jaar bestaan.

De Golfbaan mag uitbreiden. De Raad van State heeft de schorsing van de uitbreidingsplannen opgeheven.
4 jan.
270 bedevaartgangers liepen te voet naar Wittem. Om 5.30 vertrokken de eerste bedevaartgangers uit Ubach over Worms en tegen 9.15 waren alle Landgraafse bedevaartgangers in Wittem gearriveerd.

Drie titels voor Simson. Hub Kessels werd Ned.kampioen in de 57 kilo klasse, Frans Snijders in de 68 kilo klasse en Arno Posma veroverde goud in de 90 kilo klasse.
8 jan.
Meester Hub Stohr (82 jaar) en ruim 40 jaar in het lager onderwijs is overleden.
15 jan.
De Raad van State heeft de bezwaren van buurtbewoners tegen de Soos van jeugdver. Eikske-één afgewezen.
19 jan.
De Dames-kegelclub "Ons Plezier" uit Rimburg bestaat 40j.

Zes Nederl.titels voor Simson juniores en wel;Roger Westdorp, 41 kg, Dave in de Bracht, 49 kg, Stefan Rijsko, 59 kg, Sjeng Kersten, 37 kg, Hub Kessels, 62 kg en Etien Postma, 82 kg.

Vijf Limb.titels voor T.T.V.Nieuwenhagen.

25 jan.
B en W Landgraaf komt met nieuw plan voor Bungalowpark.
29 jan.
Marnix Janssen van het Eykhagencollege heeft de 4de en de 6de prijs gewonnen bij de intern.fotowedstrijd Jugendfoto-wettbewerb "Schnapschuz 1991" in Aken.
1 febr.
Lindeman Uitvaartcentrum viert zilveren jubileum.
3 febr.
Zangvereniging Rimburg 115 jaar.

Adelijk huwelijk in kerkje Rimburg. Dochter Karen (32) van kasteelheer Von Brauchitz trouwde met hertog Wilhelm van Urach, graaf van Württenberg (34).

Deputé Kockelkorn onthulde langs de Heerlense weg in Landgraaf het nu al veel besproken"kunstwerk" van kunstenaar Huub Bruls.
5 febr.
Shireen v.d. Broek Limb.kampioen turnen in klasse 5c (10 - 11 jaar).
7 Febr.
Medaille in goud verbonden aan de orde van Oranje Nassau voor Piet Jonker.
9 febr.
Dirigent Guus Erkens neemt afscheid van Fanfare Victoria uit Rimburg na meer dan 32 jaren de dirigeerstok te hebben gezwaaid.
12 febr.
Sportprijs 1992 voor Arno Postma en S.V.N.

In het kader van het 10-jarig bestaan van de gemeente Landgraaf ontving de eveneens 10-jarige Ambras een officiële wimpel.
15 febr.
Simson behaalde in Amsterdam 5 nationale titels in de groepen: 8 t/m 12 jaar, 13 en 14 jaar, 15 en 16 jaar, 17 t/m 20 jaar.
17 febr.
Na precies 1057 dagen start Jong Nederland Waubach met de eerste groepsbijeenkomst in het nieuw gebouw.
22 febr.
Het echtpaar Ger en Greta Wijshijer viert gouden huwelijksfeest. Het gouden paar woont in Waubach.
26 febr.
Olympia herovert koningstitel in Enkhuizen.
27 febr.
Kerkraadse postbode ernstig verwond door herdershond in Schaesberg.
28 febr.
De heer en mevr. Meulenberg-Orlea zijn 50 jaar getrouwd.

2 maart.
Nico Hamers uit Schaesberg mag naar de W.K. veldloop in Boston op 21 maart.
3 maart.
G.V. Prins Hendrik behaalde in Enkhuizen zilver bij de Nat. Groeps-spring Kampioenschappen.
6 maart.
2500 handtekeningen tegen Bungalowpark Strijthagen
13 maart.
De Gemeenteraad keurde plan Strijthagen goed onder voorwaarden.
Stichting Natuurbehoud Strijthagen gaat plannen juridisch aanvechten.
14 maart.
Simson worstelkampioen door "niet" opkomen van Olympia Utrecht.
16 maart.
Nieuwbouw Op de Bies gereed. De verhuizing is gestart
Officiële opening 1 october door Prinses Margriet.
18 maart.
Mascha Hellenbrand stopt met haar ski-carrière.
27 maart.
Cultuurprijs 1991 voor Dirigent Harrie Dieteren en het Landgraafs Symfonie orkest (LASO).
Aanmoedigingsprijzen; beeldend kunstenaar Romy Finke en Galerie Ipomal.
28 maart.
Nieuw Hoofd financiën in Landgraaf de heer J.Eussen uit Puth.
31 maart.
Bronzen kunstwerk van Juul Sadée onthuld.Het staat hoek Hereweg - Rötscherweg.
1 april
Landgraaf moet 3.000.000 "ombuigen" en gaat 2.000.000 bezuinigen. 't Gemeentelijk apparaat moet gericht gaan werken.

Plan vakantiepark Landgraaf vertraagd.
Kritiek op rapport over gevolgen Strijthagerbeek.

Tennisver. Rapid onthulde monumentje bij ingebruikname van nieuwbouw.
8 april
"Lindeman Uitvaart Centrum" geeft f.13.000 voor het oprichten van een Kinderboerderij op Huize "Op de Bies".

Op 10 april vier zilveren jubilarissen bij Gym.Ver. Prins Hendrik te weten: dhr. Ed Doveren, Mevr.Marion Doveren-Gijsbers, dhr.Eric Wijnhoven en mevr. B.Paffen.

Lichtenberg-reunie gaat door op 25 april.(zie 6/5)

9 april.
Landgraaf zet punt achter lening-affaire. Zij draagt de vordering van twee ton over aan aannemer. (10/4)
10 april.
"Het" gouden paar van Landgraaf is het echtpaar Mulders-Custers uit Nieuwenhagen.

Frank Langelaan legt hamer neer. Preases Damclub Schaesberg benoemd tot Ere-voorzitter.
13 april.
AARDBEVING IN LIMBURG
Van deze aardbeving is een apart mapje aangelegd waarin alle berichten van dit jaar zijn samengevat.

15 april.
Simson heeft in Utrecht de eerste nederlaag in de competitie geleden.

Vier boksers van Boksver.Landgraaf werden kampioen van Zuid-Nederland.
17 april
Raad Landgraaf veegt vloer aan met wethouder.
Grootste kredietoverschrijding dreigt in de geschiedenis v.d. gemeente Landgraaf.
21 april.
Harmonie St.Caecilia eerde de heren J.Boon en G.de Vries met hun 25-jarig jubileum.
25 april.
Fabienne Brouns (10 jaar) uit Schaesberg voert actie tegen snelheidsovertreders.
2 mei.
Plannen voor vacantiepark tussentijds bijgesteld.
"Strijthagen " krijgt 48 bungalows minder (5/5, 6/5).
5 mei.
Radio Landgraaf blijft tot 1993 uit de lucht.
Omroep kan voorlopig niet meer betalen.
6 mei.
Gouden echtparen; Gorissen-Eymael (29/4) en Antoon en Agnes Lemmens-Nievelstein waren de gouden bruidsparen.
7 mei.
Nog een gouden bruidspaar, maar nu in Waubach, t.w.; het echtpaar Wetzler-Banke.
13 mei.
Verlaat lintje in Landgraaf voor: George Haan uit de Pastoor-Welterstraat.
14 mei.
Na twee jaar voorbereiding gaat het Gezondheidscentrum schaesberg open.
16 mei.
Gemeente Landgraaf wil te kort van f.3.000.000 wegwerken.
20 mei.
Fanfare Aloysiana krijgt nieuw vaandel (27/5)

22 mei.
Gaat de Draf- en Renbaan weer open? (23/5)
27 mei.
Pro Ecclesia voor Th.Schmitz in de parochie Maria Hulp der Christenen te Nieuwenhagen.
30 mei.
Gouden paar in de Pastoor Erensstraat 20 te Lauradorp; Enny en Bertus van Dee-Schunken.(20/5)
3 juni
Landgraaf heeft een treinverbinding met Aken gekregen.
4 juni
Boeken lenen in Rimburg en Kakert blijft mogelijk; Deze Landgraafse wijken krijgen extra voorzieningen.
5 juni.
Raad Landgraaf wil beginnen met werk bungalowpark Strijthagen.
9 juni.
PINKPOP GROOT SUCCES ONDANKS REGEN.
10 juni.
Vorstelijk Mei-paar uit de Groenstraat: Corina Szalata (20) en Gaston Pelzer (22).

14 jarige schutster, Martine Habets op tweede plaats Nederl Kampioenschappen.

De heer en mevr. Huyten-Everhartz 50 jaar getrouwd op 13/6 (12/6).

De Kakertshof kreeg een nieuwe toekomst (12/6)
12 juni.
Parochie H.Hart van Jezus te Nieuwenhagerheide viert 75-jarig bestaan (10/6)
22 juni.
Schrieversheide wordt zelfstandig.
25 juni.
Gouden paar Geilenkirchen-Detmers van Pasweg 5 te Schaesberg, viert hun gouden feest.
28 juni.
Beeltenis van Sterre der Zee naar Landgraaf (24/6)
30 juni.
Flinke schade bij brand in Landgraaf in een woning aan de Kerkstraat. Schade ca. halve ton.
1 juli.
Omroep Landgraaf kan weer even ademhalen.
Gemeente geeft voor 20.000 aan opdrachten.

De nieuwe regionale stortplaats krijgt een oppervlakte van 63 hectare.(18/7)

Druk van gemeente Landgraaf op Heerlense ambtenaar.
Tegenstander van Bungalowpark ergert college.

3 juli.
Wereldreiziger Wim van Workum uit Ubach over Worms fietste reeds 16.000 km.
4 juli.
Wegenbouwers betalen reis van wethouders.
Ierse trip bestuurders Landgraaf (6/7, 7/7)
8 juli.
Schaesberg levert weer een gouden paar n.l. Huub en Billa Mannens (10/7)
9 juli.
Landgraaf bestuurlijk vleugellam.
4 van de 5 collegeleden politiek beschadigd (10/7, 11/7, 14/7 t/m 18/7, 22/7, 24/7, 3/8, 5/8, 8/8, 14/8, 15/8, 17/8, enz)
17 juli.
Stichting neemt exploitatie kasteel Strijthagen over. (18/7, 20/7, 29/7)
18 juli.
John Franken wil niet accepteren dat dwarslaesie niet te genezen is.
Er zijn mensen die er erger aan toe zijn. (19/8, 7/10.)
22 juli.
Stortplaats Landgraaf vervuilt grondwater over de grens. Duitse buren vrezen voor hun drinkwater.

Burgemeester Coenders kondigt vervroegd vertrek aan.

Nieuw gemengd koor in Nieuwenhagen opgericht.
28 juli.
Politiehondervereniging "Edeltrouw" bestaat 40 jaar.(5/8)
29 juli.
Draf- en Renbaan Limburg als evenementencentrum. Plannen om Renbaan multifunctioneel te exploiteren (4/8,5/8,6/8)
10 aug.
Ubach over Worms heeft weer sporthal, Volgende week opening nieuwbouw Ter Waerden.
12 aug.
Gouden huwelijksfeest in Lauradorp. Op 22 aug.aanstaande herdenken de echtlieden Johan Struver en Lieske Struver-Hellenbrand hun 50 jarig huwelijk.

/viert Op 14-8-'93 / het echtpaar Mien en Wiel Prevo te Nieuwenhagen hun gouden huwelijk.
19 aug.
En op zaterdag 29 aug. a.s. is het gouden bruidspaar de heer en mevr. Hanssen-Reumkens uit Nieuwenhagen aan de beurt.
9 sept.
Afscheid van Kapelaan Lauvenberg op 13 sept. aanstaande en in het weekend 19-20 sept. komt Kapelaan Verheggen.

De Zonnebloem afd Kakert viert 12 en 13 sept. haar 25 jarig bestaan.

10 sept.
Landgravenaar Noël Stark wordt postuum doctorandus.
12 sept.
Provincie treedt op tegen vervuiling stort Landgraaf.
Verontreiniging dreigt voor waterwingebied in Duitse grensstreek.
14 sept.
Buurtbewoners uit de wijk Oude Heide reiken asielzoekers de hand.
18 sept.
Jongeren vinden Landgraaf saai.
Kritische brieven verzameld in boekje.
19 sept.
Besturen speeltuinen leveren sleutels in.
Korting op subsidie zet kwaad bloed in Landgraaf.
23 sept.
Feest vanaf 25 t/m 28 sept.
Kon.Erk.Fluit en Tamboerkorps Prins Bernhard bestaat 60j.

Vanaf 12 sept. j.l. heeft de St.Bernardette-parochie van Abdissenbosch weer een pastoor.
25 sept.
Zware kritiek oppositie op nieuw college.
C.D.A. Landgraaf erkent fouten.
26 sept.
Diamanten paar in Nieuwenhagen.
De heer en mevr. Maar-Amkreutz vierden hun 60 jarig huwelijksfeest.
29 sept.
Werk Strijthagen begonnen en meteen weer stilgelegd.(27/10)
30 sept-
Het echtpaar Jan Raets en Annie Wouters zijn op 3 oktober 50 jaar getrouwd.

Het I.V.N. Ubach over Worms bestaat 20 jaar.

Onlangs werd in Landgraaf het 2500ste huwelijk voltrokken sinds 1982.

Arno Postma (26) heeft zijn lidmaatschap bij Simson Schaesberg opgezegd. Dit vertrek is een gevoelig verlies.

Ter Waerden zal op 10 oktober officieel geopend worden. (14/10)
2 okt.
Profielschets nieuwe burgemeester. Raad Landgraaf wil dat nieuwe burgemeester een sterk financieel-economische achtergrond heeft en zij wil een"daadkrachtige burgemeester".(7/10)

Dhr. Gybels verwijt aan lokale lijsten:"Landgraafs belang ontbreekt".

3 okt.
Smid Ledoux ontving zilveren eremedaille van de orde van Oranje Nassau.(5/10, 7/10)

Het vredes monument aan de Worm is opnieuw onthuld.
5 okt.
Bokser Arnold Vanderlijde gehuldigd.
John van Elteren wint met KO van Charles Likondji.
7 okt.
12 Landgraafse dames bedwingen Pieterpad.
500 km te voet door Nederland.

Prinses Margriet verrichtte officiële opening van "Op de Bies".

Strijthagen nog niet verloren voor bevolking (9/10, 28/10, 30/10, 6/11, 12/11, 14/11, 16/11, 18/11).

Parochiekerk "Maria Hulp der Christenen bestaat 75 jaar.
9 oktPolitie Landgraaf, Kerkrade en omstreken werken samen.
19 okt.
Mevr. A.Jongen-Steens en mevr. H.Schiffers-Wolters werden door Loco-burgemeester Kon.onderscheiden (21/10).
22 okt.
Wijkgebouw Kleikoel behoudt kerkfunctie.
24 okt.
De vuilnisemmer van Zuid-Limburg niet open voor 1994
Duitsers blijven klagen (30/10, 19/11, 20/11, 23/11, 25/11, 3/12, 10/12).
28 okt.
Thanee Aldenhoven was de 80.000 ste baby van de Vroedvrouwenschool in Heerlen.
28 okt.
Theo en Trautje Seerden-Haan zijn 50 jaar getrouwd.(4/11)
4 nov.
Financiele situatie Landgraaf blijft zorgwekkend.

Wim Aerts met Kon.zilver onderscheiden.

Woningvereniging Nieuwenhagen realiseert 124 nieuwe woningen in "Plan Hoogstraat".
5 nov.
Onderzoek naar uitbreiding Op de Kamp.
Plan voor nieuwe winkels,kantoren en woningen.
18 nov.
Diamanten koorzanger in Schaesberg. Op 22 nov. zal postoor/deken Th. van Galen, den heer Juup Benden huldigen voor zijn inzet bij zijn 60-jarig lidmaatschap van het koor.

Walter L'Ortye gouden muzikant en tevens oudste lid van Fanfare "Abdissenbosch".(20/11)

25 nov.
Vier jubilarissen Harmonie St.Caecilia Nieuwenhagen te weten: Clara Simons, Annie Vincken, Marleen Heerings en Bruno Pitczak.
28 nov.
Grand theater in Landgraaf dicht.
30 nov.
Kon.goud voor Q.Baur te Landgraaf, zilver voor H.Knoben en zilver voor Wim Bitter, (1/12)
1 dec.
Ien Dales kiest voor P.v.d.A. burgemeester.
Bert Janssen volgt Hans Coenders op. (2/12, 8/12, 9/12, 11/12, 16/12, 23/12, 29/12, 31/12)
2 dec.
Omroep Landgraaf heeft weer wat speelruimte

De heer en mevr. Haan-Reininghaus "Gouden paar".

Vier geslachten in de Kakert: Esther Janssen, geb.15-4-'92 zorgde voor vier geslachten, moeder; Angelique Janssen-v.Roosmalen, oma; Tilly Kortis en overgrootoma Jeanny Kortis (74) en overgrootpa Harrie Kortis (80) vierden 21/11 '92 hun 50 j.huwelijksfeest.
4 dec.
Burgemeester H.Coenders past voor ereburgerschap Landgraaf.
5 dec.
Piet van Zundert, oud 90 jaar en woonachtig in Nieuwenhagerheide, de oudste, levende oud mijnwerker, heeft een krans gelegd bij het gerestaureerde Barbarabeeld in Geleen.
11 dec.
Draf- en Renbaan door ruzie al een jaar niet meer in gebruik.
18 dec.
Oppositie Landgraaf wil één blok vormen. (19/12)
28 dec.
John van Elteren Knockdown op Kerstdag (30/12).

******